

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT * XALQ ZIVOLILARI GAZETASI *

1931-yildan chiqa boshlagan

2003-yil 15-fevral, shanba

№ 13 (7518)

Илм — уммон. Унинг чексиз худудлари сари саёҳатга отланиш, сирли оламнинг ҳали кўпчиликка номаълум мўъжизаларидан воқиф бўлиш мактаб оstonасини ҳайрат ила ҳатлаган ҳар бир ўқувчи ўғил-қизни қизиқтириши шубҳасиз. Албатта, ҳар бир фан ўзгача бир дунё. Шу боис ўзи сабоқ бераётган фан оламига ўқувчини қизиқтира олиш, унинг ҳайратини, ўрганишга бўлган интилишини ошириш ўқитувчидан чуқур билим, маҳорат ва меҳр талаб қилади. Зотан, бола қалби илмга, оламни ўрганишга қанча ташна бўлса, шунча меҳр ҳам кўмсайди.

Андижон вилоятининг Хўжаобод туманидаги 17-мактабнинг математика фани ўқитувчиси Муҳаррамхон Абдуллаеванинг ютуқлари омили ҳам ана шунда. Зеро, ўқитувчи ўқувчиларни математика оламининг сирли хилқатлари сари бошлар экан, ҳар бир дарсни мўъжизалар майдончасига айлантиришга уринади. Бу фикрга “Йил ўқитувчиси — 2002” кўрик-танловининг республика босқичида муваффақиятли иштирок этган М.Абдуллаеванинг бир соатлик дарсини кузатиб, биз ҳам амин бўлдик.

Суратда: “Йил ўқитувчиси — 2002” кўрик-танловининг республика босқичи иштирокчиси Муҳаррамхон Абдуллаева.

Бурҳон РИЗОҚУЛОВ
олган сурат

(Дарс тафсилотлари билан
3-бетда танишасиз)

SO'NGGI UCH KUN MUJDALARI

QAROR

Aholining chakana savdo, umumiy ovqatlanish va maishiy xizmat ko'rsatish korxonalari xizmatlariga bo'lgan ehtiyojini yanada to'liq qondirish, ularning tarmog'ini ayniqsa, xizmatlar ko'rsatish darajasi respublika bo'yicha o'rtacha darajadan past bo'lgan mintaqalarda yanada kengaytirish maqsadida “2003-2006 yillarda chakana savdo, umumiy ovqatlanish va aholiga maishiy xizmat ko'rsatish korxonalari tarmoqlarini rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori qabul qilindi.

OLIY MAJLISDA

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining demokratik institutlar, nodavlat tashkilotlari va fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlari qo'mitasi mamlakat parlamenti huzuridagi amaldagi qonunchilik monitoringi instituti, inson huquqlari milliy markazi tomonidan O'zbekiston Ochiq jamiyat instituti ko'mak jamg'armasi yordamida o'tkazilgan davra suhbatini “Nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyati kafolatlari va ularni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash” mavzusiga bag'ishlandi.

ХОЛВА ДЕГАН БИЛАН...

Мен “Маърифат” газетасини мунтазам ўқиб, мамлакатимиздаги билим масканларида олиб борилаётган таълим-тарбия ишлари жараёнидан бохабар бўлиб бораёпман. Шу билан бирга маз-

мактабимиз кутубхонасида бугунги кун ёшлари тафаккурига мос ва истиқлол даврида нашр этилган бадиий адабиётлар жуда кам. Мактаб кутубхонасига янги китоблар келиши ёки келтирилиши

Madadtalab maktublar

кур соҳада юз бераётган янгилликларнинг ёритилиши баробарида айрим таълим масканларидаги мавжуд камчиликлар хусусида мақолалар берилиши ҳам мақсадга мувофиқ бўлмоқда, деб ўйлайман. Чунки бу гапларни айтишдан мақсадим — мен ўқиётган мактаб ҳам баъзи муаммолардан холи эмаслигини таъкидлашдир. Хусусан,

учун ўқувчилар нима қилиши керак? Умуман бундай масалаларга ким жавобгар? Ўқувчилар эса янги бадиий китоблар ўқишни жуда хоҳлашади. Лекин ҳолва деган билан оғиз чучимади-ку? Бизларга ким ёрдам бера олади?

Дилором ЎРОЗБОЕВА,
Жиззах вилояти Дўстлик
туманидаги 9-мактабнинг
11-синф ўқувчиси

ГАЗЕТАНИ ВАРАҚЛАГАНДА:

ИБРАТ
САБОҒИ

3-бет

САВОЛАР
“ТҮРИ”ДАН
КУТИЛИШ ЧОРАСИ

4-бет

Омон МАТЖОН:

ЎЗАЛАЛИККА
ИНТИЛИШ —
ҲИКМАТЛАРГА
ИНТИЛИШДИР

5-бет

БИР ҲАРОФ
ЎРГАТИШ БАХТИ

6-бет

КОМПЬЮТЕРНИ
ЎРГАНИШ ҚАЙ
АҲВОЛДА

7-бет

МУҚАННА
ҚЎЗҒОЛОН
МУАРРИХЛАР
ТАЛҚИНИДА

8-бет

СИНФ РАҲБАРИ
НИМА ДЕЙДИ?

9-бет

ШОИР БИЛАН
УЧРАШУВ

9-бет

“РУБОНЙЛАР”
МУАММОНОМАСИ

16-бет

Xalqaro hamkorlik

Хабарингиз бор, Япониянинг Ўзбекистондаги элчихонаси томонидан юртимиз таълим тизими ва халқ ижтимоий турмушини кўтаришга йўналтирилган кичик куламадаги бегараз иқтисодий ёрдам лойиҳаси асосида республикаимизнинг кўпгина вилоятларидаги таълим муассасалари ва соғлиқни сақлаш бўлимлари замонавий ўқув ва тиббий асбоб-ускуналари билан таъминланган эди. Бу галги мазкур лойиҳа асосида

ажратилган 190 минг 511 АҚШ доллари миқдоридаги маблағлар эса асосан пойтахтимиздаги Республика нафис санъат лицей-интернати, “Ором” ўқув таълим-тарбия мактаб мажмуаси ҳамда шаҳар усмирлар реабилитация тиббий марказларини замонавий ўқув ва тиббий асбоб-анжомлар билан таъминлаш, муассаса биноларини қайта таъмирлашга қаратилгандир.

Республика “Нафис санъат” лицейида булиб ўтган шартномаларни имзолаш ма-

росимида иштирок этган Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазири Рисбой Жўраев Япония ҳукумати ва унинг юртимиздаги элчихонаси томонидан фарзандларимиз эртаси учун билдирилаётган хайрихоҳлик учун ўз миннатдорчилигини билдирди.

— Давлатларимиз уртасидаги бугунги дўстона муносабатларнинг кенг қулоқ ёйиши, — деди Р.Жўраев, — ҳар икки халқнинг болажонлиги, қолаверса, маданиятининг омукталигида деб уйлайман. Зотан,

ФАРЗАНДЛАР ҚАЛБИДА ҚОЛАР ЭҲТИРОМ

бу хусусиятни таълим тизимини ривожлантириш, фарзандларимизнинг баркамол вояга етиши йўлида амалга ошираётган хатти-ҳаракатлардан ҳам илғаш қийин эмас. Ўғил-қизлар камоли эса ҳар қачон долзарб масала. Шу фикрдан хулоса ясайдиган бўлсак, демак, мамлакатларимиз уртасидаги ҳамкорлик алоқалари давом этаверади.

Албатта, фарзандлар келажаги — юрт эртаси демакдир. Шу боис ҳукуматимиз томо-

нидан бугун таълим тизимини ислоҳ қилишга қаратилган саяё-ҳаракатлар уз самарасини бериши тайин. Бунга эса шартномаларни имзолаш маросимида Япониянинг юртимиздаги Фавқуллода ва мухтор элчиси жаноб Акио Кавато билан утказилган самимий мулоқотда ўз дил изҳорларини япон, инглиз тилида бийрон баён этган “Ором” ўқув таълим-тарбия мактаб мажмуаси ҳамда республика Нафис санъат лицей-интернати ўғил-қизларининг нигоҳ-

ларига боқиб, ич-ичдан амин булдик. Аҳамиятлиси, мазкур узига хос тадбир кумак берилаётган таълим муассасасининг ўзида утказилганлиги боис унда ўқувчиларнинг ҳам бевосита иштирок этганликлари фарзандлар қалбида япон халқига нисбатан чуқур эҳтиром уйғотган бўлса ажаб эмас.

Баҳодир ЖОВЛИЕВ,
Ma'rifat" муҳбири
Суратларда: маросимдан лавҳалар.
Бурҳон РИЗО олган суратлар.

ЎҚУВЧИ СОЛИҚЧИЛАР БЕЛЛАШУВИ

Термиз шаҳридаги 11-мактабнинг “ёш солиқчи”лари “Сиз солиқни биласизми?” мавзусида билим ва маҳоратларини синаб кўрдилар. Бу танлов биринчи тоифали ўқитувчи Хушвақт Бегашев томонидан ташкиллаштирилиб, вилоят Давлат солиқ бошқармаси биносида тортишувларга бой тарзда бўлиб ўтди. Ўқувчилар бошқарма вакиллари ҳакамлигида 30 дан ортиқ саволларга жавоб беришди. 9-“А” синф ўқувчилари Дилафрўз Болтаева ва Гулчеҳра Бобоеваларнинг жавоблари аниқ ва далиллар билан берилган.

ни боис улар 1-ва 2-ўринларни эгаллашди. Фолиблар ва барча иштирокчиларга қизиқарли китоблар жамланмасидан иборат тўпламлар вилоят Давлат солиқ бошқармаси раиси А. Мирзаев томонидан топширилди. Шундан сўнг бошқарма ходимлари мазкур тадбир хусусида сўз юритиб, фикр-мулоҳазаларини билдиришди ва “ёш солиқчи”лар билимини янада оширишда бундай учрашувларнинг аҳамияти катта эканини таъкидлашди.

Дилбар НОРМУРОВА,
Термиз шаҳри

Хамза туманидаги 231-ва 244-мактабларда “Йил ўқитувчиси — 2003” танловининг илк босқичи бўлиб ўтди. Унда тажрибали ўқитувчилар ўзаро беллашишди. Ўқитувчиларнинг беллашув шартлари бўйича қилган чиқишларини

бали муаллимларнинг чиқишлари ёш ўқитувчиларга ибрат бўла олиши билан аҳамиятлидир.

Шундай қилиб, қизиқарли ўтган беллашувда 244-мактабнинг инглиз тили фани ўқитувчиси Дилшод Маматов ҳамда 231-мак-

МАҲОРАТ МАҚСАДГА ЕТАКЛАЙДИ

мактаб директори Феруза Мадаминаева ва Матлаб Қўлдошевлар баҳолаб боришди. Мазкур танлов шунчаки беллашиш эмас, балки ўқитувчининг ўз маҳоратини намойиш қилиши билан ҳам қизиқарлидир. Чунки танлов иштирокчилари бўлган тажри-

табнинг бошланғич синф ўқитувчиси Офтобхон Алихоновлар барчадан устун келишиб, навбатдаги босқичга йўлланма олдилар.

Дилором ТОШТЕМИРОВА,
Хамза туманидаги 244-мактаб ўқитувчиси

ТЎЁНАГА СПОРТ АНЖОМЛАРИ

Яқинда Фаллаорол туманидаги Нодирабегим номидаги 78-ўрта мактабда мазкур билим масканининг ўн йиллик юбилейи нишонланди. Шу кун таълим муассасасига собиқ ўқувчилар, фахрий педагоглар, “Бахт” маҳалласи фаоллари, ота-оналар ва ишлаб чиқариш илғорлари тўплалинишди. Тадбирда мактаб директори Саломат Қорақулова, туман халқ таълими бўлими мудираси З. Қосимова, туман ҳокими ўринбосари, хотин-қизлар кўмитаси раиси Д.Сарибоева ҳамда маҳалла фаоллари, собиқ ўқувчилар сўзга чиқишиб, мак-

таб ўтмиши, бугуни ва келажаги ҳақида илиқ фикрлар билдиришди. Шундан сўнг меҳмонлар ўқитувчилар томонидан тайёрланган панно, альбомлар, мактаб макети, стенд ва турли кўргазмаларни кўрдан кечирди. Ўқувчиларнинг “Балли, қизлар!” танлови ва мусиқали дастурда чиқиш қилиши барчани ўзига қаратди.

Туман халқ таълими бўлими касаба уюшмаси шу кун мактабга спорт анжомлари сотиб олиш учун 30 минг сўм пул ажратди.

Зухра ҚОРАҚУЛОВА,
Фаллаорол тумани

БОЛАЛАР ТАШАББУСИ

Жорий йилнинг “Обод маҳалла йили” деб эълон қилиниши халқимиз дилидаги айни муддао иш бўлди. Мен бир педагог сифатида бу ташаббусни эшитиб севиндим ўшанда. Ва бугун унинг моҳиятини, нима учун 2003 йил бундай аталишини ҳар бир дарсда ўқувчиларимга фахр билан айтиб бераман.

Яқинда 7-“Б” синф ўқувчилари мактаб тажриба майдонига 500 туп терак кўчати ўтказдилар. Ариқ-

Obod mahalla yili

ларни тозалаб, мактабимиз атрофини гўзал манзарача айлантирдилар.

Тиниб-тинчимас, қалби олов ёшларимиз бу ютуқлар билан чекланмай 7-“А” синф ўқувчиларини ҳам мусобақага чақирдилар. Энди улар ободончилик бобида биргаликда куч синашадилар.

Ўқувчиларимиз шижоати кишини қувонтиради.

Хотима БҮРИЕВА,
Оқдарё туманидаги 32-ўрта мактаб ўқитувчиси

Тошкент архитектура-қурилиш институтининг “Гидротехника иншоотлари, замин ва пойдеворлар” кафедраси олимлари “Тошкентсувгео” илмий-текшириш институти мутахассислари билан ҳамкорликда кимё корхоналари чиқиндиларини тўплашнинг самарали усулларини яратиш устида илмий изланиш олиб боришмоқда.

метр фосфогипс тўпланади. Улар кўплаб ер майдонларини эгаллайди ва атроф-муҳитга салбий таъсир кўрсатади. Фосфогипсдан саноат мақсадларида фойдаланишнинг арзон ва иқтисодий томондан самарали усуллари ҳозирча яратилмаган. Шу боис фосфогипсни махсус чиқиндихоналарга тўплаш зарурати туғилди ва бу ишга қўл урилди.

риб қуришнинг янги конструктив ечимлари яратилди. Уларнинг атроф-муҳитга зарарли таъсирини кескин камайтириш чора-тадбирлари ишлаб чиқилди. Хусусан, Олмалик “Аммофос” ОАЖда бажарилган ишлар натижасида катта иқтисодий фойда олинди.

Ҳозирги пайтда институтимиз олимлари чиқиндихоналарни лойи-

ФОСФОГИПС ФОЙДАСИ

Ўзбекистон Республикасининг яқинда қабул қилинган чиқиндилар тўғрисидаги қонуни ҳам худди ана шундай мақсадни назарда тутганлигини алоҳида таъкидламоқчимиз.

Бизга маълумки, фосфор ўғитларини ишлаб чиқаришда саноат чиқиндиси — фосфогипс ҳосил бўлади. Республикаимизда кимёвий моддалар ишлаб чиқарувчи акционерлик жамиятларида умумий миқдори бир неча ўнлаб миллион кубо-

Чиқиндиларни тўплашнинг арзон ва экологик хавфсизлиги таъминланган янги усуллари яратиш ҳозирги пайтда долзарб муаммолардан бири бўлиб турибди. Вақти келадиги, улар ҳам ўз ечимини топади.

Институтимиз олимларининг кўп йиллик самарали меҳнатлари натижасида саноат чиқиндиси бўлган фосфогипсдан чиқиндихона дамбаларининг материали сифатида фойдаланиш ва уни баландлиги бўйича кўта-

ҳалаш, қуриш ва ундан фойдаланишнинг зарур меъёрий ҳужжатлари, тавсияларини яратиш устида бош қотиришмоқда.

С.САЙФИДДИНОВ,
ТАҚИ “Гидротехника иншоотлари, замин ва пойдеворлар” кафедраси муdiri,
Х.ФАЙЗИЕВ
техника фанлари номзоди, доцент

Ёш авлодни ватанга муҳаббат, аجدодлар мероси, миллий ва умуминсоний қадриятларга садоқат, диний бағрикенглик, ўзаро ҳурмат руҳида тарбиялаш — миллий истиқлол ғоясида кўзда тутилган асосий масалалар-дандир. Шу маънода буюк аждодларимиз қолдирган бой мерос, хусусан, юксак бадий тафаккур намуналари бўлган асарлар бугун ва келажак учун ибрат сабоғи бўлиб қолади. Жумладан, Заҳириддин Муҳаммад Бобур мероси фақат унинг мураккаб тақдирини ўрганишда эмас, балки бугунги авлодни тарбиялаш, ёшларда Ватанга муҳаббат туйғусини оширишда ҳам хизмати катта.

Тақдир кечмишлари Бобурни ҳаётнинг теран гирдобларига солганини "Бобурнома" асари мутолааси жараёнида янада чуқурроқ ҳис этамиз. Мустақиллигимиздан сўнг улғушор асарлари қатори унинг мактублари, турли мавзулардаги тарихий асарлари ҳам халқимизга тақдим этилмоқда. Бу манбалар Заҳириддин Бобурдек давлат арбоби, саркарда, шоир ва адиб ҳақидаги таассуротимизни кенгайтиради, ҳаёти, ижоди, шахс ва замонга муносабати, айниқса, фарзандларига бўлган қарашларига ойдинлик киритади.

2002 йили ўзбекистонлик бобуршунослар маърифат аҳлига катта тўхфа ҳадя этдилар: "Бобурнома"-нинг янги илмий-танқидий матни (Заҳириддин Муҳаммад Бобур, "Бобурнома", Тошкент, "Шарқ" нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси Бош тахририяти, 2002 йил. Нашрга тайёрловчи Саидбек Ҳасанов) тақдим этилди. Мазкур нашрнинг жуда кўп ижобий жиҳатларини зикр этиш мумкин. Биз бир манба — мазкур китобнинг охирида "Бобурнома"нинг аввалги нашрларига кирмаган, адабиётшунос олим, профессор Бегали Қосимов томонидан нашрга тайёрланган Бобурнинг ўғли Комронга ёзган "Насихатномаи Бобур ва фарзанди худ" номли мактуби ҳақида мулоҳазаларимиз билан чекланамиз. Бу мактуб фарзанднинг ота олдидаги бурчи ва ака-укаларнинг ўзаро муносабатидаги маънавий жиҳатлар ҳақида маълумот беради. Қолаверса, бугунги ёшларни инсофга чақириш, ўйлаб қадам босишлари, ўз зурриётларининг шаъни уларнинг ҳам обрў-эътибори эканлигини англашдек мураккаб маънавий масалалар ечимини топишга кўмак беради.

Мактуб моҳиятига ўтишдан олдин ўқувчига, уни аниқ англаши учун, Комрон мирзо ҳақида қисқача маълумот беришни лозим билдик.

Комрон мирзо Заҳириддин Бобурнинг иккинчи ўғли, 1509 йили Кобулда туғилган. Онаси Гулрух бегим. Тарихий манбалар Комрон мирзонинг ёшлигиданок ўқимишли, билимдон, чаққон, ҳарбий ҳаракатларда акиси Ҳумоюн мирзодан кўра анча журъатли, шиддаткор, табиатан жижзақкор, тез ҳулосага келадиган, жангга мойилроқ бўлганлигидан далолат беради. Шу қатори, у илм-фан, унинг ахлига эътиром билан қараган, моддий жиҳатдан сийлаган, китоб мутолаа қилиш, кутубхона ташкил этиш унинг сеvimли иши бўлган. Форс ва туркий тилларда ёзган ғазаллари ўша пайтда анча танилган. Комрон отаси Заҳириддин Бобур вафотидан сўнг бугунги Афғонистоннинг энг катта вилоятлари — Кобул ва Қандаҳор ҳукмдори бўлган. Бу имконият отасидан кейин валиахд акиси Ҳумоюн мирзога нисбатан тожтахт таллашиш, ғайорлик, кейинроқ душманлик даражасигача етиб боришига асосий сабаб бўлган. Тарихчи олим Турғун Файзиевнинг "Темурийлар шаҳараси" китобида ўқиймиз: "Ҳумоюншоҳ жанжалкаш укаларини тинчитиш мақсадида Комрон мирзога Панжоб ва Ҳинд воҳасини инъом қилади. Шунга қарамай, Комрон мирзо Ҳумоюншоҳга бўйсунушдан бош тортади ва душманлик ҳаракатларини тўхтатмайди". Ҳумоюн қанчалик Комронни инсофга, уни отаси яратган мустақам салтанат атрофида жиҳлашишга чақирмасин, укасининг мулкпарастлик, шухратпарастлик хусусияти боис ака-укалар ўртасида душманлик кайфияти тобора кучаяди. Акаси Ҳумоюн мирзо билан олиб борган урушлар Комронни бобурийлар душмани Шершоҳ Сурий томонига ўтиб, ҳатто жангда ўз укаси Ҳиндол мирзонинг ўлдиршигача етаклайди. Охир-оқибат

Комрон акасига қарши курашиши учун яна Шершоҳ Сурий олдига ёрдам сўраб борганида ҳатто бобурийлар хонадонининг бу душмани ҳам бунга чидолмай, (яъни укасини ўлдиргандан дўст чиқмайди, деб) Комрон мирзони Ҳумоюн мирзо қўлига топширади.

Бобурнинг қизи Гулбаданбегим ўзининг "Ҳумоюннома" асарида келтиришича Ҳумоюн мирзонинг атрофидагилар Комроннинг хиёнат ва фитналари, душман билан биргаликда иш тутгани боис, уни қатл этишгача чора кўришини талаб қилишади. Шунда Ҳумоюн: "Сизнинг

ўзларининг кўп йиллик ҳаёт тажрибаларидан келиб чиқиб фикр билдиришларини, агар ҳаётда қоқилмаслик мақсад бўлса уларнинг ўғитларига қулоқ солиш лозимлигини уқтиради.

Бобур мактубда Комронга мурожаат этиб, яна бир қарра Амир Темурнинг улусига мансуб эканлигига ишора қилиб, темурийларга мансуб Султон Ҳусайн мирзони намуна қилиб келтиради ва давлатчиликда, раият билан ишлашда Хуросон эли вакилларига кўпроқ эътибор қаратишини таъкидлайди. Бу билан Бобур ҳамиша одамларга келиб чиқиш жойи, қайси жуғрофий муҳитга тегишли эканлигига қараб баҳо берган, деган ҳулосага келмаслик керак. "Бобурнома"да унинг қўл остидагиларга нисбатан ниҳоятда одилона, уларнинг насли-насабига, қаердан келиб чиқишига қарамайдан баҳо берганига гувоҳ бўламиз. Бобурнинг Комронга насиҳати, биринчи галда, давлатчилик манфаатидан келиб чиқиб бек-амалдорларни танлашда уларнинг умумий жуғрофий менталитетларига ҳам эътибор бериш лозимлиги мазмунда келмоқда.

Бобур Комронга Ҳусайн Бойқаро

ИБРАТ САБОҒИ

сўзларинг менинг хотирим учун бўлса ҳам менинг кўнглим бўлмайди, дедилар. Ҳаммалари (яъни Ҳумоюн атрофидагилар — Ҳ.Қ.) фарёд кўтариб, бизнинг Сизга билдирган фикримиз энг яхши маслаҳатдир, деб туриб олдилар". (Гулбаданбегим, "Ҳумоюннома", 103-бет, Тошкент, 1998). Ана шундан сўнг амирлар Комронга ўлим тиллаган ҳолда Ҳумоюн: "Мирзо Комроннинг ҳар иккала кўзига мил тортилсин" деб амр беради. Саид Муҳаммад исми шахс бу амрни шу заҳотиёқ бажаради. Бу ўринда бир жиҳатга эътиборни қаратмоқчимиз: Гулбаданбегимнинг "Ҳумоюннома" асари "Подшоҳ ҳазратлари мил тортгандан кейин...", деган тугалланмаган жумла билан якунланган, балки асар давоми бизгача етиб келмагандир. Эҳтимол бу муҳим воқеа табиатан нозик, Бобур ва укаларига ўта меҳрибон Гулбаданбегимга асарни давом эттиришга маънавий тўсик бўлгандир...

Энди Бобурнинг Комронга ёзган мактубига қайтайлик. Мактубнинг биринчи сатрларидаёқ Заҳириддин Муҳаммад Бобур ўғли Комронга мурожаат этиб, унга яхши хабар етиб келгани, яъни Комроннинг ўзига яқин билган сарой аҳли, тенгдош ва ҳамтўшлари билан сабоқ, яъни илм ўрганишга астойдил киришгани билан табриклайди. Бир масалага эътибор беринг: Бобур ўғлига афғону ҳиндулар, ички душманлари билан уруш олиб бораётган бир пайтда ҳарбий силарни ўрганиш, салтанатни мустаҳкамлаш мақсадида фотиҳлик сабоғини олишни эмас, балки илм билан шуғулланишни тарғиб ва тавсия этмоқда. Бобур ёшларнинг илм олиши, мурғак даврларидан бошлаб ҳаёлларини фақат мутолаа билан банд қилишлари, илмгина кишини камолотга етказиши мумкинлигини қаттиқ таъкидламоқда. Унинг фикрича, улғайиб бораётган ёшларнинг "комил ва мукаммал бўлиб камолга" етиши уларнинг сабб-ҳаракатлари, интилишлари боис амалга ошади ва бу Оллоҳ томонидан қўлланади. Бобур Комрондан ҳамиша худди шундай ният ва ҳаракатда бўлишини, зинҳор чекинмаслигини талаб қолади. Яна диққатга молик жиҳати шундаки, Бобур ўз фикрини қувватлаш, таъсирчанлигини янада ошириш мақсадида адиблар ижодидан намуналар келтиради. Бу мисоллар аксарияти ахлоқ ва тарбияга боғлиқ бўлиб, Бобур қарашларига куч беради, фикрининг сайқалланишига кўмаклашади. У "Нечунким, ҳазрати Хожа Ҳофизидин манкулдур..." деб фикрини давом эттирар экан, катталар

ро салтанатини мисол қилиб келтиради ва Хуросон элининг "қобилият ва ҳайсиати" боис узок муддат бу ўлкада нисбатан оёғишда давр, адабиёт ва санъат ривожига ҳукм сурганига ишора қилади: "Эшиттимким, Чигатой эликим, ҳазрати мағфур ва марҳум Султон Ҳусайн мирзодин қолибтурким, ул эл кўпрак Хуросон эли билан ўлтуруб, кўпуб, бисёр қобилият ва ҳайсиат пайдо қилиб, латофатдин холи эрмаслар". Бунда Бобурнинг жуда катта тарбиявий аҳамиятга молик фикри бор. Фарзанднинг камолга етиши, қобилият ва илмга нисбатан ҳассослик пайдо этиши, биринчи галда, унинг қайси муҳит, доира, шахслар билан алоқада бўлишига боғлиқ. Диққатга молик жойи шундаки, у ўғли Комронга Ҳусайн Бойқаро салтанатидаги маърифий муҳитни намуна сифатида кўрсатмоқда. "Бобурнома"да Бобурнинг Ҳусайн Бойқаро салтанати даврига берган баҳосининг нақадар ҳолисоналигига иқдор бўламиз. У ёзади: "Султон Ҳусайн мирзонинг замони ажаб замоне эди, аҳли фазл ва беназир элдин Хуросон, батаҳсис Ҳири шаҳри мамлу эди. Ҳар кишинингким бир ишга машғуллиги бор эди, ҳиммати ва ғарази ул эдиким, ул ишни камолга тегургай".

Заҳириддин Бобур мактубининг давомида Комрон мирзога давлатчилик дарсидан сабоқ беради. Бу табиий, албатта. Чунки Бобур доимо фарзандларига аҳил бўлиш, бир-бирларига мадад бериш, ҳолаҳволларидан хабардор бўлишни таъкидлаб келган. Бунда, аввало, ўзи тиклаган салтанатнинг парчаланиб кетмаслигини кўзда тутгани сир эмас. Шу боис, Комронга ёзган мактубида ўғли атрофидагиларнинг соғлом маънавий фикрга эга бўлишлари муҳимлигини таъкидлайди.

Жуда катта ҳаётий тажрибага эга Бобур ҳаётдаги, айниқса, салтанатидаги икки тоифа кишилар: садоқат билан муомалада бўлувчи ва аксинча, ўзини ўта меҳрибон кўрсатиб, сўзамолликни қурол қилиб, ҳушомадни умр мазмунига айлантирган шахсларнинг киши руҳиятига, ҳатто давлат бошқарувида нечоғли салбий таъсир кўрсатишини алоҳида таъкидлайди. Бобур, айниқса, дўст, душманни фарқлай билиш, кейин афсус-надоматларга ўрин қолдирмаслик учун эҳтиёт билан дўст тутинишни Комронга насиҳат қиладики, унинг бу ўқити бугун ҳам ўз қийматини йўқотгани йўқ, аксинча, янги бир мазмун кашф этмоқда: "Хушомадгўй сўзига фирофтайи бўлиб, давлатхоҳларким, давлатга муносиб сўзни эшитиб, қўриб-билиб, келиб

юзинга қотиқ айтурлар, аларга ачиг(лан)мағайсен. Агарчи юзинга филҳол қотиқ кўрунур, охир неча кўп кулдурур. Масалдурким, дўст йиғлатур, душман кулдира айтур. Дўсту душманни тониб, бу мазмун ила амал қилғайсен".

Мактубнинг давоми, асосан, давлатчиликка оид масалаларни ўз ичига олган. Агар Қандаҳор устига черик тортиш зарурати туғилса, "истеъдоди мукаммал одамлар билан ҳамдам" бўлишни Комронга маслаҳат беради. Бобур танлаган иборага эътибор берайлик: "истеъдоди мукаммал одамлар!" Уларнинг кимлигига Бобурнинг таърифи ҳам бор: "... иш бошлаган, мажолис кўргон, тўра-тўга кўргон, тузук қилгон давлатхоҳларинга кўнгил бериб яхши айтиб юбор. Элдин яхши сўзингни айтиб, мукамил бўлиб истеъдоди тамом била мутаважжих бўлғайсен, Ироқ ёқиндин эшитурга ва кўрурга муносиб бўлғусидур". Бобур фикрининг охири жумласида бир нозик жиҳат бор: у ўғли Комрон мирзони ҳамиша одамлар-

нинг фикр-мулоҳазаларига эътибор беришга, уларнинг давлат бошқарувида муносабати жуда муҳимлигига даъват этади.

Мактубнинг сўнгига ёшлар тарбиясига оид жуда нозик мазмун бор. У ҳам бўлса, бевосита шахс тарбияси, кундалик ҳаётда ва ҳам давлат бошқарувида ноҳалаф, нокас, Бобур ибораси билан айтганда, "таки ножинс, камзот" кишилардан нари туриш, улардан ҳазар қилиш зарурлигидир. Бунда ҳаётнинг ачиқ-чучугини кўп кўрган, нокаслар хиёнатидан озорда бўлган Бобурнинг ҳаётий ўғитлари мужассам. Айниқса, "Бобурнома"да ёзилганидек, Бобур Хиротдан Кобулга қайтиб келгунча унга энг яқинлари хиёнат қилиб, салтанатни эгаллашга уринганликлари, Самарқанд йўлида бетоб қолганида, ҳатто тоғалари Мирғиёс ва бошқалар "Бобур ўлим тўшагиди", деб Андижон ҳокимиятини бошқаларга беришга ҳозирлик кўргани, Боқи Чағониёнийнинг минг найранги ва хиёнат бунга мисол бўла олади. Бобур фарзанди Комроннинг ҳам шундай тузоқларга илинишини истамас экан, уни шу каби одамлардан эҳтиёт бўлиш, ҳатто улар ўзларини ўта қобилиятли, журъатли, хуштаб қилиб кўрсатсалар ҳам, амирлик ва давлат ишларига ҳаргиз яқинлаштирмаслигини уқтиради ва бу фикрини яна Шайх Саъдийнинг: Нокас ва тарбият нашавад, эй ҳақим бас,

Дар боғ лола рўяд ва дар шўра хору хас —

байти билан қувватлайди. (Мазмун: Нокас борки тарбият билан инсон қилиб бўлмас, Эй ҳақим, бас, боғда гул унади, шўрхоқда янтоғу хас).

Бобур юқоридаги масалаларни Комрон мирзога уқтирар экан, бошқа худуд халқларининг хусусияти, умумий сифатларига ҳам тўхталиб ўтишни лозим кўради. У "Мовароуннахр эли бисёр содалавҳ элдурлар", дер экан, уларга тўла ишонса бўлади, дейди. Айни пайтда, мовароуннахрликларнинг содалликларини қайд қилиб, асосий урғуни Хожа Аҳрор ватани бўлган бу юртдан, алаҳхусус, уларнинг авлодига мансуб бирон шахс давлатхоҳлик ёки бирон масала бўйича мурожаат этса, "зинҳор иқром ва эъзозларини маръий тутуб" уларга нисбатан эҳтиромини дариг тутмаслики Комронга алоҳида уқтиради. Ҳатто бу масалани тасаввуф тариқатининг талаблари бўйича асослаб, "аларким, ишқ бобинда бўлурлар, севарларнинг итини ҳам севарлар", деб ўзининг Хожа Аҳрори валига бўлган юксак эҳти-

ромини кўрсатадики, бунинг Бобурнинг Мовароуннахр элига юксак эҳтиромини тарзида қабул қилиш мумкин.

Ўғли Комрон мирзога ёзган бу мактубининг сўнгига Заҳириддин Бобур Ҳиндистон масаласи, бу давлатга муносабатини билдиради. Бунда сиёсатшунос Бобур томонидан тақдим этилган илғор қарашлар, диний бағрикенглик, ҳар бир халққа, аввало, унинг менталитетини эътироф этиш орқали ёндоқнинг керак, деган оқилона сиёсатни кўрамиз. Бу қарашлар бобурийлар авлодининг кейинги сиёсати — доктринасига айланган. Тарихдан биламизки, Бобур Ҳиндистонда Иброҳим Лўдий армиясини тор-мор этади. Шунга қарамасдан, у Иброҳимнинг онасига кўп илтифот кўрсатади, унга ўз саройидан жой беради. Бироқ бу илтифотни қабул қилмаган Иброҳимнинг онаси Бобурга захар бердиришгача боради. Шунда ҳам Бобур, Комронга юборган мактубида аён бўлишича, ўзининг юксак инсоний хислатини сақлаб қолганини кўрамиз. У Комрон мирзога "Иброҳимким, Ҳиндистон подшоҳи бўлғай, анинг ўғли қўлга тушубтур. Ани сен фарзанди дилбандга йиборилди. Нечуқким анинг аҳволидан хабардор бўлиб, ўзинг муқайяд бўлғайсен", деб душманининг фарзандига илтифот этишни сўрайди. Бу Бобурнинг ҳам давлатчилик сиёсати, ҳам юксак дипломатияси, ҳам ўзга элатга эҳтиромини, юксак инсонийлигидан далолат.

Комрон мирзога ёзилган мактуби ҳақидаги мулоҳазаларимизга шу ерда нуқта қўйсак бўлар эди. Бироқ Заҳириддин Бобурнинг давлатчилик сиёсати, унинг ўзга дин вакиллари ва уларнинг урф-одатларига жуда юксак инсоний назар билан қарашини яна бир қарра исботлайдиган ҳужжат — адабиётшунос Ансориiddин Иброҳимов томонидан ўгирилиб, "Бобурнома"-нинг янги нашрида эълон қилинган манба ҳақида тўхтаб ўтиш мантқан зарур кўринди. Бобур катта ўғли Насириддин Муҳаммад Ҳумоюн мирзога, Комрон мирзога ёзилган ўша мактубидан икки йил кейин, бир МАҲФИЙ МАКТУБ юборади. Бу мактуб Бобур вафотигача, бир йилдан сал олдинроқ битилган. Бунда Бобур яна бир қарра жуда жиддий тусда Ҳиндистон масаласини ўртага қўяди. Мактуб васиятнома бўлиб, Бобурнинг изчил сиёсати, унинг темурийлар салтанати яхлитлиги учун бир умр қайғурганидан-далолат беради. Мана ўша сатрлар: "Эй фарзанд! Ҳиндистон мамлакатини турли мазҳаблардан иборат. Субҳонноло тооло ҳаққи сенга буюрилдики, ҳар бир мазҳабга пок қалб билан қарагин, ҳар бир мазҳаб ва тариқатга адолатли бўл. Хусусан, сигирни қурбон қилишдан сақлангинки, бу Ҳиндистон халқининг қалб ардоғи ва бу вилоят аҳли подшоҳга яхши назар билан боғланади. Исломининг тараққиёти эҳсон тиги билан яхшироқдир, зулм тиги билан эмас. Аҳли суннат ва шиа-ларнинг иқир-чикиридан кўзингни юм. Чунки исломга қаршилар бор. Турли эътиқоддаги халқларни тенг тутгинки, шунда салтанат турли ташвишлардан холи бўлади."

Заҳириддин Бобурнинг ўғли Ҳумоюнга ёзган бу васиятномаси буюк шахс дунёқарашигина эмас, балки унинг бугунги аждодларга ҳам юксак ахлоқий сабоғидир. Бобур барча мазҳаб ва динларни ҳам-жиҳатликка чақиради, улар ўртасидаги қарама-қаршилиқни бидъат, деб атайди, ҳар бир халқ, элатнинг урф-одатини ҳурмат қилиш юрт тинчлиги гарови, деб билади. Биз шогирдларимиз — ўқувчилар ҳамда талабаларга юксак маънавиятимиз сарчашмаларини ўрганиш, улардаги умуминсоний қадриятларни қадрлаб, ҳаёт мазмунига айлантиришлари ҳақида кўп гапиримиз. Бугунги маънавий тарбиямиз, мафкурамиз асосида ҳам Бобур мирзонинг юқоридаги каби юксак қарашларига суяниш таълим-тарбия ишларида фақат самара келтириши, шубҳасиз.

Ҳасан ҚУДРАТУЛЛАЕВ,
филология
фанлари доктори

Хабарингиз бор, янги бошланган 2003 йилнинг дастлабки оғи ўқитувчилар учун ҳаяжонли бошланди. Зеро, республикамизнинг барча вилоят ва шаҳарларида бўлиб ўтган "Йил ўқитувчиси — 2002" кўрик-танловининг дастлабки босқичларида ўз билим ва маҳорати билан барчага ўрнатилган 14 нафар ўз касбининг етуқ мутахассиси ҳисобланмиш ўқитувчилар мазкур ойда ўзaro билимлар баҳсига киришган эдилар. Албатта, ушбу танловнинг якуний натижалари билан қизиққан ҳар бир ўқитувчи ҳакамлар ҳайъатининг сўнгги ҳулосалари билан таниш. Бироқ, ўз ўрнида яна бир ҳақли савол туғилади. Хўш, "Йил ўқитувчиси — 2002" республика кўрик-танловининг аҳамияти нимада-ю, унинг иштирокчилари ўқувчиларга, қолаверса, педагогика оламига қандай янгиликлар туҳфа этди? Бу саволларга жавоб топиш учун биз кўрик-танлов иштирокчиларининг дарсларини кузатдик. Иштирокчилар ҳар бири бир олам. Улар ўз дарс ўтиш усуллари моҳирона намоиш эта олдилар. Ана шундай ўз дарс ўтиш услуби, ўқувчиларда ўзи сабоқ бераётган фанга қизиқиш, уни ўрганишга эҳтиёж сезишларида ўзига хос ёндошув асосида берган ўқитлари билан бола қалбига йўл топа билган ўқитувчилардан бири бу — Андижон вилояти, Хўжабод туманидаги 17-мактабнинг математика фани ўқитувчиси Муҳаррамхон Абдуллаевадир.

Маълумки, барча фанлар орасида математика фани мураккаб фан ҳисобланади. Ана шу мураккабликни енгиб, ўқувчилар меҳрини қозона олишга ўқитувчининг маҳорати, фанга бўлган қизиқиши, болаларга муҳаббатини алоҳида ўрин тутади. Бу эса ўқитувчининг Тошкент шаҳар Мировод туманидаги 110-мактабнинг 5-«Б» синф ўқувчи-

нинг ўз маҳияси бўлгани каби инсоннинг ҳам, мақсади сари бошловчи, тўсиқларни енгишга ундовчи шиори бўлиши лозим.

Ҳар бир гуруҳ, ўз шиорларини танлаб оладилар. Бунинг учун ўқитувчи томонидан қуйидаги саволлар билан муножбат қилинади.

— Буюк алломаларимиздан кимларни биласиз?

Ўқувчи: — Абу Али ибн Сино, Ал-

САВОЛЛАР "ТЎРИ" ДАН КЎТИЛИШ ЧОРАСИ

рига ўтган "Натурал сонларни туб кўпайтувчиларга ажратиш" мавзусидаги бир соатлик дарсида ўзига хос тақдир топи. Қуйида ушбу дарс тафсилотлари билан батафсил танишасиз.

Ўқитувчи: — 18 минг олам тилсимини ечган, Фанлар ичра эрур шоҳ — риёзий. Ўқиб-ўқимоқлик илм қалитин Шундан камол тошган буюк одамзода. Ассалому-алайкум, азиз ўқувчилар. Илагандирсиз, ҳозирги дарсимиз — математика.

Набатчи-нозирлар қилингиз ҳисоб,

Қанча билимдонлар йиғилмиш шу топ? (Набатчи ҳисоботи тингланади.) Азиз ўқувчилар, ушбу дарсимизни Ватанимизнинг гўзал масканларидан бирининг манзарасини ҳосил қилиш билан бошласак. Бунинг учун қуйидаги шаклларда берилган саволларга жавоб беришингиз керак бўлади. Уйга берилган вазифаларни бажардингизми? Дарс давомида текшириб бораман. Ҳозир биринчи навбатда синфни қаторлар бўйича тўртта гуруҳга бўлиб оламиз.

Шундан сўнг ўқитувчи ўқувчилар диққатини бир ерга жамлаш ва аввалги дарсда ўтилган мавзунини мустаҳкамлаш мақсадида ҳар бир гуруҳга саволлар битилган тарқатмалар улашди.

Ўқитувчи: — Натурал сон деб нимага айтади?

Ўқувчи: — Санашда фойдаланилади-ган сонлар натурал сонлар дейилади.

Ўқитувчи: — Давлатимиз рамзларини айтинг.

Ўқувчи: — Байроқ, герб, маҳфия.

Ўқитувчи: — Энг кичик натурал сон қайси, энг каттаси қайси?

Ўқувчи: — Энг кичик натурал сон 1. Энг катта натурал сон 9.

Ўқитувчи: — Маълумки, инсон ҳақ-ҳуқуқ ва бурчларини қафолатловчи Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида сизнинг ҳам ҳуқуқларингиз ҳимоя қилинган. Жумладан, унинг 41-моддасида нима дейилган?

Ўқувчи: — Ҳар ким бепул билим олиш ҳуқуқига эга.

Ўқитувчи: — Баракалла, доноларим. Энди қолган саволларга жавоб топишга қадар ҳар бир гуруҳнинг шиорларини танлаб олсак. Зотан, ҳар бир давлат-

Хоразмий, Мирзо Улугбек...

Ўқитувчи: — Мана, тарқатмадаги саволларнинг жавоблари топишга, ёзув тахтасида ёзилган очқич сўзлар "Боғи Бобур" сўзини ҳосил қилди. Келинлар, видеотасмадан бу боғнинг асл манзарасини томоша қиламиз. Биласизки, мазкур боғ Андижон вилоятининг Боғишамол даҳасида барпо этилган бўлиб, мустақиллигимиз шарофати билан бобомиз Бобурнинг хоки олиб келинди ва кўркам бир боғ ташкил этилди. (Видеотасмадан кинофильм намоиши тугагач) Энди азиз билимдонлар, менинг яна бир неча саволларимга жавоб беринг-чи?

— Заҳридин Муҳаммад Бобур ким бўлган?

Ўқувчи: — Заҳридин Муҳаммад Бобур мутафаккир шоир, халқпарвар подшо.

Ўқитувчи: — Яхши, ким билади Бобур мирзо қаерда турилган ва яшаб, ижод этган?

Ўқувчи: — Бобомиз Бобур мирзо Андижон шаҳрида туғилиб, Ҳиндистонда яшаб, ижод этганлар.

Ўқитувчи: — Баракалла. Бу йил бобомиз таваллудининг неча ёштини нишонлаймиз?

Ўқувчи: — Бу йил бобомиз таваллудининг 520 йиллигини нишонлаймиз.

Ўқитувчи: — Жуда тўғри. Энди эътибор беринг, ўқувчилар 520 сони қандай сон?

Ўқувчи: — 520 сони — натурал сон.

Ўқитувчи: — Жуфт сон деб нимага айтади?

Ўқувчи: — иккига бўлинадиган, яъни иккинчи карраласи бўлган сонлар жуфт сонлар дейилади.

Ўқитувчи: — Жуда яхши. Тоқ сон деб нимага айтади?

Ўқувчи: — Иккига бўлинмайдиган сонлар тоқ сонлар дейилади.

Ўқитувчи: — Яна бир ўйлаб кўринг-чи. 520 сонини иккига соннинг кўпайтмаси кўринишида ёзиш мумкинми?

Ўқувчи: — Албатта мумкин. Масалан, $52 \times 10 = 520$.

Ўқитувчи: — Баракалла. Энди қуйидаги шеърини топишмоқларнинг жавобини топингчи.

Мен шундайин қайсар сон,

Иккита бўлувчим бор.

Биттаси бир укамдир,

Иккинчиси бир ўзим.

Агар билсанг ёдга ол,

Номимни тез айта қол. (туб сон)
Шуни таъкидлаш лозимки, ўқитувчи юқорида берган саволларнинг ҳар бирига аниқ ва тўлиқ жавобларни эшитди. Ва ўқувчиларни ўз вақтида раъбатлантирди. Шунинг баробарида янги мавзуга замин яратди. Эътиборлиси, математика фанининг тарих ва адабиёт фанига узвий боғлиқлигини исботлаб ўтди. Бу эса албатта, фанга нисбатан ўқувчиларнинг қизиқишини оширишга туртки бўлди.

Шундан сўнг ўқитувчи янги мавзунини ёзув тахтасига ёзди.

Мавзу: Натурал сонларни туб кўпайтувчиларга ажратиш.

Дарснинг мақсади:

1. Ўқувчиларга сонларни туб кўпайтувчиларга ажратиш усулларини ўргатиш, билим, кўникма, малакаларини шакллантириш.

2. Миллий қадриятлар руҳида тарбиялаш.

3. Мустақил ишлашга ва эркин фикрлашга ўргатиш.

Дарс услуби: интерфаол.

Дарснинг жиҳози: видеомагнитофон, телевизор, компьютер, видеопроектор, тарқатмалар, баҳолар сандиги, доирачалар, саватда гуллар.

Янги мавзунинг ўқитувчи томонидан ўқувчиларга тушунтирилишида ҳам ўқувчиларнинг аввало ўз билимларига суянишга ундаб, саволлар билан муножбат қилинганлиги аҳамиятли бўлди.

— Ихтиёрий натурал сонга мисол келтиринг.

Ўқувчи: — 52, 10, 54, 7, 3...

— Яхши, ёзув тахтасида ёзилган биринчи натурал сонни туб сон кўринишида ёзиш мумкинми?

Ўқувчи: — Юқоридаги берилган сонни туб сон кўринишида ёзиш мумкин. Масалан: $2 \times 2 \times 13 = 52$

Ўқитувчи: — Кўп хонали сонларни-чи?

Ўқувчи: — Кўп хонали сонларни ҳам туб сонлар кўринишида ёзиш мумкин. Масалан: $1150 = 2 \times 5 \times 5 \times 23$

— Жуда яхши. Келинг, энди бугунги дарсимизда сонларни туб кўпайтувчиларга ажратиш усуллари билан танишайлик. Ўз-ўзидан савол туғилиши табиий. Кўп хонали сонларни кўпайтувчиларга ажратиш учун қулай усул борми? Мен ҳозир сизларга ушбу усуллари тушунтиришга ҳаракат қиламан. Ким менга битта кўп хонали сон айтади?

Ўқувчи: — 9225.

— Жуда яхши. Энди эътибор беринг: 9225ни ёзиб устун чизамиз. Кичик туб сон 3га бўламиз. Шунда 3075 сони ҳосил бўлади. Демак, уни ҳам учга бўлсак, қолдиқ қолмайди. Хўш, натижа энди гал 1025 сонини ҳосил қилди. Бу сонни энди ҳам учга бўла оламизми? Йўқ албатта. Шу боис кейинги туб сонни 5 га бўлиб кўрамиз. Демак, сонимиз 5 га бўлинар экан. Ҳосил бўлган сон эса 205 бўлиб чиқди. У ҳам 5 га бўлинмаганлиги сабабли яна 5 га бўлиб кўрамиз. Мана, 41 сони келиб чиқди. Энди айтинг-чи, 41 сонини

Энг кичик қайси туб сонга бўлиш мумкин? Тўғри, 41 сони фақат 41 сонининг ўзигагина бўлинса, қолдиқсиз 1 жавоби чиқади.

9225	3
3075	3
1025	5
205	5
41	41
1	

Ёдингизда бўлсин, сонларни туб кўпайтувчиларга ажратишда сонларнинг бўлиниш белгиларидан фойдаланилади.

$9225 = 3 \times 3 \times 5 \times 5 \times 41 = 3^2 \times 5^2 \times 41$
Демак, бу 9225 сонининг туб кўпайтувчиларига кўпайтмаси кўринишидаги ёйилмаси ҳисобланади.

Энди соннинг бўлинувчилари сонини топиш усулини келтирамиз. Бунинг учун энг аввало, берилган сон туб кўпайтувчига ажратилади ва туб кўпайтувчилар кўпайтмаси шаклида ёзилади. Иккинчидан, ёйилмада иштирок этган туб кўпайтувчиларнинг даража кўрсаткичига бирини қўшамиз. Ва ҳосил бўлган йиғиндилар кўпайтирилади. Сўнг эса кўпайтманинг қиймати топилади ва у берилган соннинг барча бўлинувчилари сонидан иборат бўлади. Масалан: 325 сонининг барча бўлинувчилар сонини топиш лозим бўлса,

у қуйидагича ечилади.
 $325 = 5^2 \times 13$. Бунда $(2+1) \times (1+1) = 3 \times 2 = 6$.

Ўқитувчи янги мавзунини ўқувчиларга батафсил тушунтириш мақсадида дарснинг мустаҳкамлаш учун ўқувчилар олдига яна қайта саволлар "тўрини" тўқиди. Янги мавзунини яхши ўзлаштирган ўқувчи эса бу "тўрдан" осонгина қутулиб кета олди. Бундан ташқари дарслик китобдаги 653- ва 654-машқларнинг ўқувчилар томонидан мустақил бажарилиши билимларини янада мустаҳкамлади.

Маълумки, 5-синф ўқувчилари ўтган ўқув йилида бошлангич синф ўқувчиси бўлганлиги боис уларнинг кўпчилиги юқори синфга ўтгач, ҳали у қадар кўпроқ ақлан ишлаш қобилиятига эга бўлиб улгурмаганликлари аниқ. Шу сабаб ўқитувчи томонидан дам олиш дақиқасида ҳаракат ўйин орқали биргаликда шеър ижро этилганлигининг аҳамияти катта.

Қўлларимиз беш бармоқ,

Биргаликда ўн бармоқ.

Бир, икки, уч,

Мустақиллик берар куч.

Дарс ниҳоясида ўқитувчи ўқувчиларнинг билимининг баҳолаш, тақдирлаш мақсадида биринчи ва иккинчи гуруҳларга тест топшириқларини тарқатди. Тест саволлари эса экранга туширилгач, уч дақиқа вақт берилди. Ҳар бир саволнинг тўғри жавоби 1 балдан баҳоланиб, 5 балл олганлар қизил, 4 балл олганлар кўк, 3 балл тўплаганлар сариқ доирачалар билан тақдирланди. Учинчи ва тўртинчи гуруҳлар эса математик мусобақа ўйинида иштирок этдилар. Ўйин шартига кўра ўқувчилар берилган шакллардаги сонларни тартиб билан ўзлари танлаган туб сонга кўпайтирдилар. Саволлар биринчи қатордаги ўқувчига ўйин бошланган пайтда берилди. Ўқувчи эса шартни бажариб бўлиб, орқадаги шеригига узатди. Биринчи бўлиб, топшириқларни тўғри бажарган гуруҳ аъзолари ғолиб бўлиб баҳоланди.

Ўқитувчи: — Азиз билимдонлар, ғолиб гуруҳни ва ким қандай баҳо олганлигини баҳолаш вақти келди. Баҳо-лар сандиқчаси тўлган ўқувчилар баҳо-ларингизни аниқданг (баҳолаш тартиби экранда чиқарилади). Ғолиб ўқувчиларга саватчада гуллар берилди. Хуллас, ўқитувчи эса ўз олдига қўйган мақсади-га эриша олди.

Машғулоти Республика таълим марказининг услубчиси С.ҲОТАМОВА ҳамда "Ma'rifat" муҳбири Б.ЖОВЛИЕВлар кузатишди ва баён этишди.

Бугунги меҳмонимиз — Ўзбекистон халқ шоири Омон Матжон. 1943 йилнинг 14 февралда Янгибозор туманидаги Боголон қишлоғида туғилган. “Очиқ деразалар”, “Карвон кўнғироғи”, “Ярадор чақмоқ”, “Ҳаққуш қичқириги”, “Одамнинг сояси қуёшга тушди” каби 20 дан ортиқ китоблари, достонлари чоп этилган. Ҳамза номидаги Давлат мукофоти соҳиби. Айни пайтда “Гулхан” журнали Бош муҳаррири.

Mehmonxona

ки, биз кўчат олган қишлоқнинг номи Тақирчўл экан. Шундай қилиб, Тақирчўлдан Боголонга кўчат олиб кетганмиз. Лекин ҳозир Боголонга йўлингиз тушса, чиндан ҳам “Боғи ором” бўлганини кўрасиз.

— **Ижодкорларимизнинг кўпчилиги газета-журналларда, нуфузли лавозимлар-**

ши ортаётирми, ҳар қалай, бу йил улар журналимизга биз кутгандан-да кўпроқ обуна бўлишди. Шу боис жаҳон мумтоз адабиёти ва XX аср ўзбек романчилиги намуналарини янада кўпроқ бериб боришни ният қилганмиз. Токи кутубхоналар бундай китобларга бўлиб боргунча бу ҳаракат давом этади. Чунки мен ва тенгдошларим, биздан кейинги авлод ўша “Том Сойер”, “Том тоғанинг кулбаси”, “Гулливернинг саёҳатлари”, “Мюнхаузеннинг бошидан кечирганлари”, “Робинзон Крузо”ларни ўрта мактаб давридаёқ ўқиб бўлган эдик. Ҳатто ўқувчилар таҳририятга мактуб йўллаб, булардан-да мураккаброқ асарлар бериб боришимизни сўрашмоқда. Демак, бутун дунё бугунги кун ўқувчиси нигоҳида мужассам. Шу боис журналимизда оддий чўпчаклар эмас, ўқувчи онгини янги маълумот ва билим билан баҳоликудрат бойитиш ҳаракатини олиб бораётирмиз.

— **“Юрагида уй қуриш ишқи бўлмаса, меъмор унинг тарҳини чизмайди. Бугдой бир йил олтин баҳосида, бошқа йил тупроқ қийматида сотилиши мумкин. Ҳар икки йилда ҳам унинг сурати ўшадир — бугдойдир. Бирок унинг қадри унга бўлган ишқ**

муаллим билан боғлиқ қандай ўйлар кечмоқда? Уларга истакларингиз!...

— Тасаввур қилинг, жисмоний тарбия ўқитувчисининг химияни ўтиб кетиши ёки тарихчи келиб, расмдан дарс бериши ёхуд эркак (аёл) киши ўтиши лозим бўлган дарсни аёл (эркак) киши ўтиб кетиши бу — жуда аянчли ҳодиса ҳисобланади. Сўнгги пайтларда айрим жойлардан мактаблардан мангубердилар, румийлар, нақшбандийлар, ҳўжа Аҳрор Валилар, бухорийлар, яссавийлар, тумарислар, барчиноилар, тўрабекхонимлар, нодирлар, увайсийлар етишиб чиқиши учун қаттиққўл бўлса-да, чаккага урадиган тарсакиси қаттиқроқ бўлса-да, саркорлар лозим, деган фикрлар билдирилмоқда. Мен ҳам шулар баробарида ана шундай муаллимлар мактабининг қудратли қучидир, деган бўлардим. Мен “Гаплашадиган вақтлар” шеърий қиссамда Яссавийнинг болалик давридаги мактабдан чиқиши картинасини тасвирлаганман. У киши доим мактабдан чиқишда орқаси билан чиқади, яъни югуриб чиқиб кетмайди. Бу билан унда менга сабоқ берган кишилар шу ерда, уларга тескари бўламанми, деган андиша бўлади. Бу картина ҳаёлимдан бир зум бўлса-да, кетмайди.

Ана шундай устозларга бўлган эҳтиромни бугунги кун ўқувчиларига ҳам тилаган бўлардим.

— **Дилдан суҳбат учун ташаккур билдирган ҳолда, 60 ёшга тўлганингиз билан барча муштарийлар, мухлисларингиз номидан қутлаймиз. Ижодингизга барака, соғомон бўлинг!**

Суҳбат сўнггида шоир ўқувчилар тилидан ёзган шеърини тақдим этди. У сизга манзур бўлади деган ниятдамиз.

Хусан НИШОНОВ
суҳбатлашди.

Омон МАТЖОН:

ЎЗГАРЛИККА ИНТИЛИШ — ҲИҚМАТЛАРГА ИНТИЛИШДИР

— Шеър, 10 қаторми, 20 қаторми, бир нафасда ёзилиши керак, дейди бир шоир дўстим. Сизнинг шеърларингиз аксарияти шундай “бир нафасда” ўқиладиган, кўпинча “асосий зарба” охириги сатрда бериладиган шеърлар. Умуман, шеър — нима ўзи?

— Шеърнинг туғилиши, пайдо бўлиши, қоғозга тушиши, ёзилиш услуби, технологияси, зарб шакли — бу кўп замонлардан бери тўхтовсиз муҳофазалар мавзусидир. Ҳақиқатан ҳам менинг шеърларим бир нафасда ёзилади. Лекин уларни албатта, қайта ишлайман. Зарба эса, бироз илмийроқ айтадиган бўлсак, мантиқдир. Шеър, у 10 банд бўладими, озми-кўпми, тугаланиши керак. Мана, рубоийни олайлик. Ундаги тўрт сатрда тўрт дунёни ушлаб турадиган тўрт унсур мавжуд, десак янглишмаймиз. Ва унда албатта, маълум бир хулоса мавжуд бўлади. Масалан, шайх Нажмиддин Кубронинг бизгача атиги 18 та рубоийси етиб келган бўлса, мен унинг биттасини ўзбек тилига таржима қилдим. Мана у:

Дилим хун, қирмизи юзлардан кўрдим,
Макрини юз гулга гизлардан кўрдим.
Одамлар кўрқарлар ёмон кўзлардан,
Мен эса шу яхши кўзлардан кўрдим.

Бу рубоийда ҳиқмат кўп. Бу ўринда “яхши кўзлардан ҳам кўрқиб мумкинми”, деган савол туғилиши мумкин. Бунга шундай жавоб бериш лозим. Момолар қизларига айтар экан: қизим, болангни тупуриб-тупуриб яхши кўр, чунки унга онанинг кўзи тегса, бунинг давоси йўқ!

Зарб ҳақида яна кўп гапириш мумкин. Масалан, Алишер Навоийнинг бирор чистонини ўқисангиз, бутун дунё унинг ичида жамланганми, дейсиз. Бир сўз билан айтганда, ўзгалликка интилиш Яратгanning ҳиқматлари сари интилишдир.

— **Нега насрда ёзмайсиз?**

— “Хожа Аҳрор зиёратлари” асаримни бадиҳа қисса деб атадим. У йигирма иккита кичик лавҳалардан иборат бўлиб, ҳар қайсиси битта рубоий билан тугайди. Билмадим, уни насрда ёзилган деб айтиш мумкинми, йўқми, лекин умуман насрми, назмми, бошқасими, асосий гап ўқувчиларга танланган мавзу моҳиятининг илоҳи борица очиб берилиши ва таъсирида, деб биламан.

— **Шерали Жўраев, Ортик Отажонов ва яна бошқа машҳур кўшиқчилар шеърларингизни кўшиқ қилишган. Бугунги ёш хонандалар ихросида эса Омон Матжон шеъри билан айтиладиган кўшиқни учратмаяпмиз. Сабаби нимада? Умуман бугунги кун кўшиқчиларининг шеър танлаш маҳорати ҳақида қандай фикрдасиз?**

— Шерали ҳам, Ортик ҳам, аниқ биламан, улар матнни ўзлари топиб ўқишади ва танлашади. Сўнгра шундан куй чиқара билишади улар. Шунингдек, шоир кўнглидан чиққан шеърий мусиқадан хонанда ижроси мавқеини кўтара оладиган оҳанг чиқара олишади. Ардоқли санъаткорлар, хусусан, Юнус Ражабий, Комилжон Отаниёзов кабилар шеърни ўзлари топиб ўқиб, таъсирланиб, сўнгра кўшиқ яратганлар. Ҳозирда, афсуски, биров айтган

Қурол Матёкубов... Собир Матхўров урушдан келгандан кейин бизга географиядан дарс берарди. 50-йилларнинг охириларида у киши “Ўткан кунлар”ни ўқишга рухсат берилгани учун география дарсида бизга гапириб берарди. Шу билан бирга “Минг бир кеча”ни ҳам айтиб берарди. Ўқитувчининг шу тариқа ўқувчиларни ўзига жалб қила олганиданми, биз география дарсини хуш кўрардик ва дарсликдан ташқари адабиётлар ҳам қидиришга тушардик.

Адабиёт ўқитувчимиз ҳам кўпинча эркин мавзуда иншо ёзишимизни буюрарди. Хуллас, ўқувчиларнинг ўқитувчи борасида омади келган эди. Сўнггра Самарқандда таҳсил олган йилларимда ҳам бу борада омадим чопди, дея оламан: Воҳид Абдуллаев, Нуриддин Шукуров, Ботирхон Валихўжаев, Ҳотам Умутов ва бошқалар. Бу номларни қандай эъзозлашни ҳануз билолмайман.

— **Боголонда бог ташкил қилган экансиз, ўрта мактабни компьютерлаштириб, қишлоқ кутубхонасига 1000 дан ортиқ китоб тортиқ қилган экансиз. Шоирдан халқ яна нима кутади ёки шоир халққа нима бера олади?**

— Ўшанда Избоскан туманидан икки юз минг тупга яқин кўчат олиб келганмиз. Чунки қишлоғимиз Боголон деб аталгани билан ўша давр талабидан пахтачилик сиёсати туфайли қишлоқ боғлари кесиб ташланган эди. Шу пайтларда мен жамоа раиси бўлган синфдошим Содиқ Ҳайитбоевга “қанийди, бу ерлар боғи ором бўлса, ахир қуруқ тақир ер бўлиб қолди-ку” дедим. Шундан сўнг маслаҳатни бир жойга қўйиб, Андижонга бордик. Айни ўша пайтлар водийда ҳам қор қучлироқ бўлиб, дов-дарахтлар анча шикаст еган экан. Шундай бўлса-да, у ердан кўчатлар олиб қайтдик. Қаранг-

да ишлашади. Бу уларнинг ўз истеъдодларини тўла намоён этишларига ҳалақит бермасмикин?

— Ижодкорларнинг жамоатчилиги билан, одамлар билан мутасил алоқада бўлиши уларга кўп нарса беради. Чунки бу ҳолат тўхтовсиз қайнаб турган қозоннинг ичи. Баъзи ижодкорлар 3-4 йил ишламай, эркин ижод қилиб кўришди. Лекин барибир ижодкор маълум бир вақт четга чиқиши, ҳаёлини банд қилган режа билан ёлғизлиги қолиши керак. Бунинг аҳамияти бор. Озгина муддат ёлғиз қолса ҳам, илму тажрибаси катта бўлса, кўп нарсаларни қоғозга тушириб қолиши мумкин.

Шу боис кўпчилик ижодкор ишлайди. Чунки бунинг моддий томони ҳам бор...

— **Таҳририятимизга қорақалпоғистонлик бир газетхондан хат келди: “Мактаб кутубхонасидаги ҳамма китобларни ўқиб бўлдим. Яна қандай китобларни ўқийин?” Муаллимларга қандай ёки қайси китобларни мутолаа қилишни тавсия этасиз?**

— Бу мактуб албатта асоссиз ёзилмаган, деб ўйлайман.

Чунки ҳозирги кунда бу муаммодан холи мактаблар сонини, афсуски, кам деб бўлмайди. Айниқса, бугунги кунда мамлакатимиздаги мактаб кутубхоналарида янги алифбодаги бадиий адабиётлар йўқ ҳисоби. Лекин бу борада нашриётларда ҳаракатлар олиб борилапти. Бу борада “Гулхан” журнали ҳам бирмунча ишлар олиб борапти. Жумладан, ўтган йилнинг 5-сонидан бошлаб, жаҳон адабиёти намуналаридан бера бошладик. Бу ҳаракатни “Мюнхаузеннинг бошидан кечирганлари” қиссасини бериш билан бошладик. Бу жараёни муттасил давом эттиришни йўлга қўймоқдамиз. Шунинг таъсирими ёки ўқувчиларнинг матбуотга бўлган қизиқи-

(эҳтиёж) туфайли майдонга келмоқда. Худди шундай, сенинг санъатинг ҳам фақат сен учун азиздир. Унга рағбат кўрсатиб, уни севиб ўргатувчи (ишқ) топилмагунча, у яна шу ҳолда қолаверади”, — дейди улуг мутафаккир Мавлоно Жалолиддин Румий. Сизнинг ижодингизга эҳтиёжмандларга қалб тилагингиз?

— Мавлоно Жалолиддин Румийни Шарқнинг улуг, кенг қўламли, ҳаёлпарастларнинг ҳаёлпарастси, шу билан бирга, жуда аниқ фикрловчи мутафаккири. У “Ичингдаги ичингдадир” асарида инсонга ўзининг (қалбининг) тозалай олдингми, Яратган ҳузурга боришга тайёرمىсан, ўзининг енга олдингми, деган саволни беради. Шу билан бирга риёкорлиқнинг оғир гуноҳ эканини таъкидлайди. Мазкур асар инсонга унинг танлаган эътиқодига лойиқ бўлишдан ташқари, уни улуглай билиш лозимлигини ҳам ўқтиради. У “сенинг санъатинг сен учун азиз” деганда ижодкор одамгагина катта масъулият юклайди. Сен уни яратдингми, ўйла: нега яратдинг, кимга мўлжаллаб яратдинг ва бу кимнинг қўлига бориб тегади, деган масалани кўндаланг қўяпти. Бу гаплар замирида эса фақат биргина мақсад — комил инсон ғояси ётади. Шулар баробарида мазкур асарда яратувчилик қобилиятини сеза билган ва кишиларни ортидан эргаштира оладиган ҳамда ўз ғоясига нафақат содиқ қоладиган, балки уни янада ёритадиган, кучайтира оладиган комил инсон ғояси мавжуд. “Ёруғлик” дедим. Менимча, Тангри таоло инсониятга катта нур йўллаб қўйиб, ўзи шу нур ортида туради. Биз эса уни кўролмаймиз. Шу нурдан баҳраманд бўлган ва уни қўпайтирган инсонгина унинг хизматиға яраган бўлади.

— **Кўнглингизда мактаб,**

ЎҚИШГА БОРЯПМАН

Ўқишга боряпман!
Жажжи жилдидма
Оппоқ саҳифали дафтарлар тўла.
Зехним осмонни акс
эттиргудек пок,
Сувларни тинитган
каби сунбула.

Ўқишга боряпман.
Она тилимнинг
Рангин китобидан илк
бет очаман.
Билимлар боғига йўлдир
мактабим,
Алифбе — шу йўлда
биринчи чаман.

Бобом Хоразмийдан
мерос сонлардан
Дунёнинг ҳисобин олай
чаққон, соз.
Мен бармоқ теккизган
меридианлар
Тилсимларин очиб,
берсинлар овоз.

Мадраса битказиб
бобом Навоий,
Шеърда забт этмишлар
етти иклимни,
Мен, ўтиб замона дорилфунунин,
Оламлар кашфига қайрай
ақлимни.

Кўрмасак илмлар ойинасидан —
Тоғлар йиқик қўрғон,
ўрмон ёввойи,
Фазо ҳам бизларни
туққан онамас,
Нурлар, сояларнинг
тентиган жойи.

Ўқишга боряпман!
Кузатар мени
Юкли ёнғоқ бобо,
дониманд олма,
Чаноклари чақнаб
пахтазор қарар
Бугдойзор зич боқар,
бошоқлар солма.

Ўқийман! Мақсадим —
мактабимизнинг
Фаҳри, аълочили, эркаси бўлмоқ!
Шул кутлуг тарихли,
табаррук Ернинг
Муносиб ва мағрур
эгаси бўлмоқ!

Юртимиздаги француз тили ўқитилган мактаб ўқувчилари шу кунгача ўн тўққиз марта қайта нашрдан чиққан "Француз тили" дарслигидан бу тилни ўрганиб келган бўлса, жорий ўқув йилининг иккинчи ярмидан бошлаб, янги дарсликлардан фойдаланадиган бўлишди. Яъни, Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 3 сентябрдаги "Ўзбекистон Республикаси ва Европа ҳамжамияти ҳамда уларга аъзо давлатлар ўртасида ҳамкорлик Битимини амалда ошириш бўйича мажмуавий дастури ҳақида"ги қарорига мувофиқ Франция элчихонаси "Тил ва таълим ҳамкорлиги" бўлими билан биргаликда умумий ўрта таълим мактабларининг V-VI-VII синфларига мўлжалланган дарсликлар яратилди. Шу муносабат билан 11-13 февраль кунлари Республика таълим марказида француз тили ўқитувчилари учун семинар-тренинг ўтказилди. Мазкур дарсликлар лойиҳалари муаллифларидан бири, РТМ француз тили услубчиси Абдурахим Носиров анжумани ўтказишдан мақсад ҳақида шундай дейди:

— Вазирлар Маҳкамасининг баён этилган қарорига биноан Франция Республикаси элчиси Жак Андре Костель раҳнамолигида тил атташеси Ж. Барбаре билан ҳамкорликда лойиҳа яратиб, 2001-2002 йилда 5-, 6-, 7-синфлар дарсликлар устида иш олиб бордик. 2002-2003 йилда эса 8-9-синф дарсликлари яратилмоқда. Қабул қилинган лойиҳага биноан Франциянинг Версаль акаде-

ДУНЁГА ЧИҚИШНИНГ КАПИТИ

мияси қошидаги "Мутахассисларни қайта тайёрлаш институти" (IUFM) ходимлари Магделен Лерасл ва Мишель Ферран хонимлар икки ой давомида мамлакатимизда бўлишиб, РТМда муаллифлар гуруҳи билан мазкур дарсликларни тақомиллаштириш мақсадида кўлэмалар устида ишладилар. Шу билан бирга дарслик муаллифларидан ўн икки нафари турли вақтларда Францияда бўлиб, уерда консультантларимиз билан яратилаётган материалларни мукамаллаштириш устида ишлаб қайтдилар. Шу ўринда яна бир нарсани айтиш жоиз: РТМ биносидаги консультантлар билан алоқада бўлиб туриш учун электрон почта ҳамда интернет тизими ўрнатилди. Ҳозирги кунда дарсликлар юзасидан тайёрланган ҳар қандай материаллар ушбу электрон почта орқали Францияга текшириш учун юборилиб турибди ва ўз навбатида улар томонидан текширилган материаллар РТМ га шу аснода қайтарилмоқда. Шу тахлит юзага келган дарсликлар

билан ишлашга ўргатиш мақсадида барча вилоятлардан ўша ҳудуд учун француз тили фани мутасаддиси ва икки-уч нафардан тажрибали ўқитувчилар семинар-тренингга таклиф этилди.

Уч кун давом этган семинар-тренингда ҳар учала дарслик муаллифлари анжуман қатнашчилари иштирокида тегишли синфларга дарс ўтишди ҳамда франциялик мутахассислар Магделен Лерасл ва Мишель Ферран хонимлар томонидан муҳокама қилиниб, ижобий баҳоланди.

Дарслар муҳокама-сидан сўнг мазкур семинар-тренингда иштирок этган ўқитувчилардан янги дарсликнинг аввалги дарсликлардан фарқи хусусидаги фикрларини сўрадик.

Одилжон Хўжааҳмедов, Андижон вилояти Булоқбоши туманидаги француз тили чуқурлаштириб ўқитиладиган 22-мактаб директори:

— Албатта, фарқ катта. Мазкур дарсликларда миллийликка етарли эътибор берилиб, давлатимиз раъмзлари ҳам ўрин олган. Бу эса албатта ўқувчилардаги ватанпарварлик ҳиссини оширади. Мазкур анжуман эса камида бир ҳафта давом этганда янаям мақсадга мувофиқ

бўлармиди, деб ўйлайман. Чунки дарслик муаллифларию франциялик мутахассислардан янада кўпроқ нарсга ўрганишимиз мумкин бўларди.

Сувон ҚОРАЕВ, Бухоро вилояти Қорақўл туманидаги 43-мактаб ўқитувчиси:

— Мазкур дарсликларнинг сифатия мазмуни мени қониқтирди. Лекин дарсликлар тиражи бироз камроқ эмасмикан? 5-синф учун дарсликнинг нусхаси — 3700 та, 6-синф учун 12300 та, 7-синф учун 32000 та нашр этилган. Ваҳоланки, мамлакатимиз бўйича бу синфларда таълим олаётган, француз тилини ўрганаётган ўқувчилар сони ушбу дарсликлар умумий нусхасидан ҳам анчагина кўпни ташкил этади.

Дарслик — ўқитувчи маҳоратини ўқувчи онгига боғловчи кўприкдир. Бу кўприк қанча мукамал ва мустаҳкам бўлса, ҳар икки томон бундан манфаатдор бўлади. Яъни, ўқувчи тил ўргана, ўқитувчи шогирдига билим бериши баробарида маҳоратини янада оширади. Тил ўрганганинг нигоҳига эса дунё тобора кенгайверади. Янги нашрдан чиққан "Француз тили" дарсликларининг янада ҳаққоний баҳосини энди амалда қўллайдиган ўқитувчию ўқувчилар беришадилар, деб ўйлаймиз. Чунки ҳалқимиз "кўпнинг баҳоси — ҳақ баҳо", деб бежизга айтмаган.

**Шерали НИШОНОВ,
"Маърифат" мухбири**

Фарзанд муҳаббатнинг жонли далилидир. У одамларда оила ҳиссини, ҳамжиҳатлик ила зиммасига юкланган инсоний бурчини шараф ила адо этмоқ фикрини уйғотиб, жамиятнинг нурли келажагини таъминловчи бебаҳо неъматдир. Фарзандлар — буюк давлат келажагини яратувчилар эса оилада, мактабда, маҳаллада тарбия топади, комил инсон бўлиб етишади. Бунда асосий вазифани илм даргоҳлари муаллимлари бажардилар.

Ҳўш, бугунги кун ўқитувчилари ўз-ўзларига "Мен бугунги дарсимни қай даражада ўқидим?", "Ўқувчиларимда хайрат уйғота олаяпманми?", "Улар дарсларда завқланишяптими?" каби саволларни беришга одатланишяптими? Биз Хоразм вилояти Қўшқўпир туманидаги 10-умумий ўрта таълим мактабининг бошланғич синф ўқитувчиси Ниёзжон Қаландарованинг "Одобнома" фанидан ўтган бир соатлик дарсида юқоридаги саволларга жавоб излашга ҳаракат қилдик.

Мазкур фандан 2-синфда "Саломлашиш одоби" мавзусига бир соат вақт ажратилган. Шу боис муаллима манбаларни қамраб олишга ҳаракат қилган ҳолда янгиликларни қўллаб, дарсни шу қадар мохирлик билан ўтдики, биз 45 дақиқа қандай тугаганини сезмай қолдик. Асосийси, мавзунинг "Одоб саломдан бошланади", "Ассалому алайкум ҳикмати", "Қачон саломлашилмайди" бўлимида мисоллар ёрдамида тўлиқ ёритилди. Тестлар ишланди. Шеър, мақол ва эртаклардан намуналар келтирилди. Сўнгга ўқувчилар ўртасида "Қайси ҳолларда қандай тартибда салом берилади" мазмунида савол-жавоблар ўтказилди. Шунингдек, жараёнда

"Абу Ҳурайра ривоят қиладилар: **"Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: "Отлик пиедага, пиеда (ўткинчи) ўлтирганга ва озчилик кўпчиликка салом бергай", — дедилар", "Бир-бирингиз билан саломлашиб юринглар. Шунда ўрталарингизда меҳ-**

керак ва зарур) барибир, жонли сиймо — муаллим ўрнини ҳеч қандай техника боса олмайди. Ўқитувчининг ва шу касбнинг обрўси фақат меҳнат орқали юзага чиқади, салоҳияти юксала боради. Шу боис мен уй юмушларини бажарганимда ҳам, меҳмонга борганимда ҳам, маданий дам олаётганда ҳам, кўча-кўйда юрганимда ҳам доимо ўз ўқувчиларимни ўйлайман, уларга бугун, эрта, индин нималар бера олишим, нима янгиликлар қила олишим тўғрисида ҳаёл сураман. Чунки ўқувчиларимни жону дилимдан севаман. Бунингсиз ўқитувчи, устоз деган номга муносиб бўлиши сира мумкин эмас.

— Ўқувчи ва ўқитувчи бир-бирларини тўла англашлари учун муаллим яна қандай жиҳатларни эътиборга олиши зарур, деб ўйлайсиз?

— Айни кунда таълим жараёнида ўқитувчи, маҳорат, ижодкорлик ва янги педагогик технология тушуналари тез-тез тилга олинапти. Зероки, муал-

лашга ўргатиш усуллари билан фойдаланиб бориш ҳам фойдадан холи бўлмайди.

Дарс мобайнида болажонларда ўқиш истаги ва кўникмасини шакллантириш, уларни барча дарсларда фаол ишлашга жалб қилиш, ўғил-қизлар билан яқка тартибда ҳамда биргаликда ишлаш, турли ўйинлар, қизиқарли суҳбатлар ўтказиш омиллари ҳам дарс самарадорлигини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади. Шунингдек, машғулотлар пайтида **"Азиз ўқувчиларим, биллурдек соф қалбингиз, покиза тилақларингиз бор. Улар орқали бахтингизга эришасиз. Шу боис дарслардаги билимлар билан чегараланиб қолманг, мустақил муталаага берилинг!"** каби сўзлар билан ўқувчиларнинг руҳиятларини кўтариб туриш ҳам ижобий самаралар беради.

Ўқитувчи ва ўқувчи бир-бирларини англашларининг яна бир яхши йўли — синфдан та-

Tajriba, sinov, natija

яхши рангли бўёқлар билан безатилган кўргазмали куруллар намоиши баробарида уларни кўпайтириш имкони изланади, энг зўрлари ишлаб чиқаришга тавсия қилинади. Муҳими, танловда ғолиб деб топилган ўқитувчи рағбатлантирилади, изланувчан муаллимлар кашф этилади.

Бундан ташқари, илғор ўқитувчилар тажрибасини туман (шаҳар) миқёсида йилда икки марта хоҳ очик дарс шаклида бўлсин, хоҳ семинар тарзида бўлсин оммалаштириб бориш лозим, бошқа муаллимлар кўриб андоза олсин, ўз мулоҳазаларини билдирсин.

Пировард натижа эса таълимни, тарбияни раънақ топтиришга олиб келади.

— **Ўқитувчилик — машаққатли касб. У кишидан кучли руҳиятни талаб этади. Умуман, касбингиздан ноланган пайтларингиз бўлганми?**

— Ўттиз икки йил мобайнида 10 та биринчи синфни ўқитдим. Шу йиллардаги меҳнатимни ўзимча юз йиллик меҳнат билан тенглаштираман. Негаки, китобдафтарни қай тариха ушлаш, ручка қаламдан қай тарзда фойдаланишни ҳаёлига ҳам келтира олмайдиган, йиғлоқи ёки ўжар, зардачи ёки ўта тортинчоқ, шўх ёки ичимдагини топ, эркатой ёки серғайрат, "р" ҳарфи билан "й"ни қориштириб юборадиган — турли-туман характердаги қишлоқ болаларига ҳарф танитиш, равон ўқишни таъминлаш, бурро гаптиришига ўргатиш, сезгирлигини ошириш, қулиб, ёқимтой нигоҳ ташлайдиган қилиш — қўйингки, тўла саводхон қилиб тарбиялашнинг ўзигина бўладими? Йўқ, мен касбимдан нолиётганим йўқ, аксинча, бу ҳунар билан бир умр шодман. Ана шу ўқитган фарзандларим — ўқувчиларимнинг кўпчилиги ота-она бўлдилар, турли жабҳаларда жонбозлик кўрсатиб, фаолият юргизаётирлар. Уларнинг аксарияти эса менинг изимдан бориб ўқитувчи бўлиб меҳнат қилишмоқда. Буларни ўйлаганимда руҳиятимда ўзгача юксалиши ҳис қиламан.

**Икром ЮНУСОВ,
Хоразм вилояти ХТБга қарашли Методика маркази раҳбари,
Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ,
"Ma'rifat" мухбири**

БИР ҲАРФ ЎРГАТМОҚ БАХТИ

"Мен уй юмушларимни бажарганимда ҳам, меҳмонга борганимда ҳам, маданий дам олаётганда ҳам, кўча-кўйда юрганимда ҳам доимо ўз ўқувчиларим, уларга бугун, эрта, индин нималар бера олишим, нима янгиликлар қила олишим тўғрисида ҳаёл сураман", деди Ниёзжон ҚАЛАНДАРОВА

ру оқибат пайдо бўлади" — каби ҳадислар айтилиб, мавзу янада бойитилди.

Дарс якунида "Кимлар билан қандай саломлашиш керак?" мазмунидаги савол ва топшириқлар билан мавзу янада мустаҳкамлаб олинди.

Биз дарс сўнгига муаллима-ни суҳбатга чорладик.

— **Ниёзжон опа, бошланғич синф муаллими салоҳиятини қайси ва қандай омиллар белгилайди?**

— Муаллим ўз ўқувчисини дастлабки кунларданок берилган вазифаларни тартибди бажаришга ўргата олиши муҳим. Менимча, устозлик салоҳияти ана шу нуқтадан бошланади. Мактаб нечоғлик ускуналанмасин, нечоғлик ЭХМларга тўлдириб ташланмасин (тўғри, улар

лим ва мураббийлар амалий машғулотларда фақат дастур материаллари билан чекланиб қолмасдан, ўз дарсларига янгиликларни, ижтимоий ўзгаришларни ҳам усталик билан жорий эта боришлари зарур.

Бошланғич синфларда машғулотлар таълимнинг мазмуни турли шакл ва усуллари камраган ҳолда миллий, умуминсоний кадриятларни, ҳалқимизнинг анъаналари, маданияти ва фан бобидаги кўп асрлик тажрибаларини ўрганишни кўзлаб ташкил этилса, кўзлаган мақсадга тўла эришилади. Жараёнда ўқувчиларнинг ақлий қабул қилишига қараб турли тест материалларини қўллаш, машғулотларни табиат билан боғлаб ўтиш, ўғил-қизларни оддийликка, жиддийликка, аниқ фикр-

шқари машғулотлар. Чунки эр-таликлар ўтказиш, кино, театр, боғларга сайр уюштиришда ўқувчилар феъл-атвори тўлароқ очилади. Худди шундай машғулотларда ўқувчилар муаллимлар билан бирмунча эркин мулоқотда бўладилар.

— **Бошланғич таълимни узвий равишда раънақ топтириш учун яна қандай юмушларни амалга ошириш зарур, деб ўйлайсиз?**

— Кўргазмали куруллар ихчам ва чиройли безатилган бўлса, ҳар қандай вақтда ҳам дарснинг самараси яхши бўлади. Бунинг учун ҳудудлараро, сўнгга республика миқёсида бошланғич синф ўқитувчиларининг "Кўргазмали ўқув куруллари" кўрик-танлови ўтказилишини жоиз, деб биламан. Энг

Qaror va ijro

Компьютер мураккаб ва мукамал тарзда ишланган технологик қурилма. У инсон ақл-заковати ҳамда тинимсиз изланишлари самараси ўлароқ яратилди ва кўп нарсаларга қодир техник машинага айланди.

Ўтган асрнинг 50-йилларида кўпгина ривожланган давлатларда ушбу турдаги "ақл машина"ларини яратиш ва уни такомиллаштириш устида кўпгина олим, мутахассислар изланишлар олиб бордилар. Натижада мазкур соҳа кенг тараккий этди ва айти пайтда мавжуд мукамал компьютер ва ахборот воситаларини яратишга эришилди. У инсон ақл-идроки ва салоҳияти орқали кўпгина ишларни бажариш қудратига эга бўлди. Мазкур техник қурилманинг энг асосий афзаллиги шундаки, у маълум вазифани бажариш учун кишидан кам меҳнат ҳамда вақт сарфлаб, кўп миқдорда иш бажариш имкониятини яратади.

Бугун ана шундай янги-янги технологияларга сарфланаётган маблағлар қай даражада ўзини оқлаётгани, уларнинг таълим сифатини ошириш, ахборотлар ва телекоммуникацион технологиялар, айниқса, масофавий таълимни ривожлантиришга таъсири қай даражада бўлаётганини ҳис қилмоқдамиз.

Шуни ҳам айтиш керакки, ҳозирда ҳар бир жамият аъзоси компьютер техникасидан турли мақсадларда фойдаланмоқда. Чунончи, кимдир компьютер воситасида ҳисоб-китоб амалларини бажарса, яна кимдир уни фақатгина матн теришда ишлатади. Истеъдодли ёшларимиз ўз ўқити ва иш фаолияти давомида компьютерни мукамал ўрганиш, шу асосда турли янгиликлар қариф этиш устида иш олиб боришаётган бир пайтда, кўпгина ёшларимиз, афсуски, унда турли қўлчилар ўқитишларни ўйнаб, вақт ўтказмоқдалар. Демак, мукамал технологик қурилмани ҳар ким ўз мақсад, қизиқишларига асосан ўрганмоқда, фойдаланмоқда. Шундай экан, бугунги энг асосий масала компьютер технологиясидан шунчаки техник қурилма сифатида эмас, балки мамлакатимиз ривож, халқимиз фаровонлигини таъминлашга хизмат қиладиган турли қарифётлар ва янгиликлар яратиш, шунингдек, кишиларимиз оғирини енгил, мушкулни осон қилиш йўлида фойдаланишга жалб этишдан иборат.

2001 йилнинг 30 майида Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган махсус қарорда айнан шундай вазифалар белгиланган. Чунончи, ушбу қарорда кўрсатилган кўпгина долзарб масалалар қаторида мамлакатимизнинг кўпгина ўрта махсус ва олий таълим муассасаларида компьютер тех-

ника тизимлари кичик дастурловчиси" каби янги замонавий таълим йўналишлари очилди. Биз бугунги ёшларнинг шу каби замонавий ихтисосликларни ўрганишга иштиёқи ва уларни қай даражада ўзлаштираётгани билан қизиқиб, улар билан суҳбатлашдик.

Нигора Шоикромовна, компьютер-да дастурлаш факультети ўқувчиси:

— Коллежда ўқитиш бошлаганимга бор-йўғи 5 ой бўлса-да, ўтган давр мобайнида компьютернинг кўпгина сирларини ўргандим. Дастлаб компьютернинг содда дастурлари ва уларнинг турли тиллари — Basic, Turbo Still, Pascal билан танишган бўлсак, эндиликда анча мураккаб дастурларни ўзлаштиришга киришмоқдамиз. Бунда бизга махсус ихтисослик фанлари асосида билим берадиган ўқитувчиларимиз кўмак бермоқдалар.

Коллежимизда физика, математика, кимё, биология ва бошқа кўпгина фанларни чуқур ўзлаштириш билан бир

этибор, талаб ортомқда. Газета ва журналларни чоп қилишда ҳам компьютер графикаси соҳасида юксак дид ва маҳоратга эга мутахассислар талаб этилмоқда. Мен ушбу соҳани танлаб янглишмадим, деб ўйлайман.

Болалик пайтларимда турли расмлар қизишни ёқтирардим. Айти пайтда бири-биридан ажойиб ва кўркем суратларни компьютер воситасида чизаяпман. Бунинг учун менга дарс жараёнида ўрганган энг сўнгги намунадаги хорижий дастурлар — Corel Draw, Photo Shop, Trid Studio сингари дастурлар кўмак бермоқда. Шунингдек,

дарслар давомида телекўрсатувларни безаш ва монтаж қилишга мўлжалланган бир қанча замонавий компьютер, мультимедиа, мультимедия дастурларини ҳам ўзлаштирмоқдамиз. Коллежда олган назарий билимларимни ҳозирги кунда ўқув-амалиёт жараёнида мустақамламоқдаман.

Ўқитиш тамомлагач, дизайн сифатида Ўзбекистон телерадиокомпаниясида фаолият олиб бориш ниятидаман.

Рафаэль ГИЛМАДИНОВ, компьютерда дастурлаш факультети ўқувчиси:

У жорий йилда тумандаги таълим муассасаларида ўтказилган Олимпиада мусобақасида информатика фани бўйича иштирок

КОМПЬЮТЕРНИ ЎРГАНИШ ҚАЙ АҲВОЛДА?

**ёхуд Мирзо
Улуғбек информатика
касб-хунар
коллежида ахборот
технологияларини
ўқитиш борасида
амалга оширилаётган
ишлар хусусида**

нологияларини чуқур ўргатишга ихтисослашган билим даргоҳлари, махсус факультетлар ташкил қилиш ва шу орқали малакали мутахассислар тайёрлаш механизминини яратиш белгиланган эди. Ҳўш, мамлакатимиз ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларида ушбу вазифа бугунги кунда қай тарика бажарилмоқда? Яқинда пойтахтимизда фаолият кўрсатаётган Мирзо Улуғбек информатика касб-хунар коллежида бўлиб, бу борада амалга оширилаётган ишлар билан танишдик ва ўқувчилар билан мулоқотда бўлдик.

Мустақиллик йилларида коллеж фаолияти янада жонланди. У 2001 йилга келиб Мирзо Улуғбек информатика касб-хунар коллежига айлантирилди ва шу соҳада янги-янги ихтисосликлар ташкил этилди. Жумладан, шу йили коллежда "Автоматик тизимлар учун дастурлаш", "Компьютер тармоқларини ўрнатувчи оператор", "Компьютер ва офис хижозларини соловчи оператор", "Компьютер графикаси бўйича оператор-дастурчи", "Компьютер мультимедияси оператор-дастурчиси", "Мультиме-

қаторда, ушбу фанларни компьютер ёрдамида тадқиқ қилиш устида ҳам изланишлар олиб бормоқдамиз. Чунончи, математика фани ўқитувчимиз билан ҳамкорликда комплекс, яъни манфий сонлар ёрдамида турли амалларни бажаришга қодир дастур яратиш устида иш олиб бораёламиз. Шунингдек, кимёвий, физикавий формулаларни компьютер дастурлари ёрдамида аниқлаш тизимини яратишни режалаштирганмиз. Бу ишлар, биринчидан, ахборот технологияларини мукамал ўзлаштиришимиз учун кўмак берса, иккинчидан математика,

кимё, физика сингари фанларни ҳам чуқур ўрганишимизга ёрдам бермоқда.

Коллежда олган билимларимни Ўзбекистон Ташқи иқтисодий фаолият миллий банкида малакали мутахассис — дастурловчи сифатида намоён этиш истагидаман.

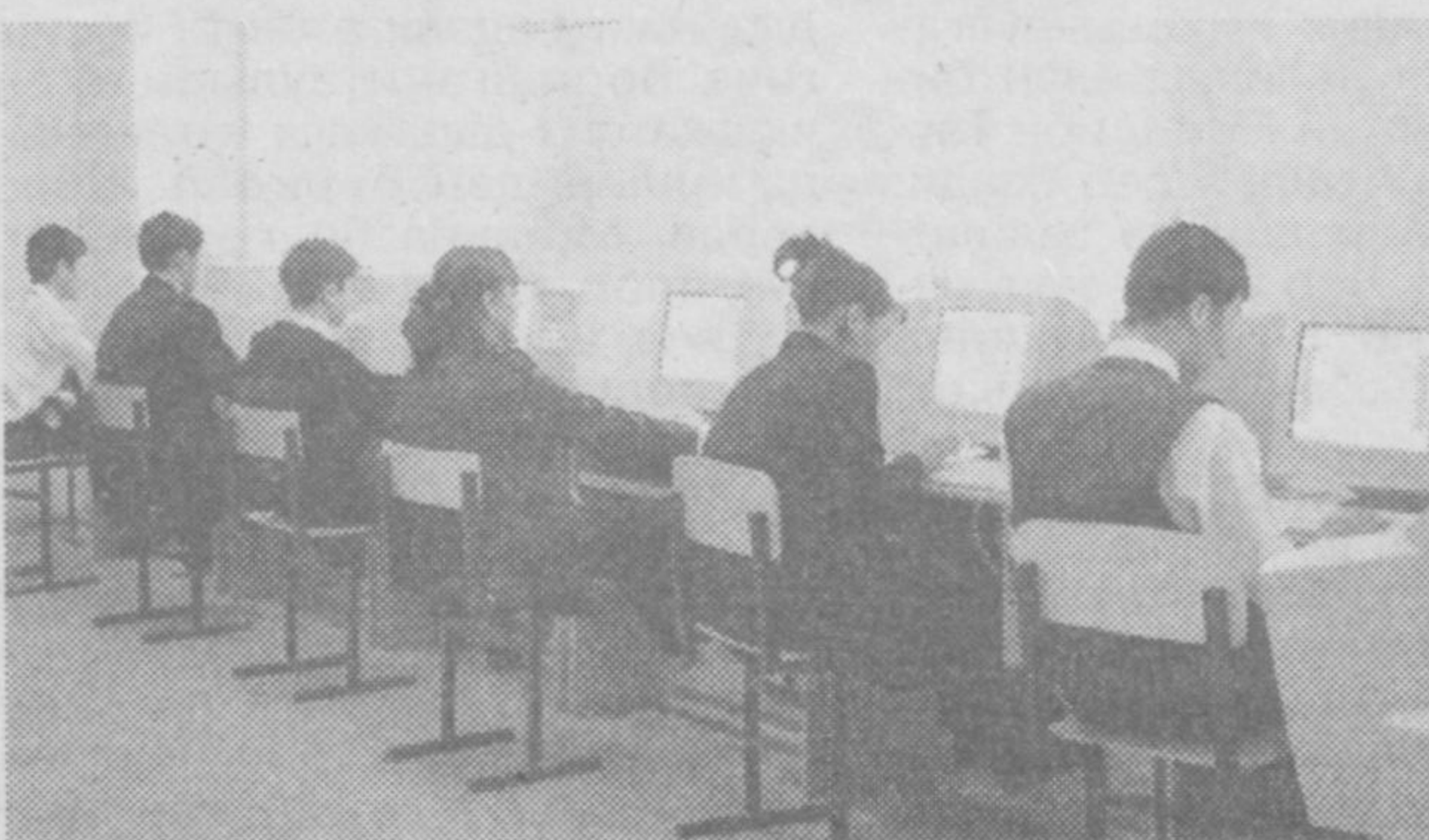
Надежда ХЕГАЙ, компьютер графикаси факультети ўқувчиси:

— Компьютер графикаси янги мутахассислик бўлиб, у мамлакатимиз таълим тизимига 2001 йилда жорий қилинди. Маълумки, сўнгги йилларда компьютер графикаси ёрдамида бажариладиган ишларнинг ҳажми ва сифатига бўлган талаб ортиб бормоқда. Айтмоқчиманки, бугун пойтахтимизнинг ҳар бир хийбон ва кўчаларига қарама-қарши, кўзингиз турфа хил реклама стенд ва панноларида тушади. Шунингдек, телевидение ва радиостудияларда ҳам кейинги пайтларда реклама роликлари ва телекўрсатувлар техник сифатига

этиб, биринчи ўринни эгаллаган:

— Информатика коллежида 3 йил давомида кўпгина замонавий фанларни ўзлаштирдим. Жумладан, ЭХМ тармоқлари ва дастурлаш, компьютер сиртки қурилмалари, ҳисоблаш ва микропроцессор техникаси асослари, компьютер тармоқлари ускуналарини йиғиш сингари махсус фанлардан сабоқ олдим. Коллежда ўқитиш билан биргаликда мустақил равишда янги компьютер дастурларини яратишни орзу қилганим ва бу орзуим бугунги кунда амалга ошганидан хурсандман. Ўтган йилнинг охирида ўқитувчиларим билан ҳамкорликда телефон тармоқлари фаолиятини такомиллаштиришга хизмат қилувчи янги дастурни яратдик. Ушбу дастур ёрдамида телефон тармоқлари ривожланган давлатларда кенг қўлланиладиган рақамлаштирилган тизимда фаолият кўрсатиши мумкин. Бу дастур муваффақиятли ҳимоя қилинса, биринчидан хориждан бир неча баробар қиммат нархларга сотиб олинаётган дастурларга бўлган эҳтиёж қопланади, иккинчидан, кўпгина шахар ва қишлоқларимиз аҳолиси учун замонавий телефон тармоғидан фойдаланиш имкониятлари яратилди.

Таъкидлаш керакки, информатика коллежида бу каби ихтирочи-рационали-

заторларни истаганча топишингиз мумкин. Чунончи, 1 курс ўқувчиси Егор Катаев радиомикрофон ва болаларнинг электромагнит ёрдамида ишлайдиган бир қанча ўйинларини ихтиро қилган. Андрей Александров эса банк тизимида қўлланиладиган турли ҳисоблаш дастурларини қариф этди... Демак, коллежда бугунги кунда таҳсил олаётган ёшларга яратилган қулай моддий-техник таъминот биринчи галда ўқувчиларнинг ўз устида ишлашига имкон яратса, иккинчидан, уларнинг турли қарифётлар яратиш соҳасида улкан муваффақиятларни қўлга киритишида асосий омил бўлиб хизмат қилмоқда.

— Шуни айтиш лозимки, ҳукуватимиз томонидан сўнгги йилларда ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимини ривожлантириш, унинг моддий-техник базасини мустақамлашга асосий этибор қаратилмоқда, — дейди коллеж директори Парда Абдураимов. — Шу боис, бизнинг коллежимиз ҳам қайта таъмирланиб, замо-

навий компьютер воситалари, ўқув-техник ускуналари билан таъминланди. Айти пайтда ўқувчилар 4 та замонавий компьютер синфида техник восита сирларини ўрганмоқдалар. Шунингдек, умумий тилларни ўрганиш учун 5 та лингвфон синфи ташкил этилган. Ҳар иккала синф хоналари ҳам замонавий компьютерлар, видеомагнитофон, видеонигоҳлар билан жиҳозланган. Ўқувчилар кимё ва биология фанларини чуқур ўзлаштириш учун 2 та лаборатория хонаси ҳам мавжуд. Улар компьютер, видеонигоҳ, мультимедиа проекторлари билан таъминланган. Шу билан бирга, физика, астрономия синф хоналари ҳам замонавий ускуналар билан жиҳозланди.

Коллежимизда бундан ташқари, Жанубий Корея ҳукумати томонидан ажратилган имтиёзли кредит асосида келтирилган электротехника ва электроника лаборатория хоналари ҳам талабаларнинг ўз танлаган ихтисосликларини чуқур ўзлаштиришга кўмак бермоқда. Шунингдек, "Компьютер ва офис жиҳозларини таъмирлаш ва ишлатиш" йўналиши бўйича таҳсил олаётган талабалар учун лаборатория хонаси ва устахона ҳам фаолият кўрсатмоқда.

Ҳўш, коллеж ўқувчиларининг ишлаб чиқариш амалиёти қайси корхоналарда амалга оширилмоқда? Унинг дастлабки битирувчилари айти пайтда қандай мутахассисликлар асосида халқ ҳўжалиги тизимларида фаолият кўрсатмоқдалар? Ушбу саволларимизга коллежнинг ишлаб чиқариш таълими бўйича директор ўринбосари Малика Аҳмедова шундай жавоб берди:

— Ўқувчилар ишлаб чиқариш амалиётини Тошкент шаҳрида фаолият кўрсатаётган ишлаб чиқариш корхоналари — 18 та қўшма корхона, 100 дан ортиқ хусусий фирмалар, 20 дан зиёд акциядорлик-тижорат банклари, 10 та илмий текшириш институтида олиб бормоқдалар. Таълим муассасасини тамомлаган талабалар нафақат республикамиз халқ ҳўжалиги тармоқларида, балки МДХ мамлакатларида ҳам турли соҳаларда фаолият кўрсатмоқдалар. Чунончи, ўтган ўқув йилида коллежimizни 263 нафар ўқувчи якунлаб, катта ҳаётга йўлланма олганди. Уларнинг 11 нафари олий таълим муассасаларида бугунги кунда ўқитиш давом эттирмоқдалар. Қарийб 90 фоиз битирувчиларимиз эса 20 дан зиёд турли корхона ва ташкилотлар, жумладан, "Ўзбеккабель" ДАЖ, Кибернетика ИИЧБ, Ташқи ишлар вазирлиги, Энергетика ва автоматика институти, "Кондиционер", "Спектр", Радио ПЭИДЖ "Семург" сингари қўшма корхоналарда, "АХМ ТИИТ" ОАЖ, Тошкент шаҳар статистика бошқармаси, "Тошкент таксофони", "Тошэлектромонтаж", "Тошшаҳарнур", Тошкент трактор заводи сингари нуфузли корхона ва ташкилотларида фаолият кўрсатмоқдалар.

**Муҳаммаджон ИСРОИЛОВ,
"Ma'rifat" мухбири**

**"НАВРЎ"ДА НАВРЎЗА
МАЙЁРТАРИК**

Сурхондарё вилоят маданият ишлари бошқармаси қошидаги "Наврўз" штаби томонидан вилоятда Наврўз — умумхалқ байрамини ўзига хос кўтаринки руҳда ўтказиш учун катта амалий ишлар олиб борилмоқда. Байрам томошалари Термиз шаҳрининг "Амфитеатр" биносиде бўлади. Шунинг учун бино атрофини байрамона жиҳозлаш, шаҳар ва туман бадий жамоалари дастури кўриб чиқилмоқда. Тадбирнинг бош режиссёри Т.Йўлдошев, сценарий муаллифи А.Худойназаров, бош балетмейстер А.Тўраев, муסיқа раҳбари З.Бозоров каби ижодий гуруҳ фаоллиги билан иш ташкил этган. Мақсад байрам дастурини ҳар йилгига нисбатан янада жозибали ва юқори савияда ўтказишдир.

Мухтасархон КАРИМОВА

Бу гулшан саҳнига кирдим, гардиниз сурай кўзга,
Шеърят осмонида йўқ сиз каби чечан сўзга.
Ўзбеким номи жаҳонга таралди сизла устоз,
Одамлиқдан сабоқ берурсиз сиз ҳамон бизга.
Ишқ муҳаббат, тўғрилиқ кўнгал мулкни макон этсин,
Дединиз ҳеч қаролиғ тушмасин бу гўзал юзга.
Шеърят мулкнида мангу нур сочинг, порланг абад,
Ул Дилором қалбида ҳеч устоз йўқ сиздан ўзга.

Дилором УМРИЛЛАЕВА
Тошкент шаҳридаги 157-мактабнинг
она тили ва адабиёт ўқитувчиси

Алишер Навоий "биноий хайр" ишларига, яъни жамият учун фойдали иморатлар (мадраса, касалхона, хонақоҳ ва бошқалар) солишга, ариқ ва каналлар очиш, кудуклар қазиш, дўкон ва расталар тиклаш, боғлар яратишга боши билан шўнғиб кетади.

Навоийнинг 886 (1481-1482) йилгача қурган бинолари рўйхати "Вақфия"да келтирилган: "Маргани кўшкни ёнидаги сарой ва боғ (Навоийнинг ўша "Вақфия"да айтишича, бу саройга Ҳусайн Бойқаро келиб ўтиришни, Алишер қурган базм ва мажлисларда бўлишни яхши кўрар экан, чунки "Ул ернинг ҳавоси руҳпарварликда жаннат ҳавосидан нишон айтиб ва ели ҳаётбахшликда фирдавс насимидин намуна кўргузур"); "Ихлосия" номли катта мадраса; бу мадрасанинг рўбарўсида "Халосия" хонақоҳи, кўпгина хужралар (тала-

кирар эди. Алишер Навоий кўп китобларни хунарманд хаттотларга кўчиртириб, бу хунарнинг ривожланишига сабаб бўлди.

Настаълик хати (насх ва таълиқ хатлари аралашмаси) Навоийдан бурун вужудга келган эди. Аммо бу хат Навоий замонида энг юксак даражага кўтарилди.

Навоий даврида бу хат соҳасида жуда олий ихтисосга эга бўлган хунармандлар—Мавлоно Шерали, Мавлоно Султонали Машҳадий ва Мавлоно Султонали Қоиний сингари устозлар бор эди.

У 1498 (903 ҳижрийнинг шаъбон ойида) кўплаб уста ва ишчиларни тўплаб, ишга солиб, ўзи енг шимариб оддий ишчилар қаторида ишлай бошлади.

Садриддин АЙНИЙ

НАВОИЙ ТАЪРИФИ

балар ва муаллимлар учун); дўконлар; боғлар".

Иззат СУЛТОН

Навоий рассомлик ва хаттотликни ҳам жуда ривожлантирди. Биз ўша даврда жуда нафис ишланган нодир миниатюраларни ҳозиргача учратамиз.

Биз ҳозиргача Навоий суратини чизган ва унинг хаттотларга кўчиртирган китобларини моҳирона чизилган лавҳ, жадвал ва миниатюралар билан безатган Махмуд Музаҳҳибнинг номини унутмаймиз.

Ўша замоннинг рассомчилик маҳоратида ягона усталаридан бири Камолиддин Бехзод эди. Бехзоднинг номи Шарқ шоирлари образларида, унинг иш ва хунарини тимсол ва намуна тарикасида эсланадиган афсонавий Моний билан бир қаторга қўйилади.

Хаттотлик у замонда нафис санъатлар қаторига

Хоқон фармойишига кўра вазир Мулкоро тўрт қаср бино қилишга киришади.

Навоий бу қурилишнинг тасвирини гоёат изчиллик билан баён қилган. У ишни ташкил қилиш, меҳнат жараёнига оид бирор икир-чикирни қолдириб кетмайди, аксинча, уларни бирма-бир, муфассал ҳикоя қилади. "Фарход ва Ширин"даги қурилиш тасвирига бағишланган бобни тавсилий қўланма деса бўлади.

Топширға тошу, хишту, бел, ароба,
Тутиб Чин ичра ободу хароба.

Азиз ҚАЮМОВ

Тўпловчилар: РТМ "Муסיқа ва санъат"
бўлими ходимлари
М. ЗОКИРОВА, З. АГЗАМОВА

Йирик тарихий шахслар фаолияти ҳақида тадқиқот олиб борганда, асосий мақсад уларнинг шахсиятини қоралаш ёки оқлаш эмас, балки имкон қадар уни англашга интилишдан иборат бўлгани маъқул.

Чунинчи, Балъамийнинг "Таржимаи тарихи Табарий" асарида Муқанна қароргоҳида бўлган араб элчисининг сўзлари келтирилган. Таслим бўлиш талаби билан келган элчи ўзи эътироф этишича, барибир мени ўлдиришади, деб ўйлаб, ҳаёлан ҳаёт билан видолашади. Аммо Муқанна, гарчи унинг шартини қабул қилмаседа, яхши муомала қилиб, зиён-заҳматсиз кузатиб қўйишни буюради. Ушбу мисол ҳам оқ кийимлилар йўлбошчисининг олийҳиммат шахс бўлганидан далолат беради. Илк ўрта асрларда Исролда турли оқим ва фирқалар вужудга келиб, улар ўртасида ихтилофлар ва қонли тўқнашувлар рўй берган. Ҳар бир тараф ўз мухолифларини "кофир" ёки "муртад" деб эълон қилган. Шунинг назарда тутилганда, ўтмишда Муқанна шахсига ёпиштирилган турли ёрлиқларнинг барчасини ҳақиқат дейишга асос йўқ.

Ўрта асрлар муаррихлари оқ кийимлиларга қарши уруш олиб борган араб халифаси лашкарини гоҳо "араблар" дейишседа, кўпроқ "мусулмонлар" деб ёзишади. Халифа кўшинида араблардан ташқари, турли тобе ўлкалардан, жумладан, Мовароуннахр аҳолисида йиғилган аскарлар ҳам бўлган, албатта. Бироқ тарихий манбаларда "Мусулмонлар оқ кийимлилар билан жанг қилдилар", деб ёзилгани учун, демак "оқ кийимлилар" сафида мусулмонлар бўлмаган экан-да, деб ўйласак, янглиш хулоса чиқарган бўламиз. Тўғри, "оқ кийимлилар" кўзғолонида ҳали исломни қабул қилмаган ёки яқинда исломга ўтган бўлса-да, эътиқодида собит бўлмаган ва эски динга қайтишни истаган кишилар ҳам фаол иштирок қилишган. Аммо Муқанна кўзғолони моҳиятан исломга қарши эмас, балки истилочилар зулмига қарши кўтарилган эди. Кўзғолон сардорлари исмлари орасида мусулмонларга хос номларнинг борлиги унинг оддий иштирокчилари сафида ҳам мусулмонлар оз бўлмаганини кўрсатади. Чунки бу даврга келиб Мовароуннахр фатҳ этилганидан бери 60-70 йил ўтган, аҳолининг салмоқли қисми мажбуран ёки ихтиёрий тарзда исломни қабул

қилган эди. Аббосийлар хонадон халифалик тахти учун уммавийлар сулоласига қарши кураш бошлаганида Мовароуннахр ва Хуросон аҳолиси аббосийларни қизғин қўллаб-қувватладилар. Аммо VIII аср ўртасида халифалик устидан ҳукмронлиқни эгаллаган аббосийлар тобе ўлкаларга баъзи енгилликлар бериш ҳақидаги ўз ваъдаларини бажармадилар. Шу сабабли бу сулола ҳукмронлигининг дастлабки йилларидаёқ Мовароуннахр ва Хуросонда катта-кичик ғалаёнлар кўтарилиб, улар анча қийинчилик билан бостирилган эди. "Оқ кийимлилар" кўзғолонини ҳам истилочилар зулмидан безор бўлган маҳаллий мусулмонларнинг анчагина қисми қўллаб-қувватлаб, кўзғолончилар сафида жанг қилишганида, Муқанна ўзининг бир неча номдор халифа саркардалари

сўнг Наршахий Бунёд диндан қайтгани ва кўзғолончиларга ёрдам бергани учун халифа буйруғига кўра қатл этилганини айтади. Бироқ мантиқан мулоҳаза қилганда, болалигидаёқ мусулмон бўлган одамнинг улғайганда диндан қайтиши унчалик осон иш эмас. Аслида, Бунёднинг мусулмон бўлатуриб, кўзғолонга мадад бергани ҳақиқатга яқинроқдир. Чунки унинг учун ислом динида қолиш ёки эски динга қайтиш масаласидан кўра, "оқ кийимлилар" ёрдамида ўз сулоласининг мустақиллигини тиклаш гоёси муҳимроқ бўлган табиийдир. Бухорхудоқлар сулоласининг араблар вайрон этган ҳашаматли ёзги қароргоҳи Варахшани қайта обод этишга ҳаракат қилгани ҳам Бунёднинг истиқлолни орзу этгани ва бунга интилганини кўрсатади. Шунинг учун у ўз ҳаётини

ларзага солиб турди ва, шубҳасиз Туроннинг истиқлолга эришиш жараёнини тезлаштирди. Кўламдорлиги, узоқ давом этгани, аҳолининг кенг қатламлари иштирок қилгани, ниҳоятда аёвсиз олишув ва шиддатли жанглар ила кечганига кўра, Муқанна кўзғолонини ўрта асрлар жаҳон тарихида, хусусан, Чехиядаги Ян Гус тарафдорлари, яъни гусчилар ҳаракати ва Германиядаги дехқонлар урушига қиёслаш мумкин. Кўзғолоннинг бош раҳнамоси Муқаннадан ташқари Ҳорижа, Ҳаким, Боғий, Ҳашвий, Найза, Фирдак, Қулартагин, Сўғдий, Каёки Фузий, Жамхур, Ҳаждон каби кўплаб сардорларининг номлари тарихий манбаларда сақланиб қол-

шахснинггина номлари тилга олинган "Девону луготит турк" асарида Муқанна номи ҳам борлиги бежиз эмас, албатта.

Муқанна кўзғолони замонавий тадқиқотчи ва адибларни ҳам илмий ва бадий асарлар яратишга илҳомлантириб келмоқда. Ўтган XX асрда "оқ кийимлилар" ҳаракати ҳақида Садриддин Айний, А.Якубовский, Т.Қодирова ва Поён Равшановларнинг муҳим тадқиқотлари юзага келди. Атоқли шоир Ҳамид Олимжон "Муқанна" тарихий драмаси, ёзувчи Мирзапўлат Тошпўлатов "Санам тоғидаги гулхан" тарихий қиссасини ёзди. Булардан ташқари, бу мавзуга бир қанча шеър, ҳикоя ва мақолалар бағишланган. "Оқ кийимлилар" кўзғолони ҳақида хорижий мамлакатларда ҳам илмий тадқиқотлар яратилган. Шунингдек, Эрон ёзувчиси Саид Нафисий ва аргентиналик жаҳонга машҳур адиб Хорхе Луис Борхеснинг Муқанна ҳақида ҳикоялар ёзишгани маълум.

Турли қарама-қарши фикрлардан қатъий назар, "оқ кийимлилар" кўзғолони ҳамда унинг раҳнамоси Муқанна шахсияти ва фаолияти бундан буён ҳам тарихчию адибларни ўзига жалб қилавериши шубҳасиз. Жаҳон тарихидан қиёс келтирадиган бўлсак, Франциянинг қатор вилоятларини босиб олган инглиз босқинчиларига қарши олиб борилган озодлик курашининг етакчиларидан бири Жанна Д. Аркни руҳонийлар жодугарликда айблаб суд қилиб, "дахриёна қилмишларини далиллар билан исботлаб", ўтда куйдиришган бўлишседа, француз халқи асрлар давомида Жаннанинг хотирасини азиз тутиб, эхтиром кўрсатмоқда. Муқанна хотираси ҳам Ўзбекистонда Тўмарис, Спитамен, Махмуд Торобий, Темур Малик, Жалолдин Мангуберди, Амир Темур, Алимқул додхо, Иброҳимбек каби буюк саркардалар қаторида эъзозланиб, ёш авлодни эрксеварлик ва ватанпарварлик руҳида тарбиялашга хизмат қилаверади.

¹ Нахшаб — Қарши шаҳрининг қадимий номларидан бири.

Ғулом КАРИМ

**МУҚАННА КЎЗҒОЛОНИ
МУАРРИХЛАР ТАДҚИНИДА
ИККИНЧИ МАҚОЛА**

устидан қозонган ғалабаларига эришмоғи амримаҳол эди. Араб истилочиларига қарам бўлиб, уларнинг ўлкани итотда сақлаб туришига кўмаклашадиган гумашталари даражасига тушиб қолган қадимги Бухоро ҳукмдорлари — бухорхудоқлар сулоласига мансуб Бунёд ибн Тағшоданинг ўзи ислом динида бўлишига қарамай, Муқанна тарафдорларини зимдан қўллаб-қувватлагани кўзғолоннинг ҳақиқий озодлик кураши бўлганининг ёрқин далилларидан биридир. Наршахий Бунёд ибн Тағшода ҳақида шундай деб ёзади: "У отаси ислом динида эканлигида туғилди, бир қанча вақт мусулмон бўлиб турди. Муқанна пайдо бўлиб, "оқ кийимлилар" кўзғолони Бухоро қишлоқларига тарқалгач, Бунёд улarga мойил бўлиб, ёрдам берди ва натижада "оқ кийимлилар"нинг қўллари узайиб, улар ғалаба қозондилар. Алоқа (хат-хабар) ишлари бошлиғи бу ҳақда халифага хабар юборди". Шундан

хатарда қўйиб бўлса-да, зимдан Муқаннага хайрихоҳлик билдирган. Бунёднинг ушбу хатти-ҳаракатлари халифа томонидан уни "диндан қайтган", деб эълон қилиши учун етарли эди.

Ватанимизнинг бир неча минг йиллик тарихидаги энг йирик воқеалардан бири бўлмиш ушбу буюк кўзғолоннинг чуқур сабаблари бўлган, албатта. Истилочиларнинг хирожни вақтида тўламаган дехқон ва хунармандларнинг бадаига тамға босишгача боришгани зулмнинг энг шафқатсиз даражаси етганининг далилларидан биридир. Қолаверса, Муқанна бошчилигидаги кўзғолон қутилмаган ва ягона ҳодиса эмас эди. VIII асрдаги Мовароуннахр тарихини халифаликка қарши истиқлол учун кураш ва деярли узлуқсиз давом этган кўзғолонлар тарихи десак, асло муболага бўлмайдим. "Оқ кийимлилар" кўзғолони булардан энг йириги ва кенг қўламлиси бўлиб, бир неча йил давомида бутун халифаликни

ган. Ҳар бир ном ортида бундан ўн икки аср бурун Туронзамин истиқлоли учун ўз жонини фидо қилган қаҳрамон аجدодларимиз хотираси турибди. Шунингдек, Муқаннанинг ўз укаси Қабзам ва лашкарбоҳиси Саржама оғир вазиятда унга хиёнат этиб, душманлар томонига ўтишгани маълум.

"Оқ кийимлилар" кўзғолони ҳақидаги хабарлар ўрта асрларда маълум ва машҳур бўлган. Муқанна ёки Нахшаб¹ оий ("Моҳи Нахшаб") мумтоз Шарқ адабиётида кенг қўлланилган бадийий образлардан биридир. Сомонийлар сулоласининг баъзи ҳукмдорлари ҳақида бир неча сатр ёзиш билан чекланган Наршахийнинг Муқанна кўзғолони баёнига бир неча саҳифаларни ажратгани, бошқа муаррихларнинг ҳам оқ кийимлилар ҳаракатини ўша даврдаги энг муҳим тарихий воқеа сифатида қайд этишгани, Махмуд Кошғарийнинг Турон тарихида из қолдирган бир неча йирик тарихий

Esdalik

Институтни битириб, “Қашқадарё ҳақиқати” газетасида (ҳозирги “Қашқадарё”) ишлар эдим. Бир куни дўстим Муслихиддин Мухиддинов “эрталаб бир келсанг, Тошкентдан дадам кўнғироқ қилди, Ғафур ака Қаршига келаркан, бизларникида меҳмон бўлади, бозор қилиб келиш керак”, деб қолди. Мен бажонидил рози бўлдим...

Бўлимимиз мудири Исроил Мирзаев билан тушлик қилиб турганимизда шоир Жуманиёз Жабборов қайноғаси Ботир Зубайдуллаев билан кириб келди. Хол-аҳвол сўрашиб, бироз яйраб гурунқ қилди. Мен суҳбат чоғида Жуманиёз акага Ғафур Фулом-

манглар, молларга ем-хашак керак, деб ёзинглар. Озиқ-овқат кўпроқ инсонга тааллуқли сўз, — деди ва фикрини мухаллифларга айтишнинг таянчларини келтирди.

—Тошкент, Арпапоя-1. Ғафур Фуломга деб ёзсанг ҳам, Фуломов Ғафур деса ҳам бўлади, — деб, чўнтагини кавлаб пул чиқара бошлади. Мен “редакцияда сизни обуна қилиш учун пул топилади” деб, у кишининг пулини олмадим. Суҳбат поёнида Муслихиддинларнинг боғ-ҳовлисига чиқиб, ҳаммамиз суратга тушдик.

Ғафур Фулом билан учрашувдан кўп ўтмай, мен ҳарбий хизматга чақирилдим. Шоирни газетига

га бағишлаб, ёзувчи ва давлат арбоби Шароф Рашидовнинг гоят катта қайғу билан ёзган “Ўзбек адабиётининг оқсоқоли” мақоласи чоп этилганди. Синглим Очилой юборган “Совет Ўзбекистони” газетасида ҳам Мақсуд Шайхзоданинг Ғафур Фуломга бағишлаб ёзилган марсияси, чиққан экан. Уни ўқиб, баттар эзилдим. Шайхзода дўсти Ғафур ака вафоти билан ўтда ёниб, “Ғафурга хат” шеърида шундай сатрлар битганди:

Абдулғафур, мавлоно, шошдим эрталаб:
Хабарларми янглишган, йўқса қулоқлар!..
Ғафур Фулом ва ўлим— қовушмаган гап,
Мисоли қиш ва райҳон, дашт ва булоқлар.
Ғафур Фулом ва сукут—икки ёв лашкар,

ОЛТИН ОЛМА, ДУО ОЛ

Бир куни ўртоғим билан таҳририятга бордик. Ишимизни битказгач уйга қайтаётиб, метрода нуруний бир отахонни учратдим. Ундан ташқари кузми ногирон бир қизчага ҳам тушди (у яхши юра олмас эди). Унинг ўнг томонида ойиси, чап томонида эса бир йигит қарияга жой бериш ўрнига “Даракчи” газетасини ўқиб ўтирар, бошини унинг варағи ичига тиқиб олиб гўё кўрмаётгандай эди.

Отахоннинг қийналиброқ турганини кўрган ҳалиги қизча:

— Келинг, мана бу ерда ўтиринг, бобо, — дея жой бўшатди.

Отахон миннатдорчиликнинг ногиронлигини кўриб Аммо қизча: — Ўтиринг ҳам ўтиргандай бўламан, — тиржам қилди.

Отахон ногирон қизчадан хурсанд бўлиб, дуо қилди, воқеа гувоҳи бўлиб турган ҳар бир кишининг кўнгли бўшаб, айримларининг кўзларига ёш қалқиди. Жой бермаган бола қаттиқ хижолат чекдики, унга бу воқеа жуда катта ибрат бўлди.

Ана шундай саҳий ва меҳрибон ёшларимиз орасида юқоридаги йигитга ўхшаган беодоблари ҳам учраб туради. Доно халқимизда ажойиб нақл бор “Олтин олма, дуо ол” деган. Улар шуни билармикин?...

Умархон АСРОРОВ

Voqea

Tarbiya

Мен бир неча йилдан буён мактабда дарс бериш билан бирга синф раҳбари сифатида ҳам иш олиб бораман. Ҳозир 9-“А” синфига раҳбарман. Иш фаолиятим давомида ўқувчиларни ҳар томонлама кузатаман, уларга фойдали маслаҳатлар бераман. Синф раҳбари ўз фанидан дарс бериш билан бирга турли мавзуларда тарбиявий соат дарслари ўтказиши. Бу дарслар ўқувчиларни тарбиялашда муҳим аҳамиятга эгадир.

Ўқувчилар 8-9-синф бўлгандан кейин уларнинг ўзига яраша гап-сўзлари, муаммолари бўлади. Шу боис ўқувчилар билан биргаликда, баъзи ҳолларда йигитларга алоҳида, қизларга алоҳида тарбиявий соат ўтказаман. Вақти-вақти билан ҳар бир ўқувчи билан суҳбатлашаман. Ҳар қайси бола ўз фикрларини баён қилиши, юриш-туриши ва кийинишидан ўз оиласида қандай тарбия олганлиги билиниб туради. Бола мактабда 6-7 соат бўлади. Энг кўп вақтини эса уйда

оналар бозордан бери келмайдилар. Ҳаттоки, болаларини ҳам бозорга бориб савдо қилиши учун мактабдан олиб қоладилар. Бундай ота-онанинг фарзандлари пулга қизиқади, ўқимайди, ҳамма нарсани пул билан ўлчади. Ўртоқларини ҳам йўлдан уришга ҳаракат қилади. Чунки уларнинг ота-онаси: “Ўқиб олим бўласанми? Бозорга чиқ, пул толасан, пулинг бўлса чангалда шўрва”, дея ўз болаларини йўлдан урадилар. Болаларига мактаб формасини эмас, балки ҳар хил кийимлар, айниқса қизларига калта юбкаю шимлар кийгизиб, уларни кўз-кўз қилиб мактабга юборадилар. Агар болаларига мактабда танбеҳ берилса, бирор марта йигилишга ёки йилда бир марта фарзандининг ўқишини, тартиб-интизомини сўраб келмаган

ри келган вақтларида фарзандлари ҳақида “рахмат” эшитиб кетадилар. Баъзи ота-оналар фарзандининг тарбияси яхши бўлмаганлиги сабабли, изза бўлишдан кўрқиб йигилишларга келмайдилар. Ҳатто айримлари уйларида бориб суҳбатлашганда ўз камчиликларини тузатишини, болаларининг яхши ўқишини кузатишларини айтиб ишонттиришади. Бирок шунда ҳам айримларида ўша эски аҳвол давом этаверади.

Бир куни бир аёл мактабга мени сўраб келди. Боласи ўқийдиган синфда дарс бераман. Ҳалиги аёл: “Ўғлимнинг ўзлаштириши бўшроқ, жуда шўх, футболга қизиқади. Отаси йўқ, 2-3 йилдан кейин мактабни битиради, ўқитмоқчиман. Шунинг учун ёрдам берсангиз”, деди. Мен эса: “Болангиз ёмон эмас, ўқиса

СИНФ РАХБАРИ НИМА ДЕЙДИ?

Ота-она билан мактабга ўқитувчининг ёқасидан олади. Ана сизга ота-онанинг тарбияси, одоб-ахлоқи. Айрим ўқувчилар борки, танаффус пайтида ҳам тинч ўтиришмайди. Бир-бирларини итариб дераза ойнасини синдириди, эшикни бузади. Лекин ота-онасига бориб буни айтмайди. Агар биров билан уришса, ота-онасига айтади. Яқинда 8-синфдаги икки бола уришиб қолди. Биттаси бориб онасига айтган экан, онаси келиб иккинчи болани уриб кетди. Уларнинг атрофини бир пасда болалар ўраб олишди. Ҳалиги кап-катта аёлнинг оғзидан “шоди” кириб “боди” чиқаяпти. Атрофда каттаю кичик бор демайди. Ўқитувчилар зўрга ажратиб олишди. Ахир ҳаммага ҳам бола ширин. Ундан кўра бу аёл ўз боласининг тарбияси ҳақида ўйлаб кўрса бўлар эди.

Ҳар бир чоракда ота-оналар йигилишини ўтказаман. Ота-оналар ҳам ўз тақлиф-мулоҳазаларини билдиришади. Синфимизда барча фанлардан яхши ва аъло баҳолаб ўқийдиган одобли, тартиб-интизомли, дарсларда, синф ва мактабда жамоат ишларида фаол иштирок этадиган ўқувчиларимиз бор. Бу ўқувчиларнинг ота-онала-

бўлади. Отаси йўқ деб кўнглиларинингиз ўқсимасин, албатта ёрдам бераман. Сиз фақат болангиздан тез-тез хабар олиб туринг. У сизнинг келганингизни кўриб маъсулиятни сезади, яхши томонга ўзгаради”, деб хайрлашдим. Сўнг бола билан алоҳида суҳбатлашдим, кўнглини кўтариб, маслаҳатлар бердим. Ҳозирги вақтда унда яхши ўзгаришларни сезаяпман. Яна бир ҳаётий мисол. 9-синфдаги Ҳ. исмли ўқувчи ҳар куни мактабга келади, лекин дарснинг охиригача ўтирмай қочиб кетадиган одат чиқарди. Буни ўртоқлари билан биргаликда сўраб-суриштирдик, отасини чақиртирдик. Отаси ҳар куни дарс охирида-қундалик дафтарига ёзиб юборишимни илтимос қилиб, уйда ўзи шугулланишини, яна мактабга келиб хабар олишини айтди. Икки томонлама эътибор берганлигимиз сабабли, ўқувчи дарс охиригача ўтирадиган бўлди. Ҳа, мактабда синф раҳбарининг муаммолари ҳам кўп. Фақатгина ҳар қандай муаммо ота-оналар, қолаверса маҳалла аҳли яқин ҳамкорлик қилсагина ўз ечимини топади.

Гулнора ЭШМУРДОВА, Самарқанд шаҳар Темирийўл туманидаги 66- мактаб ўқитувчиси

ШОИР БИЛАН УЧРАШУВ

нинг ташрифини эслатиб қолдим. Жуманиёз ака: “Менинг билишимча у киши эртага келиши керак эди-ку” дедилар. Сўнг, Ғафур ака қаерда экан, деб ўйлаиб қолди. Унга шоирнинг қаердалигини билишимни айтдим. Қисқаси, Жуманиёз ака ва унинг қайноғаси билан учовлашиб, Муслихиддинларникига келдик. Катта уйнинг тўрида ҳурматли меҳмон бўлиб Ғафур Фулом ўтирарди. Дастурхон ноз-неъмат билан тўла. У кишига газета фотомухбири А. Тўраев ҳамроҳ экан. Ғафур ака Жуманиёз Жабборов билан кучоқлашиб кўришди.

Ғафур аканинг келгандан хабардор бўлса керак, вилоятнинг ўша пайтдаги фирқа кўмитасининг мафкура ишлари бўйича котиби Салоҳ Йўлдошев ҳам шу ерда экан. У киши Ғафур ака билан кеч соат саккизларда обкомнинг биринчи котиби Салоҳиддин Асомов хонасида учрашишни, унча яна қайтиб келиши, биринчи котиб ҳузурига ўзи бошлаб боришини айтиб, бироз муддатга Ғафур акадан жавоб сўраб чиқиб кетди. У киши кетгандан сўнг, шоир Жуманиёз Жабборовга:

“Бу йигитлар ким, қани бир танит” деб қолдилар. Жуманиёз ака мени таништирар экан, вилоят газетасида ишлайди, шу йигит ҳузурингизга бошлаб келди, ҳозирча исминини сўраганим йўқ, деди.

— Йигит, газетангдан борми? — дея Ғафур ака мендан сўради.

Чўнтагимга тўрт буклаб, газетадан бир дона солиб қўйган эканман, дарҳол ёзиб, шоша-пиша у кишига узатдим. Ғафур ака сажифаларга кўз югуртираркан, бир мақолани диққат билан ўқиб:

— Ўғлим, молларга озиқ-овқат керак деб ёз-

обуна қилиш хаёлимдан кўтарилибди. Грузиянинг Батуми шаҳрига, қисмга келиб тушишим биланок, синглимга хат ёзиб, Ғафур Фуломга “Қашқадарё ҳақиқати”нинг ҳафталик сонини бандерол қилиб жўнатиб туришни илтимос қилдим. Синглим Очилой менинг топширигимни бекаму-кўст бажариб, менинг ҳарбий хизматга кетганимни, обуна қилишга улгуролмай қолганимни билдириб, Ғафур Фуломдан хат орқали кечирим сўрабди. Орадан кўп ўтмай, синглим Ғафур акадан хат олибди. Бир йиллик хизматдан қайтганимдан сўнг, у хатни берди. Хатда шулар ёзилганди:

“Очилой, газетани олиб турибман. Хатингни ҳам олдим. Сенга, қизим, катта раҳмат. Ўқишингга, ишларингга муваффақият, мендан уйдагиларингга, ота-онангга салом айт. Хизматдаги акангга ҳам салом айтишни унутма.”

Ғафур ака дарсликларда тушган сурати остига қандай имзо чеккан бўлса, хатга ҳам шундай имзо чеккан экан. Хатни ёзган санани ҳам қўйган.

1966 йилнинг апрелида радио ўзбекнинг улуг шоири Ғафур Фулом вафот этди, деган хабар тарқатди. Мен бу вақт Грузия республикаси таркибидаги Осетиянинг Цхенвали шаҳрида заҳирадаги зобитлар тайёрлаш курсида ўқишда эдим. Бу хабарни эшитиб, жуда хафа бўлдим. Куролдошларимдан бири қамашилик Назир деган йигит хомушлигимни кўриб:

— Нега хафасан, уйингдан бирон-бир нохуш хабар келдими, — деб сўради.

Мен унга шоир Ғафур Фуломнинг вафот этганини айтдим. Орадан икки-уч кун ўтар-ўтмас қўлимга “Правда” газетаси тушиб қолди. Унда шоир мотами-

Нукул урушаётган душман тарафлар.

Ғафур Фуломнинг бизга юборган хатини яқин кунларгача сақлаб юрган эдим. Кўк қоғозга ёзилган шоирдан ёдгорлик, хотира бўлиб, қисқа бўлса, бир умрлик суҳбатни ёдимга солиб турарди. Шаҳардан қишлоққа кўчган пайтда эҳтиётсизлик қилиб, ўша таварруқ хатни йўқотиб қўйганимга ҳали-ҳали пушаймонман. Шоирнинг таваллудига 100 йил тўлиши билан ўша хотиралар яна жонланиб, қўлга қалам ушлашга ундади.

Ўзбекнинг улуг шоири Ғафур Фулом ҳақида қанча ёзса, шунча оз. Қаҳрамон шоир Абдулла Орипов айтганидек, у мангуликка дахлдор зот. Унинг вафотига бир йил тўлиши муносабати билан Абдулла ака “Нутқ” шеърида адабиётимизнинг улкан арбоби Ғафур Фулом ҳақида шундай сатрларни битганда минг бор ҳақ эди:

Ғафур Фулом ўлганига бир йил тўлибди,
Нарёғини эслаганда сесканар одам.

Ғафур Фулом учун бир йил нима бўлибди,
Бу мангулик йўлидаги биринчи қадам.

Бу асрдан мангуликка ёрлик олмоққа
Етмас экан фақатгина шеърий истеъдод.

Ғафур Фулом адиб,
нотик ва соҳиб сурур.

Эҳ-ҳе, бунинг барчасини санамоққа ҳам

Керак бўлар лофи билан яна бир умр.

Ҳа, Ғафур Фулом ҳақида авлодларга ёзиб қолдириш, шоир билан бўлган учрашувлар ҳақида замондошлари ва ҳамкасблари ҳикоялар сўзлаши ҳам қарз, ҳам фарз.

Исмоил АМИРҚУЛОВ,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси,
журналист

ХОТИРЛАНИШ САОДАТИ — ЭЗГУЛИКДАН

“Хар бир инсон бахтли бўлишга ҳақлидир, мабодо бахтсиз экан, бунга унинг ўзи айбдор”, деган эди машҳур адиблардан бири. Демак бахтли бўлиш саодати кишига ўз-ўзидан инъом этилмайди. У беминнат меҳнат ва хотиржамлик, хотиржамлик эса ҳалоллик асосида юзага келади. Бу ҳақиқатни англай олмай энгил меҳнат билан умргузаронлик қилишни истовчиларнинг манзили эса йироқ бўлмаслиги аён. Бу гапларни айтишдан мурод олтимиз уч йиллик педагогик фаолияти давомида ўқувчиларни ҳалолликка ундаб яшаган муаллим Назир Каримов хусусида мухтасар сўз юритишдир. У 1932 йилда ўн олти ёшида Фарғона Давлат педагогика институтини татомлаб, Булоқбоши туманидаги Ширмонбулоқ қишлоғидаги мактабда ўқитувчилик фаолиятини бошлади. Мазкур таълим муассасасида уч йил муаллимлик қилгандан сўнг иккинчи жаҳон уруши бошлангунга қадар тумандаги яна бир неча мактабда ёшларга она тили ва адабиёт фанидан сабоқ берди. Урушда ҳам кураш моҳиятини англаган ҳолда ҳаракат қилган Н.Каримов 1946 йилнинг бошларида кўксида бирталай нишонлар билан ватанига қайтишга муяссар бўлди. Шунинг баробарида бу уруш талабчан педагогнинг ҳаётий тажрибасини-да чархлаганди. Шу боис у Хўжабод туманидаги 12-мактабда педагогик жамоага раҳбарлик

қилиши жараёнида асосий эътиборни ўқувчилар таълим-тарбиясига қаратиш билан бирга улар қалбига ҳалоллик тушунчаси моҳиятини ҳам чуқур сингдиришга қаратди.

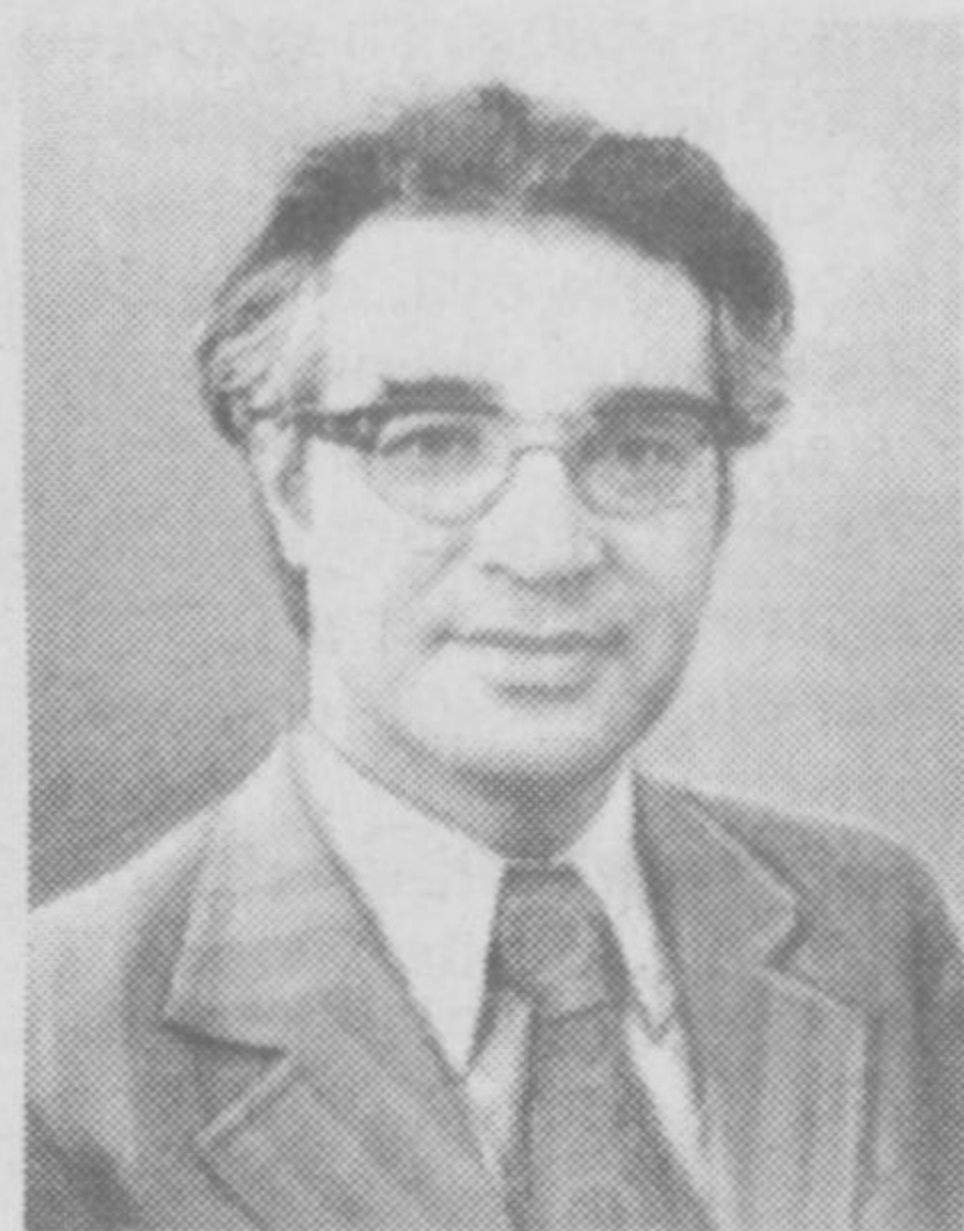
Маълумки, ўша даврда муаллимлар сони мактаб ва ўқувчилар сонига нисбатан анчайин кам бўлган. Шунинг учун халқ таълими бўлимлари истаган вақтда хоҳлаган тажрибали ўқитувчини таълим жараёни сусти кечаётган мактабга йўллабверишган. Кўп вақт ўтмай Н.Каримовнинг Карнайчи қишлоғидаги мактабда илмий бўлим мудирини, сўнгра Манак қишлоғидаги 5-мактабда она тили ва адабиёт ўқитувчиси сифатида фаолият юритгани ҳам шу билан изоҳланади. Тажрибали педагог кексалигига қарамай 1989 йилдан 1995 йилгача тумандаги 26-мактабда фаолиятини давом эттирди.

Назир Каримовни билганлар уни бахтли инсон дейишарди. Меҳрибон мураббийнинг бу бахтга ўз-ўзидан эришмаганини ҳам эътироф этишарди уни таниганлар. Н.Каримовнинг фарзандлари, кўлаб шогирдлари — парваришлаган ниҳоллари аллақачон соя ва мева бераётган улкан дарахтга айланган. Алалхусус, бугун бу соя ва мевадан баҳраманд бўлган кишилар дуоси ниҳолни экиб кетган мураббий руҳини алқаб турибди.

Шерали МАҲМАРАЙИМ ўғли.

Муродбек Ҳамроевнинг муборак номини тилга олар эканмиз, кўз олдимишга адабиётшунос, педагог олим, ҳасос шоиргина эмас, балки кўпларнинг қалбидан жой олган ғамхўр, меҳрибон, ҳушмуомала, камтарин, бағри кенг инсон намоён бўлади.

Кўпчилик Муродбек Ҳамроевни талабчан раҳбар сифатида ҳам эслашади. У киши Қори Ниёзий номидаги Ўзбекистон педагогика фанлари илмий-тадқиқот институтида директорлик фаолиятини бошлагач, бу ерда илмий муҳит яратишга, олимларнинг бор салоҳиятини юзага чиқаришга ҳара-

сифатига катта эътибор берди. Унинг олий ўқув юртларида ўқиган маърузалари ҳам бунинг яққол далили бўла

биринчи китоби чоп этилган бўлса, аста-секин “Ўйғур мумтоз ва замонавий поэзиясида қофия”, “Турк шеърини тузилиши асослари”, “Турк шеърини назарияси асослари” каби китоблари уни йирик шарқшунос олим сифатида элга танитди. “Тарих, назария, маҳорат”, “Ўйғур халқининг тараққиёти”, “Асрлар садоси” ва бошқа кўп китоблари, таржималари, шеърлари унга шуҳрат келтирди.

Устоз доимо биз шогирдларига “Ўзбек халқининг бой илмий мероси сақланаётган Навоий номидаги кутубхонамиз бор. Биз аввало ўз маънавий бойлигимизни ўрганишимиз зарур. Уларда таъ-

БЕНАЗИР ИНСОН, ОЛИМ ВА ШОИР

кат қилди. Институт ўша пайтларда Ўзбекистон педагогика фанининг ҳақиқий марказига айланади. Олим қатор монографиялар, ўқув-методик адабиётлар, дарсликлар яратишга бош-қош бўлиш билан бирга ўзи ҳам педагогика соҳасида қатор илмий мақола-лар, китоблар чоп эттирди. Кейинчалик М. Ҳамроев педагогика фанлари академиясининг мухбир аъзоси этиб сайланди.

Олимнинг илмий-педагогик кадрлар тайёрлашдаги хизматлари катта эди. Қатор ихтисослашган илмий кенгашларнинг аъзоси, ёш олимлар етакчиси сифатида педагогика фанининг ривожланиши ва кадрлар тайёрлаш

олади.

Ўтмишда барча алломаларимиз ўзларини фан оламида синаб кўрганларидан кейингина, таълимий-ахлоқий асарлар яратишга қўл урганлар. Муродбек Ҳамроев ҳам илм оламига талабалик йилларидаёқ кириб келиб, 1961 йилда номзодлик, уч йилдан кейин эса 28 ёшида докторлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилди. Бу пайтда М. Ҳамроевни шоир, адабиётшунос олим, таржимон сифатида нафақат мамлакатимизда, қолаверса, хорижда ҳам яхши танишар эди.

Олимнинг 1958 йилда “Синьцзян шоирлари” номли

лим-тарбияга доир тенги йўқ хазина ётибди. Ана шуларни юзага чиқариш сизу бизнинг вазифамиз”, дея таъкидларди.

Афсуски, Муродбек Ҳамроевдек ажойиб инсон ҳозир орамизда йўқ. Лекин ундан бой илмий мерос қолди. У билан бирга ишлаб фаолият кўрсатган ҳамкасблари, жонидан азиз кўрадиган икки ўғли ва шогирдлари, заҳматкаш умр йўлдоши — Гулнисахон ва маслакдош дўстлари бор. Илм эҳромига айланган кутубхонасида эса ўғиллари ва ёш олимлар гурунги давом этаётганига гувоҳимиз.

Санобар НИШОНОВА,
педагогика фанлари доктори

ЎҚИТУВЧИНИНГ БАХТИ

Инсон ҳамиша бахтга ташна. У ўз икболини ахтариб умр ўтказди. Бироқ шуниси қизиқки, бахт-иқбол тушунчасини ҳар ким ўзича тушунади. Ўзига хос танлаган йўли орқали етишишга интилади. Фориш туманининг Илончи қишлоғида туғилиб, камолга етган Очил Омонов ўз бахтини фарзандлар камоли, ўқувчи-шогирдлари эришган муваффақиятларда деб билади. Зеро, ўқитувчи учун ўз меҳнатининг самарасини кўриш, ўқувчисининг қувончига шерик бўлиш, унинг шодлиққа лиммо-лим нигоҳига боқилишнинг ўзи кифоя.

— Ўқитувчилик касби,— дейди биз билан суҳбатда О.Омонов,— инсондан фидойилик талаб қилади. Зотан, ўқитувчи меҳнати шогирди камолида бўй кўрсатади. Боланинг баркамол вояга етиши эса йиллар давомида кечадиган устознинг тинимсиз изланишлари замирида.

Дарҳақиқат, юрт эртаси бугун мактаб партасида таълим-тарбия олаётган ўқувчи ўғил-қизлар истикболида. Шу жиҳатдан қараганда ҳам ўқитувчи-устоз зиммасидаги масъулиятнинг нечоғли улкан эканлигини англаш қийин эмас. Ўз бахтини ўғил-қизлари камолида деб билган инсон эса ушбу масъулиятни-да шараф билади. Шу боис ҳам гарданига юкланган вазифани теран англаган ҳолда ўқувчи, унинг ота-онаси, қолаверса, фарзандлар келажагига умидли нигоҳини тиккан Ватан ишончини қозонишга интилади. Бу йўлда О.Омонов ҳам тинимсиз изланишда бўлди. 1953 йилда

Фориш туманида умумий ўрта таълим мактабини аъло баҳо-ларга яқунлагач, илм истаб Самарқанд давлат университети-нинг Тарих факультетида ҳужжатларини топширди. Талабалик йилларида ҳам бўлажак ўқитувчи имкон қадар ёшлиқдан меҳр қўйган касбининг барча қирраларини теран эгаллаш пайида бўлди. 1958 йилда олий ўқув юртини муваффақиятли битириб қайтган О.Омонов ўзининг ҳам ўқувчилик даври кечган мактабда ўқувчиларга тарих фанидан сабоқ бера бошлади. Ёш, изланувчан ўқитувчидаги интилиш ва ташаббускорликни кўрган мактаб маъмурияти ва ту-

ни эса ўқувчиларимга етказишга ҳаракат қилдим. Албатта, бунда мактабга келганимдан сўнг ўз тажрибаси билан ўртоқлашган, ўз фикр-мулоҳазалари билан кўмак берган устозларим Т. Жавлонов, Ш.Қўлагановларнинг ҳисаси катта.

Ёшларнинг теран билимга эга бўлишлари йўлида доимо изланишда бўлган ўқитувчи 1967 йилдан эса Илончи қишлоғидаги 6-мактабда директор бўлиб иш бошлади. 24 йил... Бир қарашда кўз очиб юмгунча ўтган, аммо теранроқ нигоҳ қадаганда маъно-моҳияти, амалга оширилган ишлар кўлами билан инсон ақлини шоширадиган муддат. Бугунги кунда қарилик гаштини сураётган кекса ўқитувчи мактаб директори сифатида фарзандлар камоли йўлида ба-жарган ишларига қараб умри беҳуда кетмаганигига яна бир қарра ишонч ҳосил қилади. Зотан, инсон бахти ҳам шунда.

Б.ЖОВЛИЕВ

Ustoznoma

ман халқ таълими бўлими мутасаддилари бир йил ўтибоқ у кишини мактабнинг илмий бўлим мудирини вазифасига тайинлашди.

— Ёдимда, — дея хотирлайди О.Омонов,— тўғрисиини айтганда, университетда аъло баҳо-ларга ўқиш бошқая, мактабга келиб сендан илм истаб умидли нигоҳини тиккан ўқувчиларга дарс ўтиш бошқая-бошқая нарсалар экан. Чунки у вақтда сен талаба бўлсанг, бугун ўқитувчисан. Унинг зиммасидаги масъулият эса оғир. Буни мактабда ўқувчиларга ўтган илк дарсимдаёқ ҳис этганман. Шу боис бир вақтнинг ўзида ўқитувчи, ҳам ўқувчи бўлиб янада кўпроқ билим эгаллашга, ўрганганларим-

Орамизда шундай оилалар борки, уларга теварак-атрофдагилар ҳаминша ҳавас билан қарайди. Рўбару келганларида ҳурмат-эътибор кўрсатишади. Ўзаро суҳбатларда илиқ фикрлар айтишади. Ҳаётда улар сингари бўлишга интилишади. Яшашдан маъни, яхшилар тўғрисида гап кетар экан, фарзандларига уларни ибрат қилиб кўрсатишади.

Ғиждувонлик Тилавовлар хонадонини ана шундай эҳтиромга лойик. Нафақат туманда, балки Бухоро вилоятидаги аксарият кўпни кўрган, маънавиятли, эл-юрт тақдири, ташвишига камарбаста, обрў-эътиборли кишилар ҳам камсукумлик, камтаринлик билан ўз ишини сидқидил ва ҳалол бажариб келаётган Тилавовлар оиласи вакиллари яхши билишади. Қолаверса, мени бу хонадон ҳақида ёзишга ундаган куч ҳам улардаги ҳавас этса, ибрат олса арзғулик юксак инсоний фазилатларнинг устуворлигидир. Тилавовларнинг мени ҳайратга солган жиҳати — уларнинг ўзаро муносабатларидаги бир-бирига нисбатан

O'ramizdagi odamlar

боғлиқ. Бухоро давлат педагогика институтини тугатгач, дастлабки меҳнат фаолиятини Қизилтепа туманидаги М.Горький номли мактабда тарих фани ўқитувчилигидан бошлади. Кейинчалик А.Навоий, Абдулхолик Ғиждувоний, Беруний номидаги мактабларда раҳбарлик қилди. Кейинги 31 йиллик умри ўзи туғилиб ўсган Соктаре қишлоғида, Ф.Хўжаев номли мактабда ўқитилишда жойлашган С.Айний номли 3-ўрта мактаб жамоасига бошчилик қилиш билан кечди. Шавқиддин ака иш бошлаган пайтларда кўримсиз, эски бинода жойлашган илм даргоҳи сўнроқ таомилла янгидан барпо этилди, жиҳозланди, компьютерлаштирилди. Мактабга табиий газ келтирилди, ўқув-техника базаси мустаҳкамланди. Таълим-тарбия сифати юксалди. Шу боис ҳам бу ерда таълим соҳасидаги бир қатор вилоят кенгашлари ўтказилди. Айни вақтда Шавқиддин ака

қарилик гаштини сураётган бўлишига қарамай, ҳозир ҳам мактабдаги ҳар бир тадбир усиз ўтмайди. Қишлоқдошлари Ш.Тилавовнинг эл олдига катта соя-салқинидан бошқаларни баҳраманд қилиши, қишнинг қаҳратонлари, ёзнинг жазиралари, ўткинчи шамолларга бардош бериши мумкин. Мен Шавқиддин Тилавов сингари ажойиб инсонларни ана шундай теран томирларга қиёслагим келади.

Жаҳонгир ИСМОИЛОВ,
“Маърифат”нинг махсус муҳбири

ТЕРАН ТОМИРЛАР

ҳурмат-эътибор, ҳар ким ўз ўрнини билишдир. Гарчи, оила тўнғичи Насриддин — Ф.Хўжаев тумани ҳокими, Шавкат — Ғиждувон туман жиноят ишлари суди судьяси, Шўҳрат — вилоят савдо тизимида салмоқли ўрин тутган “Истиклол гули” ҳиссасдорлик жамияти раиси, Олим — 33-автокорхона экспедитори, Муҳаббат ва Зухролар тиббиёт ҳамшираси бўлишса, ўрталарида болалиқдаги беғубор, қирдан холи самимият, ёниқ меҳр-муҳаббат, жонбахш ширинсуханликни кўриб, беихтиёр ич-ичимдан ҳавасим келади.

Супола сардори Шавқиддин Тилавовнинг болалиги оғир уруш йилларида кечди. Етишмовчилик, турмуш кетмакетликлари кўриб улғайди. Ҳамқишлоғи Нурбиби билан оила қурди, уй-жой қилди, рўзгор тортиди.

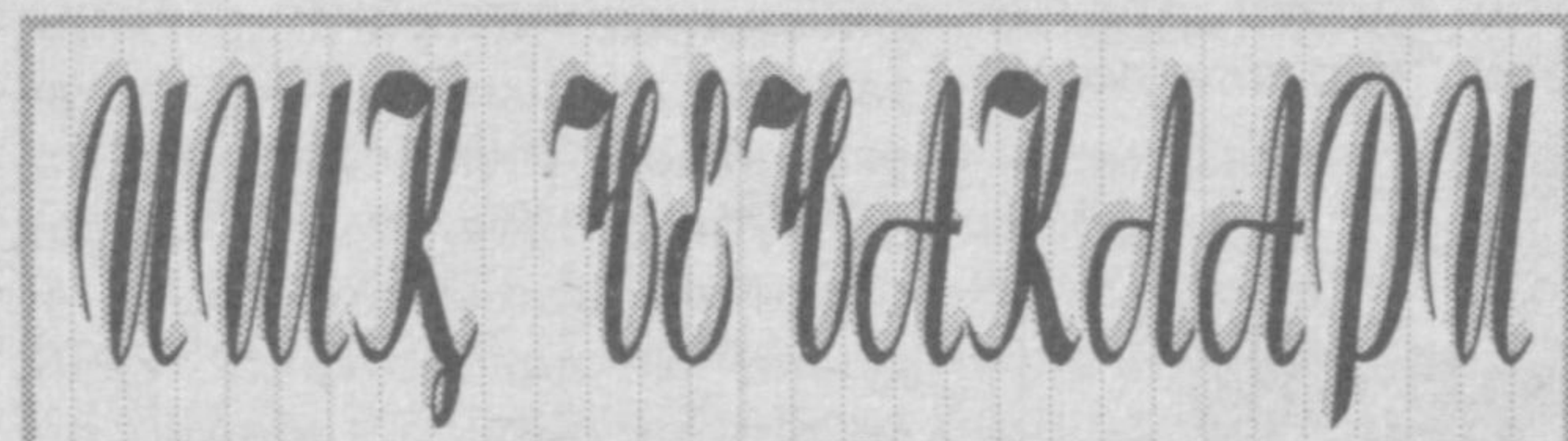
Шавқиддин Тилавовнинг бутун ҳаёти халқ таълими билан узвий

Ҳазрат Навоий ихлосмандлари машҳур навоийшунос, тадқиқотчи олим Абдуқодир Ҳайитметов номини, унинг Навоийни миллатга танитишдаги хизматларини яхши билишади. У кишининг тадқиқотлари нафақат олим ва талабалар томонидан, балки халқимиз томонидан ҳам севиб уқилади.

Навоийни севмасдан, газал бўстонидан баҳраманд бўлмасдан туриб унинг уммонидан баҳраманд бўлиш мумкин эмас. Абдуқодир Ҳайитметов Навоий асарлари ишқига фарқ бўлган десак асло янглишмаймиз. Зеро, у бир тўртлигида шундай ёзди:

*Ажиб шоир эрур буюк Навоий,
Бирон ёзган шеъри эмас ҳавоий.
Олам эли бўлса унга шайдоий,
Улар орасида мен-чи савдоий.*

Абдуқодир Ҳайитметов уз шеърларини жамлаб китоб ҳолида шеър ихлосмандларига тақдим этди. "Ишқим чечаклари" деб номланган бу китоб "Шарқ" нашриёт-матбаа акциядорлик компаниясида нашрдан чиқди. Домла шеър шайдоси. Унинг ишқи шеърият, узи ёзган шеърлар эса ана шу ишқ чечакларидир. Энди "Ишқим чечаклари"ни қўлга олган шеър ихлосмандлари бу ижоддан тула-тукис баҳраманд бўлади.

Шоир шеърларининг мутолаасига киришар экансиз, унга Ҳазрат Навоий нечоғли катта таъсир курсатганлигига гувоҳ бўласиз. Мана улардан бир шингил:

*Кўргани мен зорни сарви равоним келдилар.
Кўчадан фарёд этиб, излаб маконим келдилар.
Неча йиллар кўз тутиб йўлига эрдим интизор;
Сўргали ҳоли забуним меҳрибоним келдилар.*

Шеър — бу ҳикмат. Абдуқодир Ҳайитметов эса уз шеърлари орқали шеърият ихлосмандларига янги-янги ҳикматларни тортиқ қилади. Сузимиз исботи сифатида шоирнинг ушбу тўртлигини айтиб утишни лозим топдик:

*Дунёга келмоғу кетмоқ бор, албат:
Одамга ибратдир ҳар битта қисмат.
Бундан ҳам донишманд бўлардик, дўстлар,
Ҳар кимдан қолса гар биттадан ҳикмат.*

Абдулҳамид АБДУАҲАД ўғли

Таниқли ёзувчи Тоҳир Маликнинг "Меҳмон туйғулар" деб номланган китоби нашрдан чиқди.

Ижодкорнинг меҳмони илҳом отини миниб ташриф буюрган гўзал фикрлардир. Адиб китобга ёзган сўзбошисида "Умид шуки, баён этганларим зарра қадар бўлса-да, амри маъруф (яхшилиққа даъват), наҳий мункар (ёмонликдан қайтариш) вазифасини ўтаса дейман, инша-

оллоҳ", — дея китобни ёзишдаги мақсадини баён этади.

Китоб мушоҳадасига киришган ўқувчи, адиб ўз олдига қўйган мақсадини амалга ошириш йўлида анча-

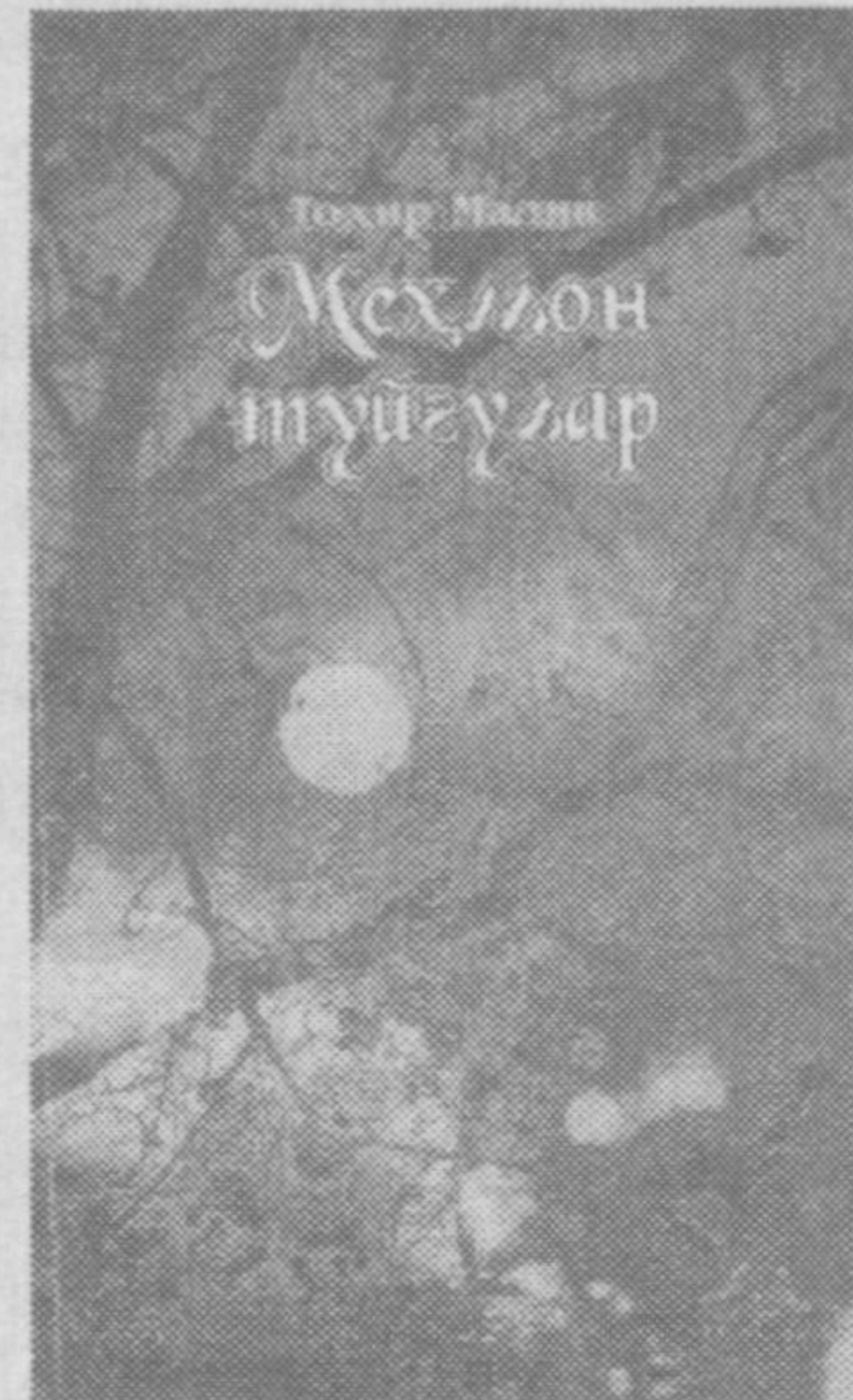
МЕҲМОН ТУЙҒУЛАР

мунча меҳнат қилганига иқдор бўлади.

Унинг "Нафсимиз бизларни ёмон нарсаларга буюради. Биз

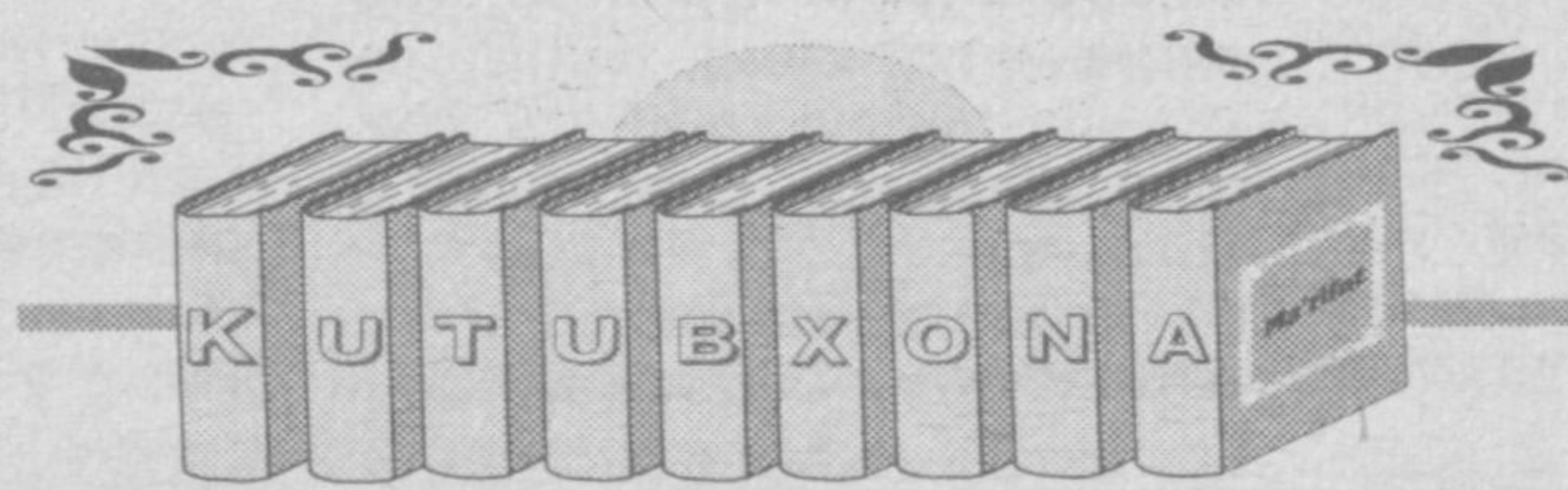
унга қулоқ солдикми, тамом, нафсимиз қулига айландик. Ҳақиқатнинг қули эмас, нафсимизнинг қули бўлдик. Оллоҳ барчамизни шу қуликдан асрасин", ёки

"Байрам томошаларида қизлар беқасам чопонни чапаничасига кийиб олиб, рақса тушишади. Биз бу манзарани тез-тез кўриб кўникиб қолганмиз. Лекин хорижликлар бу томошаларни кўриб,

"Ўзбекларнинг чопон кийишга лаёқатли, белида белбоғи бор йигитлари қолмабди-да, дейишмасмикин" каби мушоҳадалари диққатга моликдир.

А.МУХТОРОВ

Наврўз ҳақида байт битмаган шоир борми? Йилнинг илк уйғониш палласини мўйқалам орқали акс эттирмаган рассом борми? Умуман, йилнинг тонгдек тоза, қуёш нуридек тафти, келинлардек ифори бу фаслига мафтун бўлмаган инсон зоти бормикан?

Жиззах Давлат педагогика институти ўқитувчилари — Г.Иброҳимова, Х.Тўрақулов, Х.Мавлонов, М.Ҳошимхоновлар яратган ва "Янги аср авлоди" нашриётида чоп қилинган "Наврўзинг муборак, Ўзбекистоним" деб номланган мўъжазгина рисола ҳам янги кунни мадҳ этишга бир бағишлов сифатида қабул қилиш мумкин. Шу вақтга қадар йилнинг тозариш, яшариш фасли ҳақида кўплаб илмий, адабий манбалар яратилган. Лекин улар орасида умумтаълим мак-

"НАВРЎЗИНГ МУБОРАК, ЎЗБЕКИСТОНИМ"

табларида Наврўз байрамини нишонлашга доир тартибот ва тавсиялар акс этган.

Ушбу рисола мактаб, лицей ва коллежларда, умуман, барча таълим муассасаларида Наврўз байрамини қай тартибда уюштириш кераклиги тўғрисидаги кўрсатма, тавсияларни сизга жамлаб берган. Наврўзнинг ўқувчи-ёшлар тарбиясидаги улкан аҳамияти, унинг тарихи ва янгилини, йилдан-йилга тақомиллаштирилган кўринишларини ушбу китобча муаллифлари яна бир бор баён қилиб ўтишган. Бу фикр-мулоҳазалар унда тартиб билан берилган мақола, шеър ва сценарийларда ифодаланган. Хусусан, "Наврўз ҳақида афсона", "Жангчилар қўшиғи", "Наврўз билан боғлиқ удумлар, анъаналар ва русумлардан намуналар", "Шарқий мучал" каби матнлардан ўқитувчи-мураббийлар ўзларига тегишли қимматли маълумотларни олишади.

ЁЗУВЧИНИНГ НУТҚИЙ МАҲОРАТИ

Адабиётшунос Й.Солижоновнинг Чўлпон нашриётида чоп этилган "Нутқ ва услуб" номли китобида муаллиф ва персонаж нутқи, ёзувчи услуби хусусида бир қатор тадқиқотлар ёритилган. Китобни ўқир экансиз, Й.Солижонов ўз тадқиқотида асарнинг мукамаллигини таъминловчи бадиий тил тўқимасида муаллиф нутқи қанчалик катта вазифани бажаришини жуда кенг қамровли таҳлилда ўрганганлиги аён бўлади.

Мазкур рисоланинг ўзига хослиги аввало масаланинг ўрганилиши ва ҳал этилишида кўзга ташланади.

Китобнинг "Билвосита муаллиф нутқи" деб номланган қисми ўзининг илмий ва амалий мушоҳадаларга бойлиги билан эътиборни тортади.

Адабиётшунос бу борадаги илмий изланишларини адабиётимизнинг ёрқин юлдузлари Ў.Ҳошимов, М.М.Дўст ва Х.Дўстмуҳаммад романлари миқсолида изоҳлаб беради.

Айтиш жоизки, ушбу монография XX асрнинг охири ва сўнгги йиллар ўзбек бадиий насрида юз кўрсатаётган янгиликлардан бири — ёзувчи нутқининг ўзига хос хусусиятларини кенг қамровли қурашлар асосида теран таҳлил этган тадқиқот сифатида адабиётшунослигимизни бойитади.

Дамин ТЎРАЕВ,
Қарши давлат университети
профессори

ТАЛАБГА МОС ДАРСЛИК

Яқинда умумтаълим мактаблари 9-синф ўқувчилари учун мўлжалланган "Биология" фани ўқув дарслиги нашрдан чиқди. Дарслик бугунги замон руҳи билан ҳамоҳанг бўлиб, унда биология фанининг турли қирралари ўқувчи онгига янги воситалар ёрдамида сингдирилади.

Дарсликни арақлар экансиз, беихтиёр ранг-баранг ва қизиқарли мавзулардаги матнларни ўқишга киришасиз. Ушбу мавзулар бугунги талабчан ва зукко, би-

лимга чанқоқ ҳар бир ўқувчининг қизиқишларини узида мужассам этган бўлиб, у ўқувчининг бутун диққат-эътиборини узига жалб этади, десак муболаға бўлмас.

Мазкур фандан умумий урта таълим муассасаларида сабоқ берувчи ўқитувчиларни қувонтирадиган жиҳат шундаки, дарсликнинг цитология ва генетика бўлимларида баён этилган фикрлар, илмий манбалар шу кунга қадар амалда бўлган дарсликларнинг ҳеч бирида уч-

рамайди.

Мавзуларни очиб беришдаги услублар ўқувчиларнинг биологияни яхши кўриб қолишларида хизмат қилади. Биология фанига оид атамаларнинг кўпчилиги ҳам бу фанни урганаётганларнинг суз бойликлари ошишига, дунёқарашининг шаклланишига ёрдам беради. Мавзуларни тулиқ очиб беришда, бойитишда расмлар ва турли жадваллардан фойдаланилган.

Қўлланма Абу Али ибн Сино номидаги тиббиёт нашриётида чоп этилган.

Ш.ТОҶИБОВ
А.АЗИЗОВ,
Наманган давлат
университети
доцентлари

Республикаимизда амалга оширилаётган ислохотлар ҳамда бошқа хорижий мамлакатлар билан олиб борилаётган дипломатик, савдо-сотиқ, сайёҳлик ва маданий алоқаларнинг ривожланиши ҳар бири-

Ўзбекистонда ҳозиргача профессор Несиббой Авазбоевнинг немис тили фонетикасига оид бир қатор ўқув қўлланмалари ва дарсликлари билан бошқа ўқув қўлланмалар йўқ эди.

Янги чоп этилган "Не-

цияси, бўғин ва бўғин турлари, унинг икки тилдаги типлари, қолаверса, икки тилда кўп бўғинли сўзларда бўғинга ажратиш қоидалари, интонация, урғу ва бошқа мавзуларга оид материаллар олий ўқув юр-

ТИЛ БИЛГАН ЭЛ БИЛАДИ

миздан камида 2 та чет тилини мукамал билишни тақозо этади.

Ана шу мақсадда 2002 йилда "Ўзбекистон" нашриётида филология фанлари номзоди Туробиддин Нурматов ва Баҳодир Хусанхўжаевларнинг "Немис тили фонетикаси" номли дарслиги чоп этилди. Шуни таъкидлаш лозимки,

мис тили фонетикаси" дарслигидан институт талабаларию тилни ўзи мустақил ўрганаётган кишилар ҳам фойдаланса бўлади. Дарсликнинг яна бир қулайлиги шундаки, мавзулар икки тилни қиёслаган ҳолда ёритиб берилган.

Дарсликда берилган икки тилдаги унлилар, ундошлар классифика-

тининг бакалавр тайёрлаш ихтисослиги бўйича дастури талабаларига мувофиқ тарзда тузилган.

Хулоса қилиб айтганда, чоп этилган янги дарслик ёшларимизнинг чет тилини пухта ўзлаштиришида катта ёрдам беради.

Шухратхон
ИМЯМИНОВА

Фарғона вилояти Кува туманидаги 84-сихатгоҳ мактаб-интернати 1962 йилда ташкил топган бўлиб, болаларда сил касаллигининг олдини олиш, шу касалликка чалинган болаларни соғломлаштириш бош мақсад қилиб олинган.

Ўтган қирқ бир йил давомида бу даргоҳ минглаб ёшларни ана шу касалликдан фориғ этиш йўлида хизмат қилди.

МУНГ КЎРМАЙИН КЎЗЛАРИНГДА, БОЛАЖОН

— Мактаб-интернатимизда 360 нафар ўқувчи таълим-тарбия олмакда, — дейди биз билан суҳбатда муассаса раҳбари Иброҳимжон Жабборов. — Улар асосан вилоятимизнинг Марғилон, Фарғона, Қувасой шаҳарлари, Тошлоқ, Кува туманларидан келишган. Уларга таълим-тарбия бераётган 29 нафар педагогларнинг аксарияти олий етти нафари ўрта махсус ва тўлиқсиз олий маълумотли. 5 нафар педагогларимиз халқ таълими аълочиларидир.

Домланинг сўзларини тинглайман. У киши дастлаб бу ерга раҳбар бўлиб ўтишга унчалик кўнгли чопмаган. Тумандаги нуфузли умумтаълим мактаби раҳбари, аҳил жамоанинг бошлиғи сифатида ўз обрўйига эга бўлган Иброҳимжон акага махсус интернат директорлиги вазифасини таклиф этишганда, унинг дарҳол бунга рози бўлмаганлигининг боиси, биринчидан кадрдон жамоасини тарқ этиш ҳисси, иккинчидан анчагина издан чиққан мактаб-интернат ишини тиклаш масъулияти эди.

Хартугул домла бу ишни қабул қилишни ўз виждон амри деб билди. Раҳбарликнинг дастлабки кунлариданоқ жамоада интизомни жорий қилди. Авваллари номини дарсга кириб-чикиб юрган ўқувчилар қатъий назоратга олинди. Меҳнаткаш, билимдон устозлар тажрибаси қўллаб-қувватланди.

— Биринчи навбатда ўқувчиларнинг ўқиши, дам олиши ва бўш вақтларини унумли ўтказишлари учун шароит яратишга эътиборни кучайтирдик, — дейди И. Жабборов. — Иситиш

изи эвазига боқиб берилмоқда. Бу эса бизни ем-хашак солиб олиш, қараб турувчилар учун маош тайинлашдан соқит этди.

Ҳа, қайтадан ўз нуфузини тиклаб олаётган мактаб-интернатда ўтган давр мобайнида кўп ишлар амалга оширилди. Бир неча йиллардан буён ишламай ётган ҳаммом қайтадан қурилиб, ишга туширилди. Ўқувчиларнинг беш маҳал тўйимли овқат билан таъминланиши назоратга олинди. Ётоқхона, ўқув синфларини замонавий жиҳозлаш, интернат ҳовлисини кўка-

Бирлашма энг аввало ёш ўқувчиларга тажрибали педагогларни мураббий этиб тайинлаш, уларнинг ўзаро тажриба алмашиши, дарсларда иштирок этишларини йўлга қўйган. Жорий йилдан бошлангич синфларда баҳолашнинг кўп баллик рейтинг тизимига ўтилиши муносабати билан ўқувчилар учун қўшимча машғулотлар ташкил этилди ва мунтазам назорат остига олиниб, вақтида методик ёрдам кўрсатилиб келинмоқда. Ўқувчилар билимини назорат қилиб бориш мақсадида ўқув йилининг ҳар чорагида ёзма ишлар олиниб, таҳлил қилиб борилмоқда. Шунингдек, ўқувчиларнинг мустақил фикрлаш қобилиятларини ўстиришга алоҳида эътибор бериб борилади. Дарсларнинг янги педагогик технология асосида, турли кўргазмалар қуроқлар, тарқатма материаллар, тестлар ёрдамида ташкил этилиши ўқувчилар билимини оширишда қўл келмоқда.

Бугунги кунда мактаб-интернатимизнинг фахрига айланган

Ҳозирги кунда бундай касаллик аниқланган 352 нафар тарбияланувчилар доимий тиббий назорат остида. Уларга 3 нафар врач, 7 нафар ҳамшира тиббий хизмат кўрсатиб келади. Соғломлаштириш, тиббий муолажалар ўтказиш, керакли дори-

қизиктирган ўндан зиёд тўғаракларда қатнашиб, устозлари бошчилигида турли касб ва билим сирларини ўзлаштириб боришмоқда.

Мактаб-интернатда турли мавзуларда давра суҳбатлари, таниқли ижодкорлар билан учрашувлар, улуғ сиймолар таваллудига аталган кечалар, спорт мусобақалари, рақс ва кўшиқ кечалари каби қизиқарли тадбирлар доимий равишда ўтказилиб борилади.

Бу ишларни амалга оширишда мактаб-интернатнинг маънавий-маърифий ишлар бўйича директор ўринбосари М. Раҳматиллаев, бош тарбиячи Д. Охуновларнинг меҳнатлари алоҳида ўрин тутди.

ҲОМИЙЛАР ҲАМКОРЛИГИ

— Ҳукуматимиз томонидан кўнгли ярим болаларга кўрсатилаётган ғамхўрлик бекиёсдир, — дейди И. Жабборов. — Ёш авлоднинг соғлигини тиклаш, уларнинг кўнглини кўтариш борасида савобли ишлар қилинмоқда. Кези келганда бизни қўллаб-қувватлаб турган ҳомийлар ҳақида ҳам бир оғиз тўхталиб ўтсам. Аввало бизнинг бош ҳомийимиз сифатида вилоят халқ таълими бошқармаси раҳбарияти доимо ҳам методик, ҳам маънавий ёрдами билан кўрсатиб келмоқда. Ана шу ёрдам натижаси ўлароқ, ўқувчиларимиз тўлиқ дарсликлар билан таъминланди. 2002 йили танлов асосида Япония грантининг қўлга киритишга муваффақ бўлди ва 27000 АҚШ доллари миқдоридаги ўқув ва ошхона анжомлари келтириладиган бўлди.

Қолаверса, саҳоватпеша ҳамюртларимизнинг беғараз ёрдамлари ҳам бизга мадад бўлмоқда. Қувалик ака-ука Каримовлар ўқувчилар учун 200 миң сўмлик янги йил совғаси юборган бўлса, “Қуватексил” ҳиссдорлик жамияти жамоаси 246960 сўмлик бўёқни таъмирлаш ишлари учун тақдим этди. Биз бундай саҳоватли юртдошларимизга мурғак қалблар номидан ўз миннатдорчилигимизни билдирар эканмиз, ёш авлодни соғлом ва илм-маърифатли қилиб вояга етказишдек масъулиятли вазифани адо этишда янада куч-қувват билан меҳнат қилаверамиз.

**Саҳифани “Маърифат”нинг
махсус муҳбири
Ақромжон ТУРСУНАЛИЕВ
тайёрлади.**

НАФРАҚАТ ТАН, РЎХ ҲАМ СОҒ БУЛСИН

ламзорлаштириш ишлари амалга оширилди. Ёнғ асосийси, ўқувчиларга бугунги кун талаби асосида таълим-тарбия бериш, ўқувчиларнинг малакасини ошириш, ўз устларида ишлаш, ёш педагогларга методик ёрдам кўрсатиш яхшиланди.

ДАВР ТАЛАБИ

— 2002-2003 ўқув йилининг халқ таълими тизими муассасаларига методик хизмат кўрсатишни такомиллаштириш ўқув йили деб эълон қилиниши айтилиб бўлди, — дейди мактаб-интернатнинг ўқув-тарбия ишлари бўйича директор

тажрибали педагогларимиздан бошлангич синф ўқитувчилари Ҳ. Ваҳобова, М. Юнусова, Г. Иминчаева, З. Мамадалиева, она тили ва адабиёти фани ўқитувчилари Г. Ахунова, Ё. Солиева, инглиз тили ўқитувчиси Р. Жўраев ва Ф. Раҳимова, рус тили муаллималари Р. Зокирова, Р. Сайидзимова, химия-биология фанлари устозлари Ф. Умрзоқова, И. Ҳайдарова, мусиқа ўқитувчиси И. Жалиловлар бугунги кун талаби асосида дарс бериш билан бирга, ўзларига бирқитилган фан кабинетларини замонавий руҳда жиҳозлашга катта эътибор бериб келишмоқда. Уларнинг иш тажрибалари вилоят педагогларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти томонидан маъқулланиб, оммалаштирилган.

“Таълим тўғрисида”ги қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг иккинчи босқичи вазифаларини изчил амалга ошириш борасида меҳнат қилаётган педагогик жамоамиз соғлом ва баркамол ёшларни тарбиялаб вояга етказишни ўз олдларига мақсад қилиб қўйишган.

ЎҚУВЧИЛАР САЛОМАТЛИГИ НАЗОРАТ ОСТИДА

Юқорида таъкидлаганимиздек, махсус мактаб-интернат сихатгоҳ сифатида сил касаллигининг олдини олиш ва даволаш ишларини амалга оширади. Ўқувчилар тўлиқ тиббий кўрикдан ўтказилиб махсус комиссия йўлланмаси билан қабул қилинади. Даволанувчи ўқувчиларнинг асосий таъхиси тўрт йўналишда: сил мулоқоти, сил йўналиши, сил бирламчи сил комплекси, сил виражи бўйича даволаш ишлари олиб борилади.

дармонлар билан таъминлаш учун 2002-2003 ўқув йилига давлат томонидан 480 миң сўм маблағ ажратилган. Даволанувчи ўқувчилар ҳар ўқув йилининг охирида тиббий кўрикдан ўтказилиб, батамом соғайган ўқувчи ўз ота-оналари бағрига қайтарилади.

Туман поликлиникаси мутахассислари томонидан вақти-вақти билан ўтказилиб туриладиган қўшимча тиббий кўрикларда йўналишдаги касалликлардан ташқари аниқланган касалликлар ҳам ҳисобга олиниб, шу касалликларни ҳам даволаб бориш йўлга қўйилган. Камқонлик, бўқоқ, нафас йўллари касаллиги, кўз ва қулоқ касаллиги, бод ва ички касалликларни аниқланган ўқувчилар назоратга олиниб қўшимча соғломлаштирилмоқда. Ўқувчилар учун барча шароит — иссиқ хоналар, қалин кўрпалар, гигиена хоналари яратилган бўлиб, уларнинг қандай ташкил этилганлиги туман СЭС ходимлари томонидан назорат қилиб турилади.

БЎШ ВАҚТ УНУМЛИ ЎТАДИ

Маълумки, мактаб-интернат ўқувчиларининг дарсдан кейинги вақтлари ҳам шу даргоҳда ўтади. Уларнинг бўш вақтларини унумли ўтказишда тўғарак ишларининг аҳамияти катта. Айниқса, мактабдан ташқари ишлар асосан тарбиячилар зиммасида бўлади. 32 нафар тарбиячиларнинг барчаси ўқувчиларнинг ота-оналари ўрнини босишга ҳаракат қилишади. Улар режа асосида турли тадбирлар ўтказиш, миллий ўйинлар ташкил этиш билан кунни мазмунли ўтказишга ҳаракат қилишса, ўқувчилар ўзларини

қозонхонасини сув билан таъминлаш минораси ярқоқсиз ҳолга келган бўлиб, унда сув турмайдиغان бўлиб қолган экан. Ўз ички имкониятларимиз ва ҳомийлар ёрдамида минора тўлиқ таъмирдан чиқарилди. Интернатда ташкил этилган ёрдамчи хўжалиқдаги чорва моллари фойда ўрнига зарар келтирар эди. Туман бўрдоқчилик базаси билан тузилган шартномага асосан эндиликда улар қўшимча семиришнинг 50 фо-

ўринбосари Э.Шарипов. — Халқ таълими вазирлигининг 109-сонли қарорини ўзларига дастур қилиб олган методика бирлашмалари раҳбарлари ўз режаларини шу йўналишга мослаб қайтадан тузиб чиқишди. Мавжуд олтита метод бирлашма 29 нафар ўқитувчи ва 34 нафар тарбиячиларга методик хизмат кўрсатиб келмоқда.

Бошлангич таълим метод бирлашмасига халқ таълими аълочиси, тажрибали педагог Ҳ. Ваҳобова бошчилик қилади.

ПРЕЗИДЕНТНИНГ ЯНГИ ФАРМОНИ

Кеча Ироқ президенти Саддам Хусайн мамлакатда оммавий қирғин қуроли ишлаб чиқариш ва бундай қуролини четдан олиб киришни таъқиқлаш бўйича фармон чиқарди ва уни тасдиқлаш учун парламентга тақдим этди. Ушбу қонуний ҳуж-

жат жаҳон ҳамжамияти расмий Багдоддан талаб қилаётган шартларидан бири саналади. Ва Ироқнинг инспекторлари билан яқиндан ҳамкорлик ўрнатаётганлигидан дарак беради.

Кеча эса инспекторлар раҳбари Ханс Бликс ва атом энергетикаси бўйича халқаро ташкилот (МАГАТЭ) бошлиғи Муҳаммад ал-Барадейлар БМТ Хавфсизлик Кенгашига халқаро тафтишчиларнинг Ироқда олиб бораётган ишлари бўйича янги ҳисоботни тақдим этдилар.

АЭРОПОРТДА ФАВҚУЛОДДА ҲОЛАТ

Кеча Лондон шаҳридаги Хитроу аэропортида йўловчиларни фавқулодда кўчиришга тўғри келди. Боиси аэропорт биносининг иккинчи терминалида шубҳали нарсаси топилган. Лекин полиция унинг аниқ нима эканлигини ҳозирча айтгани йўқ. Бундан бир кун аввал эса аэропорт яқинида тўрт нафар гумондор шахс ушланган эди. Ушбу ҳолат аэропорт хавфсизлик чоралари кучайтирилганининг тўртинчи кунда содир бўлди. Ушбу ҳафта аввалида "Ал-Жазира" телеканали орқали Усама бин Лоден чиқиш қилганидан сўнг АҚШ ва Буюк Британияда хавфсизлик чоралари кучайтирилган бўлиб, махсус хизмат вакиллари фикрича, яқин вақт ичида террор хуружи бўлиши мумкинлиги кутилмоқда.

Ушбу ҳолат аэропорт хавфсизлик чоралари кучайтирилганининг тўртинчи кунда содир бўлди. Ушбу ҳафта аввалида "Ал-Жазира" телеканали орқали Усама бин Лоден чиқиш қилганидан сўнг АҚШ ва Буюк Британияда хавфсизлик чоралари кучайтирилган бўлиб, махсус хизмат вакиллари фикрича, яқин вақт ичида террор хуружи бўлиши мумкинлиги кутилмоқда.

ГИТЛЕРНИНГ ЁШЛИГИ ҲАҚИДА

Американинг CBS телекомпанияси Чехияда "Ёвузлик илдизи" дея номланган фильмни яратишга киришди. Кинорежиссёрнинг айтишича, унда нацистлар раҳбар

и Адольф Гитлернинг ҳокимият тепасига келиши ҳақида сўз бориб, аввало унинг болалигига тўхталинади. Март ойи ўрталарига бориб экранга чиқадиган ушбу фильмда Гитлернинг ёшлигини британиялик актёр Роберт Карлиле ижро этмоқда. Аммо мазкур кинолента ҳозирданок кўп сонли яҳудий ташкилотларининг норозиликларига сабаб бўлмоқда. Шу боис фильм муаллифи Гитлер образини нисбатан "инсоний ва ёқимтой" кўринишда яратиши ҳам эҳтимолдан холи эмас.

"ИНТЕРНЕТ" тармоғидан олинди.

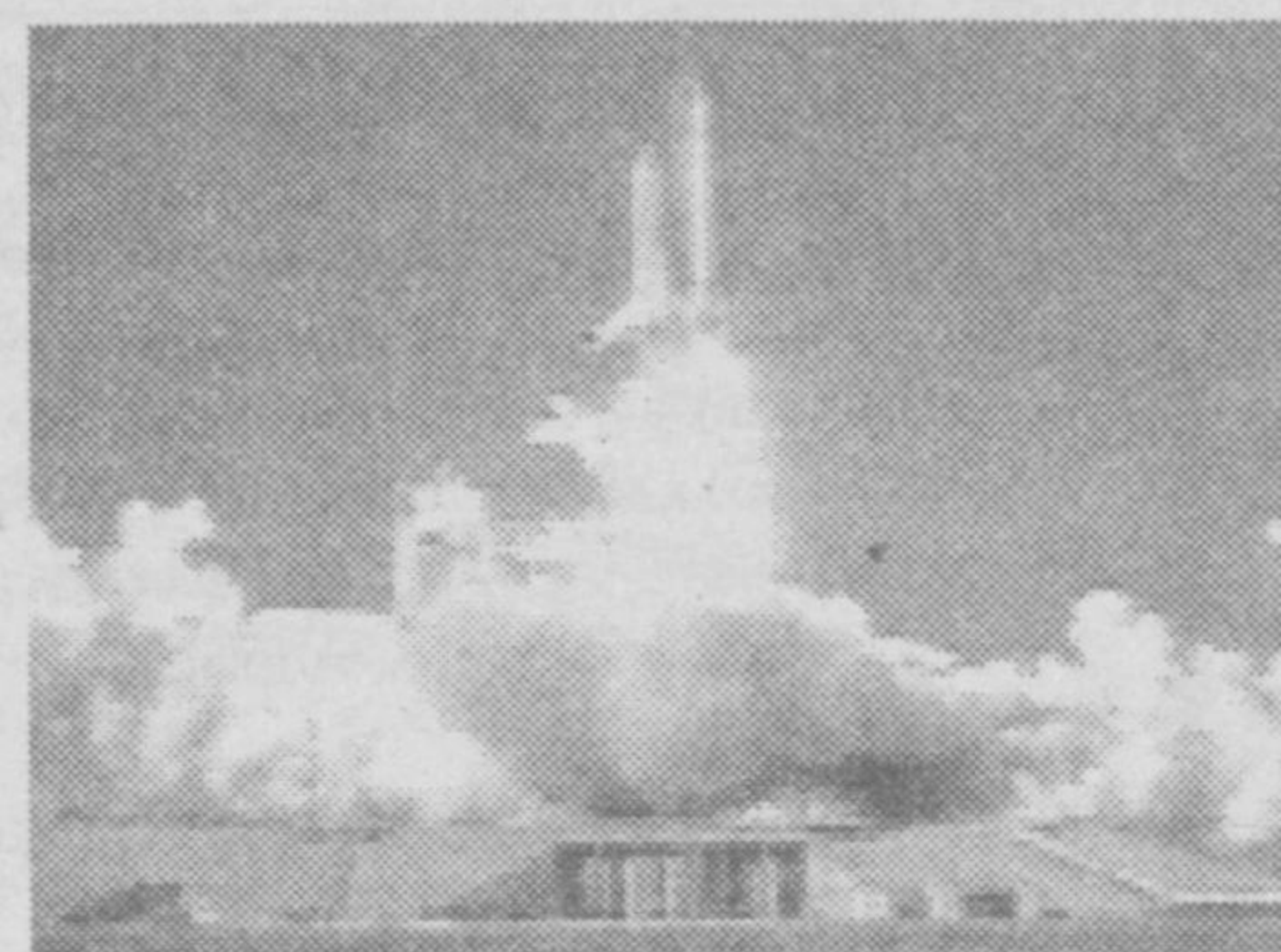
ТАМАКИ РЕКЛАМАЛАРИ МАЪН ЭТИЛДИ

Кечадан бошлаб Буюк Британияда оммавий ахборот воситалари ва реклама шитларида тамаки маҳсулотларини тарғиб қилишни таъқиқлаш ҳақидаги қарор кучга кирди. 14 майдан эса савдо дўконлари ва расталарида бундай маҳсулотларни тарғиб этиш ҳам тўхтатилади. Британия ҳукуматининг билдиришича, ушбу чеклашлар минглаб одамларнинг ҳаётини қутқариб қолади. Ҳозирга қадар тамаки рекламалари чекиш ташламоқчи бўлганларга ҳам ҳалал бериб келаётган эди. Ўтказилган тадқи-

қотларга кўра, ҳар куни 450 нафарга яқин болалар сигарета чекишни ўрганар эканлар.

Британ шифокорлари эса жамоат жойларида ҳам сигарет чекилмаслигини ёқлаб чиқмоқдалар. Негаки, атрофдагиларнинг сигарет чекиб туришлари боис, ҳар йили мингдан ортиқ кишилар ҳаётдан кўз юммоқда.

Қўшни Афғонистонда федератив давлат қуриш йўлида ҳаракатлар олиб боришмоқда. Лекин бу амалга ошадими, йўқми, бунинг вақт кўрсатади.

"ВВС" тарқатган хабарларга кўра, яқинда Мозори Шарифда айнан юқоридаги масала борасида анжуман уюштирилди.

Унда Афғонистоннинг барча вилоятларидан, миллат ва элатларидан вакиллар қатнашди. Ҳозирча мамлакатни 3 та федератив ҳудуд — шимолий, шарқий, ғарбий минтақаларга бўлиб идора этиш ғояси илгари сурилмоқда. Конференция иштирокчилари лойиҳанинг самараси ва имкониятларини чамалаб, уни амалга ошириш борасида ўзаро келишиб олдилар. Лекин режалар яқин вақт ичида амалга ошмаслиги мумкин. Сабаби, бир гуруҳ ҳукумат аъзолари мамлакат ҳали бу жараёнларга тайёр эмас, дея таъкидлашмоқда. Аҳолининг кўпчилик қисми эса федерация, федерализм ҳақида бирон-бир тушунчага эга эмас. Ҳатто, баъзилар Афғонистон федерация тизими-

га ўтадиган бўлса мустақил давлатларга парчаланиб кетар эканда, деган хавотирли хулосаларни ҳам билдиришмоқда. Чунки федерал минтақалар баъзи ижтимоий-сиёсий, иқтисодий масалаларда мустақил сиёсат

АФҒОНЛАР ҚАЙСИ ТУЗУМНИ ТАНАШМОҚЧИ

юритиш имкониятига эга бўлади. Лекин бу тўла мустақилликни таъминлайди, дегани эмас, албатта. Юқоридаги хавотирлар боис ушбу лойиҳани ҳаётга татбиқ этиш кечикиши мумкин.

Агарда Афғонистон Федератив Республикаси тузиладиган бўлса, мамлакатни идора қилиш бирмунча осонлашиши мумкин. Чун-

ки ҳар бир минтақа ўзидан туриб бошқарилади. Бу эса ислохотларнинг амалга оширилишини ва назоратни осонлаштиради. Муҳим иқтисодий-ижтимоий масалаларни бевосита пойтахт Кобулдан эмас, балки Федерация марказларидан

туриб ҳал қилиш имконияти юзага келади. Демак, Афғонистон тараққиёт йўлини федерализм сўқмоқларидан босиб ўтиши, қайта тикланаётган халқ ҳўжалиги эса ушбу жараёнларда самарали муваффақиятларга эришиши мумкинлиги ҳам эътироф этилаётир. Масалан, биргина Шимолий Афғонистон минтақаси ўзининг катта иқтисодий потен-

цига эгалиги билан эътиборлидир. Мазкур ҳудуд ер ости қазилма бойликларига эга минтақа ҳисобланади. Шунингдек, бу ерда аграр тизимни ҳам йўлга қўйса бўлади. Ўзбекистон билан чегарадошлиги ҳисобга олинса, ушбу минтақанинг жараёни ҳам қулай кечади. Чунки томонлар ўртасида транспорт тизими ҳам имкон қадар йўлга қўйилган. Боз устига Шимолий Афғонистон маркази Мозори Шарифда Туркия, Ўзбекистон каби бир неча давлатлар ваколатхоналари ишлаб турибди.

Хулоса ўрнида шунини эътироф этиш лозимки, Афғонистон халқи туб ўзгаришлар оstonасида турибди. Яқинда қабул қилинадиган мамлакат конституцияси эса давлат тузилмаларига ҳам аниқлик киритиши эҳтимолдан холи эмас. Бунинг устига амалдаги муваққат ҳукумат бошлиғи Ҳамид Карзай ҳамда мамлакат парламенти федерация ҳақида ўйлаб кўриш ҳамда уни референдум орқали ҳал қилиш учун имкониятга эга.

П.БЕКМЕТОВ

"ИСЛОМ ЖИҲОДИ" ЕТАКЧИСИ УШЛАНДИ

Исроил қўшинлари Иордан дарёсининг ғарбий қирғоғидаги Тулкарм шаҳрида ўтказган махсус операциялари вақтида "Ислом жиходи" ташкилотининг маҳаллий бўлими бошлиғи Махмуд Колейбини ҳибсга олганлар. Маълум бўлишича, шаҳарга бостириб кирган танклар "Ислом жиходи" аъзолари яширинган уйни қуршовга олганлар ва ўртада юз берган кучли тўқнашувдан сўнг улар таслим бўлишган.

Жўлон тепаликларидagi Исроил ҳарбий базасида эса снаряд портлаши туфайли 24 нафар аскар жароҳатланган бўлиб, 3 нафарининг аҳоли оғир. Жанговар тайёргарлик бўйича аудиторияда аскарларга сабоқ бераётган инструкторнинг хавфсизлик қоидаларига амал қилмаганлиги боис, гранатомёт тасодифан отилиб кетган.

ФОЖЕАГА ДОИР ЯНГИ ҚАРАШ

"Колумбия" фазо кемаси фожеаси сабабларини ўрганаётган НАСА ташкилоти ходимлари шатлнинг ҳалокатига унинг чап қанотида юзага келган ҳавонинг исиб кетиши ва қанотнинг ичкаридан эрий бошлаганлигини айтмоқдалар. Шунингдек, улар бироз аввалроқ парвоз бошланиши олди-

дан "Колумбия"нинг термо ҳимоя плитчаларига зарар етган ва мана шу омил фожеага сабаб бўлган, дея айтилган таҳминларни рад этишди. Бироқ сўнгги қараш ҳам яқиний хулосани бермайди.

1 февраль кун ҳалок бўлган 7 нафар фазогирларнинг жасадлари қолдиқларини идентификациялаш (бир-бирига солиштириш) кеча АҚШнинг Довердаги базасида якунига етказилди. Яқин кунларда эса уларни дафн этиш маросими ўтказилади.

МАШҲУР ФИЗИК ОЛИМЛАР ҲАЁТИДАН

Физика фанига улкан ҳисса қўшган Оксфорд ҳамда Россия академиясининг аъзоси, Нобель мукофоти совриндори Петр Капица аспирантурага қираётган физиклардан имтиҳон олаётганида: "агар билетдаги саволларга ҳозир жавоб беришнинг имконияти бўлмаса, кечкурун 17⁰⁰ гача тайёрланиб келинг", деб жавоб бериб юбораркан. Бўлажак аспирант кун бўйи саволларга жавоб қидириб, кечкурун, Капицанинг олдида келганида, олим унинг жавобларини эшитиб, аспирант бўлишга лойиқми ё йўқлигини аниқлаган.

1939 йили Испания республикачилари учун маблаг йиғиб юрган вакиллардан бири Нобель мукофоти совриндори Альберт Эйнштейн олдида келиб, мақсадини айтади ва "Рўйхатдаги сизнинг фамилиянгиз тўғрисида неча доллар ёзай" дейди. А. Эйнштейн чўнтагини ковлаб, "Бор йўғи 6 доллару 35 цент пулим бор экан, лекин

бу суммани ёзманг. Сизга мана бу қўлёзмани берман. Қанчага сотсангиз уша сумма чекига қўл қўйиб берман", — дейди. Вакил қўлёзмани АҚШ конгрессига олиб борганида, конгресс уни бир миллион олти юз минг долларга (ҳозирги қиймати ўн саккиз миллион долларга тенг) баҳолайди. Олим эса бир оғиз ҳам сўз айтмай сумма чекига қўл қўйиб беради. Қарангки, бу қўлёзма унинг машҳур "Нисбийлик назарияси" асари эди.

Машҳур физик Кирэсгоф бир куни дўстлари билан кўчада учрашганида, янги кашфиёти ҳақида гапириб "Қуёш спектри анализи шунинг исботладики, унда олтин бор" дейди, шунда дўстларидан бири: "Бу кашфиётдан нима фойда, ахир қуёшдаги олтинни ҳеч қачон олиб бўлмайди-ку", деб эътироз билдиради. Тез орада Кирэсгофга кашфиёти учун олтин медал топишилади. Шунда олим дўстларига ҳазиллашиб "Мана, мен қуёшдаги олтинни олдим", дейди.

Илҳом ШЕРМУҲАМЕДОВ тайёрлади.

ОЧИҚ ЖАМИЯТ ИНСТИТУТИ КЎМАК ЖАМЎРМАСИ ҚАДАМ-БАҚАДАМ ДАСТУРИ ДИРЕКТОРИ ЛАВОЗИМИГА ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Фаолият мазмуни:

✓ Директор 10 ёшгача бўлган болаларга мўлжалланган таълим дастурларини ислоҳ қилиш бўйича дастур — Қадам-бақадам дастурини бошқаради.

✓ Директор дастурнинг стратегик режалаштирилиши ва мамлакатда бажарилиши учун масъулиятни ўз зиммасига олади. Бу дастурнинг бевосита мактабгача таълим муассасалари ва мактабларда татбиқ этилиши учун стратегияни ривожлантириш, шунингдек, университетлар, педагогика институтлари, педагогика билим юртлари, ўқитувчиларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институтлари ҳамда мактаб ўқув марказлари ўқув дастурларини ривожлантириш орқали дастурнинг узоқ муддатли амалда бўлиши режасини шакллантиришни ўз ичига олади.

✓ Директор маҳаллий ҳокимият органлари,

Халқ таълими вазирлиги мутасадди шахслари билан алоқа ва муносабатлар ўрнатиши ҳамда дастурнинг расман тан олинишига эришиши лозим.

✓ Дастурни бошқариш муносабатларида шунини аниқлаштириш лозимки, директор дастур тренерлари ва кичик маъмурий штатлар учун жавобгарликни ўз зиммасига олади. Ўз навбатида: дастурни татбиқ этиш учун мактаб ва боғчаларни танлаш, синф хоналари учун материаллар харид қилиш, мактаб ўқув штатларини ташкил этиш ва назорат қилиш, дастур бюджетини ривожлантириш, шартномалар, ҳисобот ва ҳужжатларни қўллаб-қувватлаш учун ҳам жавобгардир.

Малакалар:

→ Болаларни илк ривожлантириш соҳасида ҳамда таълим бериш, тренинглар ўтказиш иш тажрибаси;

→ ота-оналарни ҳамкор деб кўзда тутувчи жамоат дастурларини ишлаб чиқиш фаолияти тажрибаси;

→ штат бошқариш қобиляти ва жамоада ишлаш;

→ ишчанлик хусусиятлари ва музокара олиб бориш;

→ таълим дастурлари бўйича ҳамкорлик фаолиятини ташкил қилиш учун АҚШ вакиллари билан иш олиб боришга қодирлик;

→ яшаётган мамлакатда ва чет давлатларда ўтказиладиган тренингларда иштирок этиш учун саёҳат қилиш имкониятига эга бўлиш;

→ бюджет, шартнома ва грантларни бошқаришга, ҳисоботлар тайёрлашга қодирлик;

✓ Ўзбек, рус тилларини билиши керак, инглиз тилини билса ундан ҳам яхши (инглиз тили шарт эмас).

Резюме (хулоса) ва CV 2003 йил 14 мартгача куйидаги манзилда қабул қилинади: Тошкент, 700031; Зарбоғ кўчаси- 31 ёки svetlana @ osi.uz электрон почта. Боғланувчи шахс: Света Тен

ОЧИҚ ЖАМИЯТ ИНСТИТУТИ КЎМАК ЖАМЎРМАСИ ҚАДАМ-БАҚАДАМ ДАСТУРИНИНГ ИККИ НАФАР ТРЕНЕРИ ЛАВОЗИМИГА ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Фаолият мазмуни:

✓ Ушбу шахс мактабгача ва бошланғич таълим соҳасида тажрибага эга бўлиши шарт. У методология, бошланғич мактабда таълим бериш соҳалари ёки болалар боғчаси раҳбари иш тажрибасига эга бўлиши лозим. У ота-оналар — ўз фарзандларининг биринчи ўқитувчилари эканлигига ишониши керак.

✓ Тренерлар халқаро тренерларга ўқув режаси ва бошқа материалларни мослаштиришда ёрдам берадилар.

✓ Тренерлар дастур ўқув режаларини тузишлари шарт.

✓ Тренерлар ўқув тренингларини олиб боришлари, шунингдек, лойиҳага киритилган мактаб ва боғчалар ўқитувчилар таркибига маслаҳатчи сифатида ёрдам кўрсатишлари лозим. Шунингдек, ҳар бир синф хонасига, дарсларга кириши ва учрашувлар ўтказиши зарур.

✓ Тренерлар синф хоналари жоҳозланиши ва шакллантирилишини назорат қиладилар ҳамда ҳар бир синф хонасининг зарур материаллар, ўйинчоқ ва китобларга эга бўлишини таъминлайдилар.

✓ Тренерлар дастурдаги ўз штатлари, болалар ва оилаларни ҳар қандай ахборот билан таъминлайди.

Малакалар:

✓ Болалар боғчаси ёки бошланғич мактаб ўқитувчиси сифатидаги иш тажрибаси.

✓ Педагогика факультети ўқитувчиси ёки тренери иш тажрибаси.

✓ Илк болалиқдан болаларни ривожлантиришнинг янги методларини қўллашга қизиқиш.

✓ Энтузиазм, ижодий потенциал ишга мослашувчанлик.

✓ Мамлакат бўйлаб тез-тез саёҳат қилиш имконияти.

✓ Ўзбек, рус тилларини билиши керак, инглиз тилини билса ундан ҳам яхши (инглиз тили шарт эмас).

Резюме ва CV 2003 йил 14 мартгача куйидаги манзилда қабул қилинади: Тошкент 700031; Зарбоғ кўчаси- 31 ёки svetlana @ osi.uz электрон почта. Боғланувчи шахс: Света Тен

Муқтарам юртдошлар.

ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЭНГ ЙИРИК ВА УНИВЕРСАЛ БАНКЛАРИДАН БИРИ

ХАЛҚ БАНКИ

Жисмоний ва юридик шахсларга «СВИФТ» халқаро тўлов тизими орқали пул маблағларини жаҳоннинг исталган нуқтасига зудлик билан етказиб бериш ва қабул қилиб олиш хизматини таклиф этади.

Барча турдаги ўтказмалар энг арзон тариф асосида амалга оширилади.

Сиз пул ўтказмаларингизни Халқ банкининг барча бўлимларида амалга оширишингиз мумкин.

Сиз омонатингизга ҳисобланган фоизли даромадларни олиш билан бир қаторда 1000000 сўм ютуқ совриндори бўлиш имкониятига эгасиз.

«Наврўз совғаси» омонатига пул маблағлари жорий йилнинг 10 мартига қадар қабул қилиниб, ютуқлар тиражи 2003 йилнинг 19 мартида Фарғона шахрида ўтказилади.

Омонатга пул маблағлари Халқ банкининг барча бўлим ва шаҳобчалари орқали қабул қилинади.

ХАЛҚ БАНКИ – СИЗНИНГ ОИЛАНГИЗ БАНКИ

МИЖОЗЛАРГА ЯНГИ «НАВРЎЗ СОВҒАСИ» — ҚИСҚА МУДДАТЛИ, ЮТУҚЛИ ОМОНАТ ТУРИНИ ТАКЛИФ ЭТАДИ

Омонатга пул маблағлари 3 ой муддатга, камида 3000 (уч минг) сўм қабул қилиниб, йиллик 30% миқдорида даромад тўланади.

ҒОЛИБЛАР АНИҚЛАНМОҚДА

"Умид ниҳоллари" спорт ўйинларининг 5-7-синф ўқувчилари ўртасида ўтказилган мусобақаларида Жиззах вилоятидаги мавжуд 528 та мактабнинг 71400 нафар ёш спортчилари фаол иштирок этишди.

Шунингдек, 8-11-синф ўқувчилари ўртасидаги саралаш баҳсларида 1890 нафар ўқувчи иштирок этди ва 4 та ҳудудий бўлинмаларда спортнинг барча турлари бўйича фи-

нал иштирокчилари аниқланди. Дастлабки 2 босқич ўйинларида Жиззах шаҳри, Жиззах, Дўстлик, Мирзачўл, Пахтакор, Зарбдор, Зомин туманлари ёш спортчилари юксак маҳорат кўрсатдилар. Ҳал қилувчи ўйинларда Хоразмга йўлланма олиш учун асосий кураш ана шу туман спортчилари ўртасида мurosасиз ўтиши аниқ.

МУХБИРИМИЗ

Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимида жисмоний тарбия ва спорт ишларини ривожлантиришда "Баркамол авлод" спорт ўйинларининг таъсир доираси кун сайин ошиб бормоқда.

Жумладан, бугун Жиззах вилоятида "Баркамол авлод" спорт ўйинларининг учинчи босқичи қизғин паллага кирди. Спортнинг 14 тури бўйича ўтган йилнинг октябрь ойидаги 1-босқич мусобақаларида 14380 нафар ўсмир ва

бўйича ғолиблар аниқланди. Баскетбол бўйича ўсмирлар ўртасида 1-ўринни Жиззах олимпия заҳиралари колле-

рилиб, ўқув машғулот йиғинлари ўтказилмоқда. — Маълумки, "Баркамол авлод" спорт ўйинлари би-

ЁШ БОКСЧИЛАР МУСОБАҚАСИ

Бугун ўзбек боксчилари халқаро аренаalarda юртимиз шарафини муносиб ҳимоя қилмоқдалар. Жумладан, Артур Григорян, Муҳаммадқодир Абдуллаев, Руслан Чагаев номларини бокс ишқибозлари ҳавас билан тилга олишади. Ана шу профессионал рингда фаолият кўрсатаётган юрдошларимизнинг издошлари бўлмиш 17-18 ёшли ўсмирлар ўртасида Фарғона шаҳрида мамлакат биринчилиги бўлиб ўтди. Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ҳамда вилоятлардан келган 200 нафар чарм қўлқоп усталари 12 вазн тоифасида рингга чиқдилар. Чемпионатнинг финал босқичида мезбон спортчилардан 6 нафари галаба қозониб, ўз вазн тоифаларида ғолибликни қўлга киритишди.

ЧАҚҚОНЛАР ОЛҚИШЛАНДИ

XX Республика "Қувноқ стартлар" телевизион мусобақасининг иккинчи учрашуви ушбу ҳафта аввалида МХСКнинг спорт залида Қашқадарё вилояти Фузор туманидаги 51-мактабнинг "Омад" ва Тошкент шаҳар Акмал Икромов туманидаги 116-мактабнинг "Ниҳол" жамоаси ўртасида бўлиб ўтди.

Дастурнинг биринчи мусобақасида ("Чаққон болалар") ҳар икки жамоа спортчилари баскетбол тўпини олиб юришда маҳорат ва чаққонликларини кўрсатишга ҳаракат қилишди. Ва унда "Ниҳол" жамоаси аъзолари ғолиб чиқишди.

Кейинги икки учрашувда ҳам ("Ринго" ўйини, "Моҳир футболчилар") уларнинг қўли баланд келди.

Тўртинчи баҳсда ("Эпчиллар баҳси") ниҳоят, "Омад" жамоаси аъзолари ҳамжиҳатликда ҳаракат қилиб, галабини қўлга киритишди. Бешинчи учрашув — "Сардорлар баҳси" эса дуранг 1:1 натижага эрилди.

Мусобақанинг қолган беллашувларида (5 та учрашув) пойтахтлик ўқувчилар маҳорат ва жисмоний тайёргарлик жиҳатидан анча устунликларини намойиш этишди.

Учрашув 22:13 ҳисобида якунланиб, пойтахт ўқувчилари кейинги босқичда қатнашадиган бўлишди.

Ғ.МАННОПОВ

Охунбобоев туманидаги 28-ўрта мактаб I-тоифали Жисмоний тарбия ўқитувчиси А.Ҳошимов "Умид ниҳоллари" спорт мусобақаларининг қўл тўпи бўйича қизлар жамоасини вилоят босқичига олиб чиқишда тинимсиз меҳнат қилди.

КУЧЛИЛАР ФИНАЛГА ЧИҚАДИ

қизлар иштирок этди. II босқич мусобақалари вилоятда 12 та ҳудудий минтақаларга бўлинган ҳолда ташкил этилиб, унда 6850 нафар талаба ўз ўқув юртлари шарафини ҳимоя қилдилар.

Бугун эса вилоятдаги мавжуд 34 та касб-хунар коллежлари ва академик лицейлар ўқувчилари III босқич мусобақаларида фаол иштирок этмоқдалар. Ҳозир-

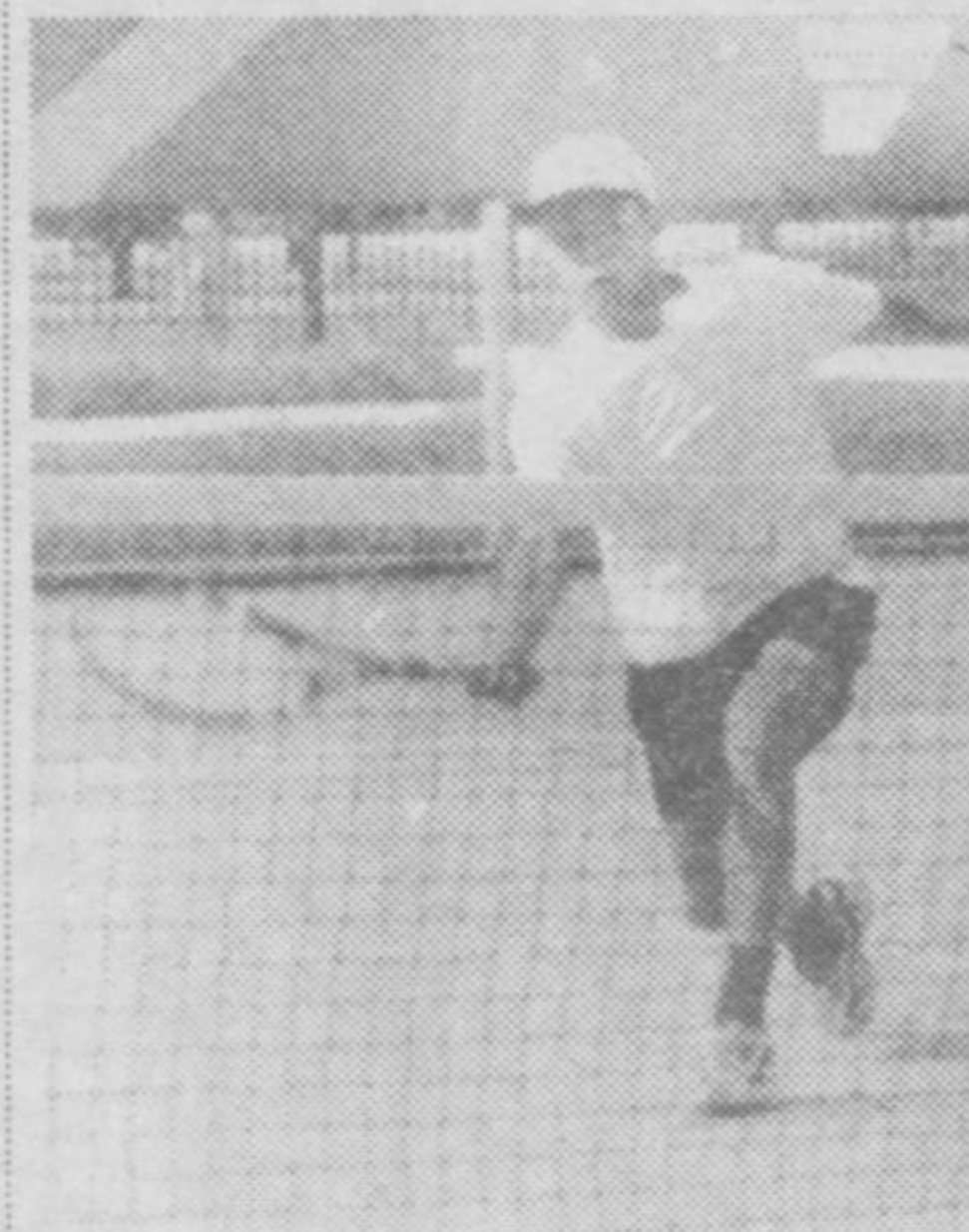
жи талабалари қўлга киритишди. 2 ва 3-ўрин транспорт ва алоқа касб-хунар коллежи, Жиззах туман иқтисодиёт касб-хунар коллежига насиб этди. Қизлар ўртасида мазкур мусобақада Зомин тиббиёт коллежи 1-ўринни, транспорт ва алоқа коллежи 2-ўринни, Мирзачўл агроиқтисодиёт коллежи 3-ўринни эгаллади.

Волейбол бўйича ўтказилган мусобақаларда ўсмирлар ўртасида Жиззах енгил саноат коллежи, қизлар ўртасида Зарбдор туман кишлоқ ҳўжалик коллежи фахрли 1-ўринни қўлга киритишди. Қўл тўпи тури бўйича ўтказилган беллашувларда эса ўсмирлар ва қизлар ўртасида Жиззах олимпия заҳиралари коллежига тенг келадиган рақиб топилмади. Айни кунда спортнинг мазкур турлари бўйича Андижон шаҳрида бўладиган Республика "Баркамол авлод" спорт ўйинларида иштирок этувчи вилоят терма жамоалари шаклланти-

ринчи марта 2001 йилда Жиззах шаҳрида ўтказилган эди, — дейди вилоят ўрта-маҳсус, касб-хунар таълими бошқармаси бошлиғи, профессор Илҳом Тиркашев. — Ана шу мусобақаларда вилоятимиз ёшлари умумжамоа ҳисобида 4-ўринни эгаллашган. Бу йилги мусобақаларда эса биз юқори ўринларни қўлга киритишга ҳаракат қиламиз. Чунки, ўтган икки йилдан бери талабаларимиз ўз маҳоратларини тинмай ошириб келмоқдалар. Жумладан, уларнинг 18 нафари футбол бўйича, 15 нафари бокс бўйича, 31 нафари кураш бўйича 31 нафари кураш бўйича спорт усталигига номзодлик талабини бажаришди.

"Баркамол авлод" беллашувларидан ўрин олган спортнинг бошқа турлари бўйича ҳам вилоят босқичи белгиланган жадвал асосида давом этмоқда. Мусобақаларнинг финал босқичида иштирок этиш эса фақат кучлиларга насиб этади.

Абдусаттор СОДИҚОВ,
"Маърифат" мухбири

гача спортнинг баскетбол, волейбол, қўл тўпи турлари

иштирок этувчи вилоят терма жамоалари шаклланти-

РОССИЯ ТЕРМАСИ ТУРНИР ЧЕМПИОНИ

Кипрда бўлиб ўтган тўртта давлат терма жамоалари ўртасидаги футбол турнирида Россия терма жамоаси галаба қозонди. Аввалига мезбонларга қарши Лимасол шаҳри стадионида майдонга тушган россияликлар

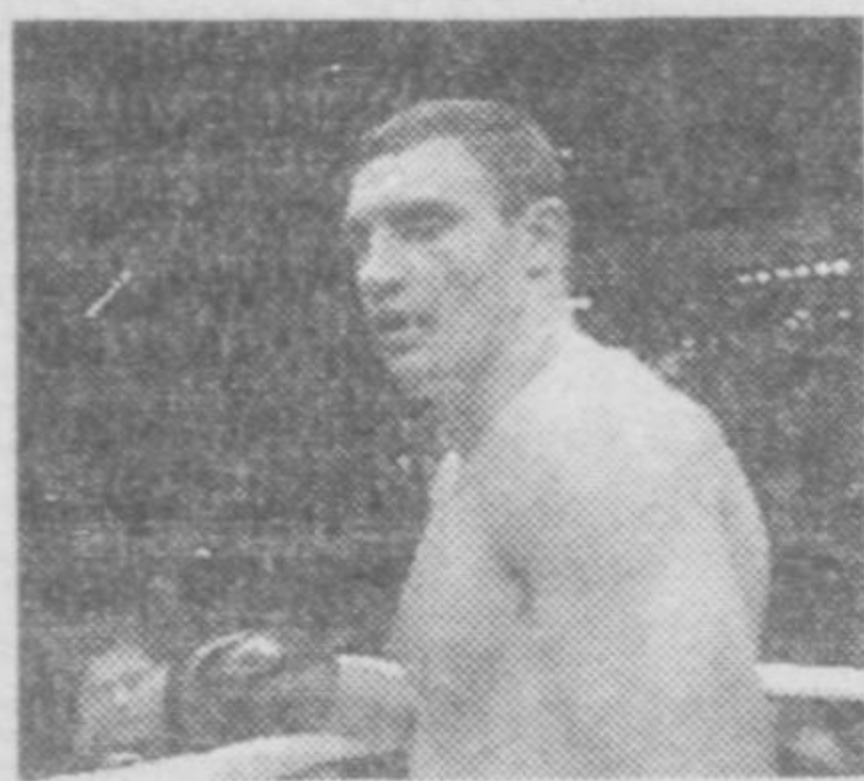

ўйин мобайнида ташаббусни қўлларига олганликлари боис, 1-бўлимнинг 42-дақиқасида Дмитрий Хохлов кипрликлар дарвозасини ишғол этди ва жамоасини олдинга олиб чиқди. Лекин, шундан сўнг бир неча хавфли ҳужумлар уюштирилишига қарамасдан 1:0 ҳисоби сақланиб қолди. Ушбу галабадан кейин финалда Руминия терма жамоасига рўбарў келган Газзаев шогирдларига бу сафар ҳам омад қилиб бокди. Биринчи бўлиб ҳисобни руминлардан Габриэл Тамаш 13-дақиқада очган бўлса, 31-дақиқада руслардан Роман Гусев ўртадаги фарқни тенглаштирди. Орадан 3 дақиқа ўтиб Андрей Каряка, биринчи бўлим охирида эса Андрей Аршавинлар ҳисобни

1:3га етказдилар. 59-дақиқада пенальти тўпини руминлар дарвозасига Роман Гусев йўллаган бўлса, рақиблар ҳам 70-дақиқада пенальти орқали тўп киритдилар. Шундай қилиб Россия термаси 4:2 ҳисобида галаба қозонди ва турнир чемпиони бўлди. Учинчи ўрин учун Кипр ва Словакия жамоалари ўртасида кечган учрашув 1:3 ҳисобида словаклар фойдасига ҳал бўлди.

КЛИЧКО ХОЛЛИФИЛД БИЛАН УЧРАШИШИ МУМКИН

Украиналик таниқли боксчилар ака-ука Кличколарнинг каттаси Виталий WBA йўналиши бўйича жаҳон чемпионлиги учун Эвандер Холлифилдга қарши рингга чиқиши мумкин. Агарда у Леннокс Льюисга қарши бир

ҳафта аввал ўзи қўзғатган суд жараёнида ютиб чиқса. Унинг айтишича, WBA йўналишида чемпионлик камари эгаллик қилиб турган Льюис чемпионлик учун расмий равишда талабгор бўлган

Кличко билан жанг ўтказиши шарт. Ҳатто бу борада икки ўртада шартнома тузилган бўлиб, учрашув 12 ёки 19 апрель кунини ўтказилиши керак эди. Лекин, Леннокс буни орқага қўзмоқда.

Британиялик боксчининг адвокатлари эса Льюиснинг Тайсон билан такрорий жанг ўтказиши кераклигини айтмоқдалар. Агарда Льюис Виталий билан учрашувдан бош тортса, у ҳолда тартиб-қоидага мувофиқ Кличко WBA рейтингини бўйича иккинчи ўринда турган Эвандер Холлифилдга қарши чемпионлик учун кураш олиб бориши керак.

КАФЕЛЬНИКОВНИНГ МАҒЛУБИЯТИ

Соврин жамғармаси 500 минг евроини ташкил этган "Marseille Open" турнирининг биринчи давра учрашувларидаёқ россиялик ракетка устаси Евгений Кафельников ютқазиб қўйди. Марсель шаҳрида бўлиб ўтаётган ушбу турнирда у бельгиялик рақиб Олис Рохасга икки сетда 6:7, 4:6 ҳисоби билан имкониятни бой

бериб, турнирни тарк этишга мажбур бўлди. 18 февраль кунининг 29 ёшини нишонлайдиган Евгений АТР рейтингини 22-ўринни банд этиб турган профессионал теннисчи саналади.

ФИЛИП СКОЛАРИ БЕЗОВТА БЎЛМАДИ

Бразилиялик моҳир мураббий Льюис Филипп Сколари ўз мамлакатини терма жамоасининг бешинчи бор жаҳон чемпионлигини қўлга киритишга ҳисса қўшган, жамоани тарк этган эди. Айни пайтда у Португалия терма жамоасида бош мураббийлик қилмоқда. Аммо кунини кеча португаллар Италия терма жамоасига 0:1 ҳисобида ютқазиб қўйишди. Ушбу мағлубиятдан у қадр жиддий безовта бўлмаган Сколари "Менинг иш бошлаганимга бор-йўғи 20 кун бўлди. Яхши жамоани шакллантириш учун эса кўпроқ вақт керак бўлади. Бугунги мағлубиятдан безовта бўлганим йўқ. Чунки мен ўйин мобайнида ўз жамоамда келажақ учун асос борлигини кузатдим", дея айтган.

"Тошшаҳарйўловчитранс" томонидан 1996 йилда Шухрат Хусинов номига берилган № 005707 рақамли шаҳар йўловчи транспортида бепул юриш ҳақидаги ҳужжат йўқолганлиги сабабли бекор қилинади.

1-Тошкент педагогика билим юрти томонидан 1999 йилда Умурқулова Дилдора Саидиганиевна номига берилган № 330352 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли бекор қилинади.

Тошкент вилояти Чиноз туманидаги 12-ўрта мактаб томонидан 1994 йилда Назаров Досан Базарбаевич номига берилган № 440486 рақамли аттестат йўқолганлиги сабабли бекор қилинади.

Мирзо Улуғбек номидаги ЎЗМУ ректорати, Касаба уюшма қўмитаси ва география факультети жамоаси демография кафедрасининг катта ўқитувчиси Рустам Ортиқбоевга онаси **ЛАТОФАТХОН** аянинг вафот этганлиги муносабати билан таъзия изҳор этади.

Тошкент шаҳар Собир Раҳимов туманидаги 243-мактаб жамоаси шу мактабнинг кутубхона мудири

РАЪНО КАРИМОВАнинг вафот этганлиги муносабати билан унинг оила аъзоларига ҳамдардлик билдиради.

Глиэр номидаги республика махсус мусика академик лицейи маъмурияти лицей ўқитувчиси, спорт устаси, халқ таълими аълочиси

УСМОН ИСМОИЛОВнинг вафот этганлиги муносабати билан унинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси марказий қўмитаси таълим ва фан ходимлари Наманган вилояти касаба уюшмаси қўмитаси раиси

Тоҳирахон Маризаевнинг бевақт вафот этганлиги муносабати билан унинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

ЖАМИЯТИМИЗ
ТАЯНЧИ

2003 йилнинг "Обод маҳалла йили" деб эълон қилиниши барчани қоят мамнун қилди.

Маҳаллада мураккаб масалаларни ҳал қилувчи омилар мавжуд. Айниқса, маҳалла фуқаролари тўй-ҳашамларда, маросим ва маъракаларда бир-бирларига ҳамдард, кўмакчи. Ана шу жиҳатлар уларни ўзаро бирлаштириб, қудратли кучни ташкил қилади. Фақат бу кучни йўлга солиш ва амалда қўллаш услубини пухта билувчи, ишбилармон маҳалла оқсоқоли бўлиши лозим. Президентимизнинг маҳалла оқсоқолларига мурожаат қилиб: "Маҳалла ҳаёт дорилфунуни, тарбия масканидир. Бу борада мен сизларга таянаман", — деб айтган гапларида чуқур маъно борлиги ҳозирги кунда ўз исботини топди десак, муболага қилмаган бўламиз.

Президентимиз Ислам Каримовнинг маҳаллаларга бўлган диққат-эътибори, бу борадаги сазой-ҳаракатлари, айниқса, республика "Маҳалла" хайрия жамғармасининг ўз вақтида ташкил этилиши тўғрисидаги фармонлари халқпарварликнинг ёрқин тимсолидир.

Мустиқилликнинг биринчи йилидаёқ давлатимиз томонидан маҳаллаларнинг обрў-эътиборини оширишга қаратилган бир қанча аниқ чора-тадбирлар кўрилди.

Ана шу ғамхўрликдан руҳланиб ёзган "Обод маҳалла" деб номланган шеъримни эътиборингизга ҳавола этаман.

ОБОД МАҲАЛЛАМ

Қадим юрт бағрида тошқин маҳаллам,
Дарёдай вазмину жўшқин маҳаллам,
Давринг келди яна жўшгин, маҳаллам,
Меҳру мурувватли, тўзимли оилам,
Сенга таъзимдаман доим маҳаллам.

Файзинг кетиб бир пайт вайрона эдинг,
Не қиларинг билмай ҳайрона эдинг,
Удумлар топталиб, гирёна эдинг,
Ўзлинг йўқотиб, тортиб ғам, алам,
Саломсиз, аликсиз юрдинг маҳаллам!

Мана, бугун яна қаддинг ғоз бўлди,
Қайтди анъаналар — жуда соз бўлди,
Эзгулик дилларда сарафроз бўлди,
Бас, обод Ватанда янгрисин яллам,
Сен шеърим, кўшигим, куйим, маҳаллам!

Девонбегим ўзинг, Туркқўргонимсан,
Олмазор, Эгарчи, Тинч кўргонимсан,
Кўшним, елкадошим, хушнуд онимсан,
Ибратли маҳаллам, номус оримсан,
Ободу озода, шоним маҳаллам!

Сен борсан, эзгулик завола бўлмайди,
Сен борсан, оқибат ерда қолмайди,
Сен борсан, ўзбегим — мангу ўлмайди,
Токи тушмас экан қўлидан қалам,
Тожибек мадҳингда бўлур, маҳаллам!

Тожибек ЮСУПБЕК ўғли,
меҳнат фахрийси

МЕНИ ОЛИБ БОРИНГ
БОБУР МИРЗОГА

Мен бутун умримни шеърга алишдим —
Кўнгилни чўктириб ўжар дарёга.
Эй бевафо йиллар, фасллар шошманг,
Мени олиб боринг Бобур Мирзога.

Қутлуг Нигорхоним, дилда кўз очган —
Истак гўнчалари етмиш Оллога.
Малак нигоҳингиз шуълаларида —
Мени олиб боринг Бобур Мирзога.

Шамшир тиги теккан қонли уфқнинг
Қалбини яширдим ўтли сахрога.
Соғинч саҳроларин гулханларида —
Мени олиб боринг Бобур Мирзога.

Ҳиндикуш тоғлари — қай ошиқ қалби,
Қисмат зулфи аро кўнмиш савдога.
Пойингизга тушиб бунча ёлвордим,
Мени олиб боринг Бобур Мирзога.

Балки жоним менинг қолиб кетгандир,
Ҳиндистон боғидан келган сабога.
Андижон тупроғин титроғи ҳаққи —
Мени олиб боринг Бобур Мирзога.

Асрлар қаъридан бош кўтарди дил,
Фурқатлик ичинда дўниб навога.
Шеъримнинг кўзидан силқиган ёшда —
Мени олиб боринг Бобур Мирзога.

Неча элдан тинглаб эдим афсона,
Афсона кор қилмас мен мубталога.
Аёғига тўкай кўнглимни бугун —
Мени олиб боринг Бобур Мирзога.

Мен кимман бир дилбар газал олдиди,
Ўзлим шарх этай майли дунёга.
Кўнглининг кўйига боғландим ёмон,
Мени олиб боринг Бобур Мирзога.

Ҳалима ЖУМАНИЕЗОВА,
Халқ таълими аълоҳиси

"РУБОЙЛАР" МУАММОНОМАСИ

23	0	24	5	4	25	1	8	5	0	17	2	7
2	6	2	14	10	1	.	0	7	1	4	12	7
7	0	4	1	17	7	1	8	0	6	2	13	1
16	8	0								14	3	8
0	1	.								10	1	0
22	4	2								1	9	6
15	6	12								.	2	2
21	5	9								17	11	14
0	3	2								1	2	10
5	0	20								14	3	1
4	19	0	0	6	2	14	10	1	.	13	10	.
6	13	9	4	1	7	17	1	4	0	4	2	4
1	12	16	0	2	4	13	20	0	2	3	14	15
↑	5	18	0	19	1	11	9	2	26	0	2	14

Куйида келтирилиб рақамларда ифодаланган шоҳ ва шоир Заҳириддин Муҳаммад Бобур меросига мансуб рубойлардаги сўзларни топиб очкични ҳал этинг.

1. Ким ёр анга илм толиби илм керак,
15, 4, 10, 1, 3, 10, 1, 9, 2. илм толиби илм керак.

Мен толиби илму толиби илме йўқ,
Мен бормен илм толиби, илм керак.

2. Ҳар кимки вафо қилса вафо топқусидур,
Ҳар кимки жафо қилса жафо топқусидур.

Яхши киши кўрмагай ёмонлиг
17, 1, 4, 10, 21, 14.

Ҳар кимки ёмон бўлса, жазо топқусидур.

3. Толеъ йўқи жонимга балол
лиг бўлди,
Ҳар ишники айладим 18, 1, 8, 13, 9, 2, 11. бўлди.

Ўз ерни кўйиб Ҳинд сори юзландим,
Ёраб, нетайин не юз қаролиг бўлди.

4. Ашъорингким шеър оти то бўлғай,
8, 1, 20, 25. аҳли анга волау шайдо бўлғай.

Ҳар лафзи дуру баҳри маъни анда,
Ким кўрди дирки, онда дарё бўлғай.

5. Ишлар бори кўнгулдагидек бўлғусидур,
Инъому вазифа бори буюрулғусидур,

Ул ғаллау муҳалки деб 16, 4, 12, 2, 3. 10.. бердим —
Муҳалга бўю, ғалладин уй тўлғусидур.

6. Жисмида иситма тобидан оташдур,

"БУЮК ИЖОДКОРЛАР" АЙЛАНМА КРОССВОРДИНИНГ ЖАВОБЛАРИ

Белгиланган хонадан рақам атрофига соат мили йўналишида: 1. Оразин. 2. Фарход. 3. Дилором. 4. Дилдор. 5. Беход. 6. Лутфий. 7. Орипов. 8. Худхуд. 9. Мушоира. 10. Тарона. 11. Турбатий. 12. Ёсман. 13. Суҳайло. 14. Қайюмов. 15. Биноий. 16. Мирали. 17. Ражабий. 18. Машхад. 19. Хондамир. 20. Хотима. 21. Восифий. 22. Рубоий. 23. Навоий. 24. Сукрот. 25. Фаррух. 26. "Вақфия". 27. Воҳидов. 28. "Шифоия". 29. Симург.

МУАММОНОМА

Очкич сўзлар: 1. Айламак. 2. Ёрмас. 3. Қилур. 4. Нишона. 5. Кўрчил. 6. Даврон. 7. Бермас. Ҳикмат: Илм, Навоий сенга мақсуд бил, Эмдики, илм ўлди, амал айлагил. Алишер Навоий.

Фозилжон ОРИПОВ тузди.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон педагогик кутубхоналар ассоциацияси Наврўз байрами арафасида 2003 йилнинг 18-20 март кунларида "Мактаб — кутубхона — жамоат ташкилотлари" хайрия тадбирини ўтказди.

Уни ташкил этишдан кўзланган мақсад мактаб кутубхоналари китоб фондиди бадий, болалар, илмий-оммабоп, маълумотномали адабиётлар билан бойитишдан, болаларнинг ушбу китобларга эҳтиёткорлик билан ёндошишини тарбиялашдан иборат.

Ушбу тадбирга ўқувчилар, ўқитувчилар, ота-оналар, жамоатчилик, маҳалла, ҳомий ташкилотлар вакиллари таклиф этилади.

Сизни ҳамкорликка чорлаймиз ҳамда бу тадбирни молиявий томондан қўллаб-қувватлашингизни сўраймиз.

Ташкилотнинг ҳисоб рақами: 202120007041569001 МФО 00442 ИНН 203833443. Узприватбанк.

Ma'rifat

ТАЪСИС

ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги,
Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир:

Ҳалим САИДОВ

Тахрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Шукр ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Курбонбой МАТҚУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулкар ТҶИМАНОВА, Нурлан УСМОНОВ, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат Матбуот Кўмитасида № 20 рақам билан 12 июнь 1998 йил рўйхатга олинган.

ИНДЕКС: 149, 150. Г-127.

Тиражи 33 034. 1 2 3 4 5 6

Ҳажми 4 босма табок.

Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-3.

Навбатчи муҳаррир:
Хусан НИШОНОВ.
Навбатчи:
Абдулхамид МУХТОРОВ.

«Ma'rifat»-дан материалларни кўчириб босиб тахририят рухсати билан амалга оширилиши шарт. Тахририятга юборилган материаллар муаллифга қайтарилмайди.

белгиси остида реклама материаллари берилади.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.

E-mail: marifat@ars-inform.uz

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 136-56-42, олий таълим янгиликлари бўлими, мактабгача ва мактабдан ташқари таълим янгиликлари бўлими — 136-55-58, хатлар, маънавий ва снесьн ҳаёт янгиликлари бўлими — 136-54-23, умумий ўрта таълим янгиликлари бўлими, ўқувчиларни касбга йўналтириш ва ўрта махсус таълим янгиликлари бўлими — 136-54-03, реклама ва тарғибот бўлими — 136-54-69.

Баҳоси сотувда эркин нархда

Pentium компьютерида
Лилия БИНАШЕВА
ва Милохат ТОШОВА
саҳифалари.

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акционерлик компанияси
босмахонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон»
кўчаси 41-уй

Босишга топшириш вақти — 21.00.
Топширилди — 21.00